

87627

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6 - 7 - 8. SINIFLARDA OKUTULAN
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNİN
AMAÇLARININ GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

87627

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Kamuran ÇELİK

Danışman
Doç.Dr.Mevlüt KAYA

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

SAMSUN-1999

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri (Din Eğitimi) Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. İsa DOĞAN

Üye: Doç.Dr. Mevlüt KAYA

Üye: Yrd.Doç.Dr. Mustafa KÖYLÜ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Prof.Dr. Mustafa ÖZBALCI
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Din eğitim ve öğretimi kişinin ve toplumun din ihtiyacının karşılanması amacıyla din kültürünün verilmesi ve din kişiliğinin kazanılmasıdır. Genel eğitimin bütün insanlara karşı sorumluluğu olduğu gibi, din eğitiminin de bütün insanlara karşı sorumluluğu vardır. Bu bakımdan din eğitimi, genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır.

Eğitim, insanın çeşitli kabiliyetlerinin dengeli bir biçimde geliştirilmesini; doğuştan gelen bir duygu olan dinin de uygun bir tarzda geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu amaçla örgün eğitim kurumlarında DKAB dersiyle bu gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

1982 yılındaki Anayasa değişikliğiyle, DKAB öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu dersler arasında yer almıştır. Bundan sonra yapılması gereken iş, belirlenen amaçlar doğrultusunda, DKAB dersini çocuklarımıza, gençlerimize yararlı olabilecek şekilde anlatabilmenin yollarını araştırmak ve öğretime kalite kazandırmaktır. DKAB dersinden istenilen verimin elde edilebilmesi için; öğrencinin gelişim psikolojisi, öğretimin ona uydurulması, hangi konuların hangi yöntemlerle işlenmesinin uygun olacağı, ders araç-gereçlerinin zenginleştirilmesi, öğretmen-öğrenci ilişkileri, dersin çevreyle olan ilişkisi gibi konularda araştırma ve incelemeler yapılması gerekmektedir.

“İlköğretim ikinci kademedeki okutulan DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi” adlı çalışma bu amaca yönelik hazırlanmıştır. Giriş bölümünde; araştırma konusu genel hatlarıyla tanıtılmıştır. İkinci bölümde; araştırmada kullanılan yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde; anket ve envanter uygulamasından elde edilen veriler istatistiksel olarak değerlendirilerek, tablolarda gösterilmiştir. Bulgular daha önce yapılan benzer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Dördüncü bölümde; bulgulardan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara paralel olarak öneriler sunulmuştur.

Araştırmanın niteliği gereği birçok kişi ve kurumla işbirliğine gidilmiştir. Maddi ve manevi yardımlarıyla bu çalışmanın tamamlanmasını mümkün kılanlara teşekkür ederim. Özellikle araştırmanın her aşamasında rehberlik ve eleştirileriyle büyük katkıları olan Sayın Hocam Doç. Dr. Mevlüt KAYA'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Samsun, 1999

Kamuran ÇELİK

III

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
I. BÖLÜM : GİRİŞ.....	1
A.PROBLEM DURUMU.....	1
1. Problem Cümlesi.....	10
2. Alt Problem Cümlesi.....	10
a. Öğretmenlerle İlgili Problemler.....	10
b. Öğrencilerle İlgili Problemler.....	11
c. Öğretmen ve Öğrencilerle İlgili Ortak Problemler.....	11
B.HİPOTEZLER.....	12
a. Öğretmenlerle İlgili Hipotezler.....	12
b. Öğrencilerle İlgili Hipotezler.....	13
c. Öğretmen ve Öğrencilerle İlgili Ortak Hipotezler.....	14
C. TANIMLAR.....	14
D. SINIRLILIKLAR.....	15
E. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	16
İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDE OKUTULAN DKAB DERSİNİN TARİHİ GELİŞİMİ VE MÜFREDAT PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	17
II. BÖLÜM : YÖNTEM VE TEKNİKLER.....	24
A. Evren ve Örneklem.....	24
B. Bilgi Toplama Araçları.....	25
1. Amaçların Gerçekleşme Düzeyini Ölçen Envanter.....	25
a. Amaçların Gerçekleşme Düzeyini Ölçen Envanterin Puanlanması.....	25
b. Amaçların Gerçekleşme Düzeyini Ölçen Envanterin Geçerliliği.....	26
c. Amaçların Gerçekleşme Düzeyini Ölçen Envanterin Güvenirliği.....	26
2. Kişisel Bilgi Anketi.....	27
C. Bilgilerin Toplanması.....	27
D. Bilgilerin Analizi.....	28
III. BÖLÜM : BULGULAR VE YORUM.....	29
A. Öğretmenlere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Bulgular.....	29

1.Cinsiyete Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	29
2.Mezun Olunan Fakülteye Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	30
3.Mesleki Kıdeme Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	31
4.DKAB Dersinin Amaçlarının Müfredat Programında Açık ve Anlaşılır Biçimde İfade Edilme Durumu.....	32
5.DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Ünite Sınavı ve Amaçların Gerçekleşme Durumu	34
6.Görsel ve Sözel Yöntemlere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	35
7.Öğretmenlerin DKAB Dersinin Özel Öğretim Yöntemlerini Bilme Durumu Ve Amaçların Gerçekleşme Düzeyi.....	36
8.DKAB Dersinin Öğretiminde Araç-Gereç Kullanma Durumu.....	38
B. Öğrencilere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumuyla İlgili Bulgular.....	40
1.Okullara Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	40
2.Cinsiyete Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	41
3.Anne ve Babanın Mesleğine Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	42
4.Anne ve Babanın Öğrenim Durumuna Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	44
5.Ekonomik Duruma Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	47
6.Okul Dışından Edinilen Bilgilere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	48
7.Velilerin ve Çevredekilerin DKAB Dersi İle İlgili Görüşleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	50
8.DKAB Dersinde İman, ibadet ve Ahlak Esaslarını Öğrenme Durumu.....	51
9.DKAB Dersinde Öğrenilen Bilgilerin ve Kazanılan Alışkanlıkların Gelecekte Faydalı Olma Durumu.....	52
10.Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Gerekliliği ve Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	54
11.Öğrencilerin DKAB Dersinin Amaçlarını Bilmeleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	55
C. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	57
1.Mevcut Müfredat Programının ve Ders Kitaplarının, Öğrencilerin İhtiyaçlarına Cevap Verme Durumu.....	57
2.DKAB Dersinin Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Amaçların	

Gerçekleşme Durumu.....	60
3.DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Uygulanan Sınav Çeşitleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	65
4.Haftalık Ders Saati ve Amaçların Gerçekleşme Durumu	68
5.Öğretmenlerin Derse Ve Öğrencilere Karşı Tutum ve Davranışlarının Amaçların Gerçekleşmesine Etki Durumu.....	69
6.Öğretmenlerin Yeterliliği Ve Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	72
7.Öğrencilerin Derse İlgileri İle Dersteki Başarıları Arasındaki İlişki Durumu...74	
8.Öğrenci Velilerinin Dinî İnanç ve Yaşayışlarına Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu.....	78
9.İlköğretim İkinci Kademedeki Okutulan DKAB Dersinin Amaçlarının Gerçekleşme Durumu.....	80
10.DKAB Dersinin Amaçlarına Tamamen veya Büyük Ölçüde Ulaşamama Nedenleri.....	82
IV. BÖLÜM : SONUÇ VE ÖNERİLER.....	84
A. SONUÇ.....	84
B. ÖNERİLER.....	91
ÖZET.....	95
KAYNAKLAR.....	97
(EK-1) :1956 Din Dersi Müfredat Programı.....	100
(EK-2) : 1975 Ahlak Dersi Müfredat Programı.....	105
(EK-3) : 1976 Din Bilgisi Dersi Müfredat Programı.....	117
(EK-4) : 1982 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredat Programı.....	124
(EK-5) : ANKET FORMU (Öğretmenler İçin).....	137
(EK-6) : ANKET FORMU (Öğrenciler İçin).....	140
(EK-7) : AMAÇLARIN GERÇEKLEŞME DÜZEYİNİ ÖLÇEN ENVANTER..	143

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 :Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerin Amaçların Gerçekleşme Düzeyi Puanlarının İstatistiksel Analizi.....	29
Tablo 2 :Mezun Oldukları Fakülteye Göre Öğretmenlerin Amaçların Gerçekleşme Düzeyi Puanlarının İstatistiksel Analizi.....	30
Tablo 3 :Meslekî Kıdeme Göre Öğretmenlerin Amaçların Gerçekleşme Düzeyi Puanlarının İstatistiksel Analizi.....	31
Tablo 4 :DKAB Dersinin Öğretmenlere Göre Amaçlarının Müfredat Programında İfade Edilme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	32
Tablo 5:DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Ünite Sınavı ve Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	34
Tablo 6:Görsel ve Sözel Yöntemlere Göre, Amaçların Gerçekleşme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	35
Tablo 7:Öğretmenlerin DKAB Dersinin Özel Öğretim Yöntemlerini Bilmeleri Ve Amaçların Gerçekleşme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	36
Tablo 8a:DKAB Dersinin Öğretiminde Araç-Gereç Kullanma Ve Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	38
Tablo 8b:Öğretmenlere Göre DKAB Dersinin Öğretiminde Kullanılan Araç-Gereçlerin Amaçlara Ulaşmaya Etkisi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	39
Tablo 9 :Okullara Göre Amaçların Gerçekleşme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	40
Tablo 10:Cinsiyete Göre Öğrencilerin Amaçların Gerçekleşme Düzeyi Puanlarının İstatistiksel Analizi.....	41
Tablo 11a: Annenin Mesleğine Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	42
Tablo 11b: Babanın Mesleğine Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	43
Tablo 12a: Annenin Öğrenim Durumuna Göre Amaçların Gerçekleşme Düzeyi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	44
Tablo 12b: Babanın Öğrenim Durumuna Göre Amaçların Gerçekleşme Düzeyi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	46
Tablo 13:Ekonomik Duruma Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili	

Puanların İstatistiksel Analizi.....	47
Tablo 14:Okul Dışından Edinilen Bilgilere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	48
Tablo 15:Velilerin ve Çevredekilerin DKAB Dersi İle İlgili Görüşleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu Puanlarının İstatistiksel Analizi.....	50
Tablo 16:DKAB Dersinde İman, İbadet ve Ahlak Esaslarını Öğrenme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	51
Tablo 17:DKAB Dersinde Öğrenilen Bilgilerin ve Kazanılan Alışkanlıkların Gelecekte Faydalı Olma Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	52
Tablo 18:Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Gerekliliği ve Amaçların Gerçekleşme Düzeyi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	54
Tablo 19:Öğrencilerin DKAB Dersinin Amaçlarını Bilmeleri Ve Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	55
Tablo 20a:Öğretmenler Göre DKAB Dersinin Muhtevasının Amaçları Gerçekleştirmede Yeterli Olup Olmama Durumuyla İlgili Puan. İst. Analizi.....	57
Tablo 20b:DKAB Ders Kitaplarının Öğrencilerin Soru ve İhtiyaçlarını Karşılama Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	59
Tablo 21a: DKAB Dersinin Öğretiminde Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	60
Tablo 21b: Öğretmenlerin DKAB Dersinin Öğretiminde Kullandıkları Yöntemlerin Amaçlara Ulaştırma Düzeyi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	62
Tablo 21c: Öğrencilerin DKAB Dersinin Öğretiminde Kullanılan Yöntemler İle İlgili Puanlarının İstatistiksel Analizi.....	64
Tablo 22a: Öğretmen ve Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Uygulanan Sınav Çeşitleriyle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	65
Tablo 22b: Öğretmenlerin DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Uyguladıkları Sınav Çeşitlerinin Amaçlara Ulaştırma Durumuyla İlgili Puanların İst. Analizi.....	67
Tablo 23: Öğretmen ve Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Haftalık Ders Saati İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	68
Tablo 24a: Öğretmenlerin Derse ve Öğrencilere Karşı Tutum ve Davranışları İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	69
Tablo 24b: Öğrencilere Göre, Öğretmenlerin Derse ve Öğrencilere Karşı Tutum Ve Davranışları İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	71

Tablo 25a: Öğretmenlerin DKAB Dersini Okutabilecek Düzeyde Yetiştirilmesi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	72
Tablo 25b: Öğrencilere Göre, Öğretmenlerin DKAB Dersini Okutabilecek Yeterliliğe Sahip Olma Durumlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	73
Tablo 26a: Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin DKAB Dersine İlgileriyle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	74
Tablo 26b: Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin DKAB Dersindeki Başarı Durumlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	75
Tablo 26c: Öğrencilerin DKAB Dersini Severek ve İsteyerek Okuma Durumlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	76
Tablo 27a: Öğretmenlere Göre, Öğrenci Velilerinin Dinî İnanç ve Yaşayışlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	78
Tablo 27b: Öğrencilerin Anne ve Babalarının Dinî İbadetleri Yapma Durumlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	79
Tablo 28: Öğretmen ve Öğrencilere Göre, DKAB Dersinin Amaçlarının Gerçekleşme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	80
Tablo 29: Öğretmen ve Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Amaçlarına Ulaşamama Nedenleriyle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi.....	82

KISALTMALAR LİSTESİ

a. g. e :	Adı geçen eser
a. g. m :	Adı geçen makale
A. Ü :	Ankara Üniversitesi
Bkz :	Bakınız
DKAB :	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
DEÜ :	Dokuz Eylül Üniversitesi
DİB :	Diyanet İşleri Başkanlığı
DÖD :	Din Öğretimi Dergisi
EC :	Erciyes Üniversitesi
MEB :	Milli Eğitim Basımevi
MÜ :	Marmara Üniversitesi
MÜİF:	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
OMÜ :	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
s :	Sayfa
ss :	Sayfalar
S :	Sayı
SBE :	Sosyal Bilimler Enstitüsü
YYÜ:	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

I. BÖLÜM GİRİŞ

A. PROBLEM DURUMU

Tarihî ve sosyal araştırmalar göstermiştir ki, din duygusu insanlıkla beraber doğmuştur. Din ve dini inanış ilk insanla başlamıştır. Ancak tarihi süreç içersinde muhtelif devirlerde insanların din ile ilişkileri farklılıklar göstermiştir. Tarihin hiçbir devrinde dinden uzak bir topluluğa rastlanmamıştır. Nerede insan varsa orada doğru veya yanlış bir inanç ve ibadet şeklinin varlığı grlmştir.¹ Toplumlarda dinin varlığı sürekli olmakla beraber, benimsenen dinler ve dini yaşayışlar birbirinden farklı olmuştur.²

İnsan, fitraten inanmaya yetenekli³ ve hazır bir varlıktır. Bunu Hz. Peygamberimiz. "Her doğan fitrat üzere doğar, sonradan ailesi onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecusi yapar,"⁴ sözleriyle ifade etmişlerdir. Ayet ve hadiste geçen "fitrat" kavramı, insanların yaratılış itibariyle hakkı kabul ve idrak edebilecek, her türlü nakış ve işlenişe elveriřli⁵, dini yeteneklere sahip olarak dünyaya geldiğini ifade etmektedir. Demek ki, İslam'da inanç duygusu ve düşüncesi, ruhun doğuştan gelen (fitrî) bir özelliğidir. Fakat insandaki bu duygu ve düşünce etkili bir din eğitimi ve ğretimi ile faaliyete geçirilip yönlendirilmelidir. İnsanın bu eğitilebilir oluşu, kendisinde potansiyel güç olarak bulunmakta, ancak uygun eğitim ve evre şartlarıyla ortaya çıkmakta, öğretime ihtiyaç duymaktadır. İhmal edilir ve ğretilmezse kendiliğinden gelişemez.

Bütün insanlar doğuştan, yaratılışlarında var olan Allah'a inanmaya eğilimli bir özelliğe sahiptir. İnsandaki bu tabii eğilim, daha sonra dış faktörlerin

---

¹ İbrahim Kurak, Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Değerlendirilmesine İlişkin Ankara İl Merkezinde Bulunan Alan ğretmenleri ve ğrencilerin Görüşleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: A.. SBE, 1987, s. 7.

² Hüseyin Peker, Din ve Ahlak Eğitiminin Psikolojik ve Metodik Esasları, Samsun:1991, s.17

³ Kur'an-ı Kerim, Rum ,30 .

⁴ Müslim , Kader , 22,23,25 .

⁵ Gazali , İhya-u Ulumid-Din, trc : Ali Arslan, İstanbul : 1971 , ss. 33-35.

etkisiyle belli bir şekil kazanır. Çevresindeki kişilerin çocuğa aşıladıkları dinî esaslar, içindeki bu inanma eğilimiyle birleşerek onu belirli bir dine yönlendirir.¹

Doğuşta mevcut olan din duygusunun, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal vb. yönlerden gelişmesine paralel olarak geliştiğini söylemek mümkündür. Yalnız çocuğun inancının geliştirmesi için dış etkenlerin (başta aile, eğitim kurumları vb.) ona yardımcı olması gerekir. Böylece çocukluk dönemini geçiren insanın içinde, dini inancı normal akışı içinde gerçekleştirebilecektir. Esasen o bunu gerçekleştirmek için, kendisine gerekli imkanın verilmesini beklemektedir.²

Çocukta doğuştan mevcut olan inanma gücü, potansiyel istidatları ve eğilimi dış etkenlerle beslenebilir de, bozulabilir de. Eğer kişide bulunan bu güç, dengeli, insan ihtiyaçlarına uygun bir eğitimle beslenirse, arızalanması önlenir gibi, o, doğruya ve iyiliğe yönelebilir. Bu güç tatmin edilmezse, fert fıtrattan uzaklaşır, neticede kişi ve toplumda dengesiz hareketler görülür.³

Dinin gerek fert bazında, gerekse toplum bazındaki önemi herkes tarafından bilinmektedir. Bireylerin huzurlu, güvenli ve mutlu yaşayabilmeleri sağlam dini inançla mümkündür. İnanan insan maddî ve manevî yönden huzura kavuşur. Toplumu oluşturan insanların huzur ve mutluluğu demek, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Öyleyse iyi bir din eğitimi ve öğretimi, önce kişiyi daha sonra da toplumu huzura, barışa, sevgiye ve sükuna kavuşturur.

Yaşayan ve yükselen bir cemiyette büyüme ve teknik gelişme hızı kadar, hatta ondan daha çok, manevî kalkınmaya ihtiyaç vardır. Toplum hayatında din bir vaki'dir. Sosyal tekâmül içinde dinin bir gerçek olduğunu bilmek ve müspet bir anlayışla değerlendirmek gerekir. İnsanî ve ahlâkî duyguları geliştirmek için dini duyguların sağlam bir şekilde verilmesi icabeder.⁴

Din eğitiminin alındığı ve verildiği ilk ve en etkin yer ailedir. Aileden sonra en önemli terbiye çevresi okuldur. Okul hiç bir zaman ailenin eğitim alanında

¹ Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi*, Samsun : 1993, s. 66.

² Kerim Yavuz , *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi* , İstanbul: 1992 , s. 53 .

³ Recep Eryılmaz , *Ortaöğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul : M.Ü.SBE. 1995, s. 10.

⁴ Mehmet Bayraktar , "Türkiye'de Yaygın ve Örgün Dini Eğitimin Meseleleri", *D.Ö.D*, S.11, Ankara : MEB Yayınları, 1987, s. 21.

bırakmış olduğu boşluğu dolduramaz. Ancak bu eğitim ve öğretimi tamamlar, düzenler ve gerçekleştirir. Çünkü okuldaki eğitim ve öğretim planlı ve programlı bir şekilde yapılmaktadır. Çocuğa neyin, ne zaman ve nasıl öğretilceği yapılan çalışmalarla tespit edilmiştir. Genel eğitimin bütün insanlara karşı sorumluluğu olduğu gibi din eğitiminin de bütün insanlara karşı sorumluluğu vardır. Bu bakımdan din eğitimi, genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır.¹

Dine ve ibadetlere karşı ilgisiz olan ailelerde çocukların dinî duygusu her şeye rağmen gelişecektir. Ancak bu gelişme erkenden değil gecikerek ve sağlıksız olacaktır. Çevreden de gerekli ilgi ve olumlu örnekler göremeyen çocukların dinî duygularının ve düşüncelerinin sağlıklı olarak geliştirilebilmesi ise, okula kalmaktadır. Bunun için ilköğretimde DKAB dersini okutacak öğretmenlerin büyük sorumlulukları vardır.²

Ülkemizde din eğitimi ve öğretimi, örgün ve yaygın eğitim kurumlarınca yapılmaktadır. Örgün eğitim; ana okulu, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarını içerisine alır. Yaygın eğitim ise; aile eğitimi, cami, Kur'an Kursu , radyo-televizyon ve basın yayın araçlarıyla yapılan eğitimi kapsar.³

Din eğitimi ve öğretimi,kişinin ve toplumun din ihtiyacının karşılanması amacıyla din kültürünün verilmesi ve din kişiliğinin kazanılmasıdır. Eğitim insanın çeşitli kabiliyetlerinin dengeli bir biçimde geliştirilmesini; doğuştan gelen bir duygu olan dinin de uygun bir tarzda geliştirilmesini hedeflemektedir.⁴

Türkiye'de örgün eğitim alanında yapılan din ve ahlâk öğretiminin tarihi seyri, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren günümüze kadar bir hayli çalkantılı olmuştur. DKAB dersi ilkokullarda, ortaokullarda ve liselerde bazen zorunlu, bazen seçmeli olarak okutulmuş, bazen de tamamen kaldırılmıştır. 1982 Anayasasıyla DKAB dersi ilk ve ortaöğretimde zorunlu olarak okutulması

---

¹ Mustafa Tavukçuoğlu , "İlköğretimde Din Eğitimi ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler" ,D.Ö.D, S :43, Ankara : MEB Yayınları, 1993 , s.25.

² Mustafa Öcal , Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar, DİB Vakfı Yayınları, Ankara :1990, s. 75.

³ Peker , a.g.e ,1993, s.14. Bayraktar , a.g.m, ss.22-26.

⁴ Tavukçuoğlu , a.g. m, s. 24.

esasları getirilen bir ders statüsünü kazanmıştır¹. 1982 Anayasasının 24. maddesinde “Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi ilk ve ortaöğretim okullarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır” hükmü yer almıştır.² Bu düzenlemeyle ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarda haftada iki saat, ortaokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda haftada iki saat ve lise birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda haftada bir saat DKAB dersinin okutulması esasları getirilmiştir.³

Genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olan din eğitiminin de okullarımızda bir eğitim ve öğretim programı içerisinde en güzel bir şekilde sunulması gerekir.⁴

Din eğitimi ve öğretimi 1982 Anayasasıyla örgün eğitim kurumlarında zorunlu olarak okutulması esasları getirilen DKAB dersiyle düzenli bir şekilde vermeye başlanmıştır. Ancak bu düzenlemede DKAB dersi ilköğretim dördüncü sınıftan itibaren okutulmaya başlanmaktadır. Ailede ve okul öncesinde bu eğitimi alan bir çocuk ilköğretim dördüncü sınıfa gelinceye kadar bir başka ifadeyle, inanma alanına en duyarlı olduğu 4-10 yaşları arasında din eğitiminden uzak kalmış ve ilgisi başıboş bırakılmış olmaktadır. İnsanın eğitilmesi ve öğrenme kabiliyeti küçük çocukluk devresinde son derece esnek, kolay, çabuk ve güvenilirdir. Değişik ülkelerde yapılan araştırmalar dinî tutumların çocukta oldukça erken olarak teşekkül etmeye başladığını göstermektedir.⁵

Bunun yanı sıra 1985 yılına kadar ilköğretim dört ve beşinci sınıflardaki DKAB dersini sınıf öğretmenleri okutmaktaydı. Hala çoğu okullarda aynı durum devam etmektedir. Yeterli din eğitimi ve öğretimine sahip olmayan öğretmenlerin okuttuğu dersin verimliliği tartışılabilir. Ancak, sınıf öğretmenlerinden istekli olanlara, hizmet içi eğitim yoluyla DKAB dersiyle ilgili seminerler verilerek, bu dersi daha iyi okutabilecek seviyeye ulaşmaları amaçlanmıştır.

¹ Peker , a.g.e , 1993 , s. 21. Beyza Bilgin- Mualla Selçuk, **Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri**, Ankara : Gün Yayıncılık, 1995, ss. 20-21.

² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No : 2709, Kabul Tarihi : 7.11.1982.

³ M.E.B Tebliğler Dergisi, 1982 , S. 2109 .

⁴ Tavukçuoğlu , a.g. m, s .24.

⁵ Tavukçuoğlu , a.g. m, s. 26.

Avrupa ülkelerinde ise Din ve Ahlak Bilgisi dersleri ilkokul birinci sınıftan, hatta bir çoğunda anaokullarından itibaren başlatılmaktadır. Ayrıca haftada dört veya beş saat din dersi verilmektedir. Avrupa ülkeleriyle kıyasladığımızda, ülkemizde verilen din eğitimi ve öğretimi çok yetersiz kalmaktadır.¹

Çocuk dinle ilgili davranışları ilk olarak ailesinden (anne-babasından) öğrenmektedir. Aile dine karşı pek duyarlı değilse, dinle ilgili davranışları ve bilgileri çevresinden edinecektir. Bu da pek sağlıklı olmayacaktır. Müspet ya da menfi şekilde çevresinden etkilenecektir. Daha sonra örgün eğitim içerisinde ilköğretim dördüncü sınıfa gelinceye kadar din eğitimi ve öğretimi verilmeyecektir. İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıfta verilen din eğitimi ve öğretimi ise; geç kalınmış olmakla birlikte, dersi okutacak yeterliliğe sahip olmayan sınıf öğretmenlerince verilince, çocuk ilköğretim ikinci kademeye dinle ilgili çok az bir bilgi ve beceriye sahip olarak gelecektir. Nitekim günümüzde bu şekilde olan öğrencilerin sayısının bir hayli fazla olduğu söylenebilir.

Demek oluyor ki, bir çocuk ilköğretim ikinci kademeye gelinceye kadar din ve ahlak öğretimi açısından gerekli olan eğitimi ve öğretimi yeterli ve sağlıklı almamış olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan, ilköğretimden sonra çocuğun liseye devam etmeyeceğini de varsayarsak, o zaman bu dönemde verilen din eğitim ve öğretiminin önemi bir kat daha artmaktadır. Öyleyse ilköğretim ikinci kademedeki DKAB öğretmenlerine büyük ve çok önemli sorumluluklar düşmektedir.

Ülkemizde ilkokuldan sonra ilköğretim ikinci kademeye başlama yaşı 12'dir. Bu yaş genel olarak ergenlik döneminin de başlama yaşıdır. İlköğretim ikinci kademe dönemi 12-15 yaşlarını içine alır. İnsan hayatında kritik bir dönem olarak telakki edilir. Çünkü bu dönemde gerek bedenî, gerekse zihni yönden insanda önemli gelişmeler ve değişmeler olmaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak kişi bağımsız ve çevresindeki insanlara karşı menfi bir tutum

---

¹ Hakkı Maviş, Almanya, Avusturya ve Türkiye'de Din Eğitimi, İstanbul : 1970, ss.52-59

içersine girer. Aile etkisinin, dinî ve ahlakî değerlerin yerini, akranların ve arkadaşların etki ve değerleri almaya başlar. Zekanın gelişmesi ve muhakeme kabiliyetinin artması, çocukluk yıllarında tereddütsüz kabul edilen dinî inançlar üzerinde düşünmeye yol açar. Değişik inanç ve düşünceleri öğrendikçe kendi inandıklarını yeniden gözden geçirme gereğini duyar. Genellikle 12-13 yaş civarında ortaya çıktığı kabul edilen dinî uyanma, bir bakıma daha önce edinilmiş bilgi, inanç ve davranışların gözden geçirilmesi ve değerlendirilmeye tabi tutulması neticesinde şuurlu olarak kabulü manasına gelir. Ancak bu değerlendirme ataistik (Allah'ın varlığını kabul etmeme) ve agnostik (Allah'ın varlığının ve yokluğunun bilinemeyeceğini savunma) şekilde de neticelenebilir.¹

Dinî gelişme ve değişme bakımından bu dönemde (ergenlikte) görülen başlıca özellikler şunlardır: Soyut düşünme yeteneği gelişmiştir. Dinle ilgili her konu, kavram, olay ve olgu hakkında oldukça soyut düşünebilmektedir. Dinî konularda bazen kararsızlık ve şüphe hakimdir. Çocukluk çağında kolay inanılabilirlik özelliği bu dönem de yerini sorgulayıcı, inanılan şeylerden şüphe edici bir anlayışa bırakmıştır. Diğer taraftan vicdan gelişimi hızlıdır. Gerek kendi davranışlarını, gerekse başkalarının davranışlarını kontrol etmekte ve eleştirci tavırlar koymaktadır.²

İlk ergenlik dönemi denen bu çağda, çocuklar henüz çocukluk çağının ihtiyaç ve özelliklerini de devam ettirirler. Bu yüzden, öğretimin duygusal yanının da ihmal edilmemesi gerekmektedir.³

Eğitim ve öğretim işlerini yüklenen kurumlar amaçlarını gerçekleştirebilmek için belli plan ve programlar dahilinde çalışmak zorundadır. Okullar genelde Türk Milli Eğitiminin amaçlarını, özelde kendi amaçlarını programına aldığı derslerle gerçekleştirmeye çalışırlar. Bu amaçla ülkemizde Milli Eğitim politikası doğrultusunda örgün eğitim kurumlarında DKAB öğretimi yapılmaktadır. Milli Eğitimin temel amaçlarının

---

¹ Peker, a.g.e, 1993, s.94. Bilgin- Selçuk, a.g.e, s. 81.

² Peker, a.g.e, 1993, ss. 106-108.

³ Bilgin - Selçuk, a.g.e, s.82.

gerçekleştirilmesinde DKAB dersinin yerine bakıldığında ilköğretim programında yer alan diğer dersler yanında bu dersin katkısı da büyüktür.¹

Türkiye’de din eğitimi, kamuoyunu yıllarca meşgul etmiştir. Özellikle “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” ile din eğitimi konusu, yeni boyutlar kazanmıştır.² Cumhuriyet döneminde din eğitimi ve öğretimi büyük çalkantılara gebe olmuştur. Farklı zamanlarda farklı uygulamalarla gündeme gelmiştir.³

Eğitim uygulamalı bir bilim alanıdır. Bu bakımdan yenileşme çabalarının kağıt üzerinde özenerek çizilmiş yapı değişiklikleriyle, yapılan konuşma ve tartışmalarla veya herkesin kendi tecrübe dağarcığından çıkararak en iyi niyetlerle ortaya attığı önerilerle gerçekleşeceği düşünülmemelidir. Eğitimde yenilenme, her şeyden önce birey davranışlarının yenilenmesidir. Bunun için eğitim amaçlarının tespit edilmesi ve bu amaçlar ile değerlendirme süreçleri arasındaki boşluğun doldurulması gerekmektedir. Amaçların işaretlendiği yönde davranış değiştirilmediği sürece, eğitimde kaliteyi etkilemek mümkün değildir.⁴

Amaçların hem eğitim durumlarının seçilmesi ve düzenlenmesi hem de değerlendirme durumlarının hazırlanmasında işe yarayabilmesi için, onların belli kurallara göre ifade edilmesi ve gözlenebilir öğrenci davranışlarına çevrilmesi gerekir.⁵

1982 Anayasasının 24. maddesiyle ilk ve ortaöğretimde zorunlu olarak okutulması esası getirilen DKAB dersi öğretim programı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 18.02.1982 tarih ve 30 sayılı kararı ile kabul edilmiş, 29.03. 1982 tarihli Tebliğler Dergisinde yayınlanarak yürürlüğe

---

¹ Nurşen Tekin, **Ortaokullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarının Değerlendirilmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara :A.Ü.SBE, 1986, s. 2.

² Kurak, a.g.e, s.9.

³ Beyza Bilgin, **Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri**, Emel Matbası, Ankara: 1980, ss. 40-47.

⁴ Fatma Varış, **Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikleri”**, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını, 3. Baskı, 1978, s.14.

⁵ **İmam-Hatip liseleri Öğretim Programı**, Ankara : Milli Eğitim Basımevi, 1985, s. 12.

girmiştir.¹ Ancak hazırlanan bu program “amaç-davranış-işleniş-değerlendirme” modelinden uzak olup, sınıflara göre konu listesini veren müfredat programı niteliğindedir. 1982 yılından bu yana önemli bir değişikliğe uğramadan uygulanmakta olan DKAB öğretim programında; DKAB öğretiminin genel amacı, öğretim ilkeleri, dersin amaçları, ünite ve konuları verilmiştir.²

Toplum dinamik bir yapıya sahiptir. Bu durum, eğitim programlarının da dinamik olmasını gerektirir. Eğitim programlarının dinamizmini objektif süreçlerle yöneltmek suretiyle insan gücünü toplum isteklerine uygun nitelikte yetiştirmek mümkün olacaktır. Bu sebeple eğitim programları, bir taraftan toplumun problemleri ve gereksinimleri, diğer taraftan da çocuk ve gençlerin problemleri, ilgileri, gelişim özellikleri ve ihtiyaçları esas alınarak geliştirilmelidir.³ Bir öğretim programı; amaçlar, konular, öğretim durumları ve değerlendirme öğelerinden oluşmaktadır. Bu öğeler arasında dinamik bir ilişki mevcuttur.⁴

Bütün eğitim programlarında olduğu gibi din eğitimi programında da önemli olan, bu eğitimin verileceği çocuğun ruhsal, zihinsel ve bedensel gelişim sürecinin ne olduğunun bilinmesi ve bu öğretimin sunuluş biçimidir.⁵

Din eğitim ve öğretiminde istenilen, beklenen hatta zaman zaman amaçlanan sonuç ortaya çıkmamıştır. Zamanın akışına, gelişme ve değişimlere uygun ilke ve metotları geliştirilemeyen bir öğretim alanından bundan başkasını beklememek gerekir. Bununla beraber genel eğitim ve öğretim içinde yer alan din eğitim ve öğretiminin modern eğitim teorileri ve kurallarıyla temellendirilmesi gün geçtikçe daha çok kendini duyurmaktadır.⁶

¹ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Sayı: 2109, Tarih : 29.3.1982.

² Mevlüt Kaya, “Eğitimde Program Geliştirme Sürecinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Geliştirilmesi İhtiyacı”, Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim ve Öğretiminin Problemleri Sempozyumu, (1-2 Mayıs 1997) Kayseri, s. 6.

³ Varış, a.g.e, s.24 .

⁴ Özcan Demirel, Genel Öğretim Yöntemleri, Ankara :USEM Yayınları, 1994 , s . 5 .

⁵ Neda Armaner , “Din Eğitiminde Psikolojinin Önemi”, A.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 23, Ankara: 1978, s. 23 .

⁶ Armaner , a.g.m, s. 215 .

1982 Anayasasına göre DKAB dersi ilk ve ortaöğretimde zorunludur.¹ Ülkemiz insanının yüzde 99'u müslümandır. Türk kültürü, sanat ve uygarlığı İslam Dininin izlerini taşımaktadır. Bu nedenle din öğretimi sadece ferdi bir iman ve ihtiyaç veya içtimai sükun ve nizam amili olmayıp, aynı zamanda bir milli kültür ve beka meselesidir.²

Devletin büyük masraflar karşılığı vermekte olduğu din eğitimi ve öğretiminin Milli Eğitimin temel amaçlarını ve kendi özel amaçlarını gerçekleştirmede ne denli başarılı olduğunun, işe yarayıp yaramadığının belirlenmesi, verimi arttırmak için ne gibi tedbirlerin alınması gerektiğinin bilinmesinde büyük fayda vardır.³

DKAB derslerinin mecburi olarak okutulacak dersler arasına alınması Cumhuriyet tarihi boyunca bu konuyla ilgili süregelen çekişmeler hatırlanacak olursa, bu konuda atılan en önemli bir adım olmuştur. Artık bundan sonra yapılacak iş, ders için belirlenen amaçlar doğrultusunda DKAB derslerini, çocuklarımıza ve gençlerimize en verimli ve faydalı olabilecek şekilde nasıl verebileceğimiz konusunda araştırmalar yapmak ve elde edilen neticelerden yararlanarak dersi iyi temellere oturtmak ve verimi arttırmaktır.

İlköğretim ikinci kademedeki okutulan DKAB dersi; öğrencilerin bedensel, zihinsel, vb. yönlerden gelişim durumları (ilk ergenlik çağı), ilköğretimdeki din ve ahlak öğretiminin bir devamı olması, ailesinde ve çevresinde yeterli dinî ilgiyi ve bilgiyi bulamayan çocuklara gerekli dinî ve ahlakî bilgiyi vermesi, insanın hayatı boyunca benimseyeceği ve hayatını biçimlendireceği sağlıklı bir dinî inanışın temelini atıldığı dönem olması gibi yönleriyle çok büyük öneme sahiptir. Bu denli öneme sahip olan DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi de aynı önemi içermektedir. Çünkü yapılan eğitim ve öğretim faaliyetinin göstergesi amaçlara ulaşma veya ulaşmama dır.

---

¹ Anayasa Maddesi 24 .

² Osman Turan, Türkiye'de Manevi Buhran, Din ve Laiklik, Ankara : 1964, ss. 220-221.

³ Kurak, a.g.e, s. 13.

Bu araştırmada, ilköğretim ikinci kademedede okutulan DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyini belirlemek maksadıyla, DKAB dersinin amaçlarına ulaşmasında etkili olduğu dūřünölen birçok bağımsız değişken seçilerek, dersin amaçlarının gerçekleşme düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

1. Problem Cümlesi

Yapılan her faaliyette ulaşılmak istenen bir sonuç olduğu gibi DKAB dersinin okutulması neticesinde de bazı amaçların gerçekleşmesi beklenir. Amaçlara ulaşıldığı zaman yapılan emek ve harcamalardan istenilen düzeyde verim elde edilmiş olur. Ancak amaçlara ulaşılmadığı takdirdeyse; yapılanlar bir hiç olup, boşa gitmiş sayılır. Bunun için ilköğretim ikinci kademedede DKAB dersinin böyle bir durumla karşı karşıya kalmaması için bu araştırmada; “İlköğretim İkinci Kademedede okutulan DKAB Dersi amaçlarına ne derece ulaşabilmektedir?” sorusuna cevap bulunmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda bazı bağımsız değişkenlerin amaçlara ulaşmayı etkileyip etkilemediği araştırılmıştır.

2. Alt Problem Cümleleri

a) Öğretmenlerle İlgili Problemler:

- 1) Öğretmenlerin cinsiyetine göre amaçların gerçekleşme düzeyi nasıldır?
- 2) Öğretmenlerin mezun oldukları yüksek öğretim kurumlarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi farklı mıdır?
- 3) Mesleki kıdemın amaçların gerçekleşmesine etkisi nasıldır?
- 4) DKAB Dersinin amaçları müfredat programında açık ve anlaşılır biçimde ifade edilmiş midir ?
- 5) DKAB Dersinin değerlendirilmesinde ünite sınavı yapılmakta mıdır?
- 6) Amaçların gerçekleşmesinde sözel yöntemler mi yoksa görsel yöntemler mi daha etkili olmaktadır?
- 7) Öğretmenler DKAB Dersinin özel öğretim metotlarıyla ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahip midir?

8) DKAB Dersinde hangi yardımcı araç-gereçler kullanılmaktadır. Bu araç-gereçler amaçların gerçekleşmesi açısından uygun mudur?

b) Öğrencilerle İlgili Problemler:

1) Okullara göre DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi nasıldır?

2) Cinsiyete göre DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi farklı mıdır?

3) Anne ve babanın mesleğine göre amaçların gerçekleşme düzeyi farklı mıdır?

4) Anne ve babanın öğrenim durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyi nasıldır?

5) Ailenin ekonomik durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyi nasıldır?

6) Okul dışından (aile, çevre vb.) edinilen dinî bilgilerin amaçların gerçekleşmesine etkisi var mıdır?

7) Öğrenci ailelerinin ve çevredekilerin DKAB Dersine karşı düşünceleri nasıldır?

8) Öğrenciler DKAB Dersinde İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını yeterince öğrenebilmekte midir?

9) Öğrenciler DKAB Dersinde öğrenilenlerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte bir faydası olacağına inanmaktalar mı?

10) Öğrenciler DKAB Dersinin okunmasını gerekli görüyor mu?

11) Öğrenciler DKAB Dersinin amaçlarını biliyorlar mı?

c) Öğretmen ve Öğrencilerle İlgili Ortak Problemler:

1) Mevcut DKAB Ders kitabının içeriği, öğrencilerin bu dersle ilgili soru ve ihtiyaçlarına cevap verecek ve amaçlara ulaştıracak düzeyde midir?

2) DKAB Dersinin öğretiminde hangi yöntem ve teknikler kullanılmaktadır? Bu yöntem ve teknikler dersin amaçlarının gerçekleşmesi için uygun mudur?

3) DKAB Dersinin değerlendirilmesinde hangi sınav çeşitleri uygulanmaktadır? Bu sınav çeşitleriyle amaçlara ulaşıp-ulaşılmadığı yeterli derecede ölçülebilmekte midir?

4) Konuların iyi anlatılabilmesi ve programın yetiştirilebilmesi açısından ders saati yeterli midir?

5) Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutumları, amaçlara ulaşmayı etkilemekte midir?

6) Öğretmenler bu dersi en iyi şekilde okutabilecek yeterliliğe sahip midirler?

7) Öğrencilerin derse ilgileri ile dersteki başarıları arasında nasıl bir ilişki vardır?

8) Öğrenci ailelerinin dinî inanç ve yaşayışlarının dersin amaçlarının gerçekleşmesine etkisi var mıdır?

9) DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi nedir?

10) DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşmesini engelleyen nedenler nelerdir?

B. HİPOTEZLER

a) Öğretmenlerle İlgili Hipotezler:

1) Öğretmenlerin cinsiyetine göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur.

2) Öğretmenlerin mezun oldukları fakülteye göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur.

3) Mesleki kıdemin amaçların gerçekleşmesine etkisi vardır; kıdem arttıkça amaçlara ulaşma düzeyi de artmaktadır.

4) DKAB Dersinin amaçları müfredat programında açık ve anlaşılır biçimde ifade edilmemiştir.

5) DKAB Dersinin değerlendirilmesinde ünite sınavı oldukça az yapılmaktadır.

6) Amaçlara ulaşmada görsel yöntemler, sözel yöntemlere oranla daha etkili olmaktadır.

7) Öğretmenlerin büyük çoğunluğu DKAB Dersinin özel öğretim yöntemleriyle ilgili bilgiye sahiptir.

8) DKAB Dersinin öğretiminde araç-gereç olarak yardımcı kitaplar kullanılmaktadır.

b)Öğrencilerle İlgili Hipotezler:

1) Okullara göre DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur.

2) Cinsiyete göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre amaçlara ulaşma düzeyi daha yüksektir.

3) Anne ve babanın mesleğine göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur.

4) Anne ve babanın öğrenim seviyesi yükseldikçe amaçların gerçekleşme düzeyi düşmektedir.

5) Ailenin ekonomik seviyesi yükseldikçe amaçların gerçekleşme düzeyi düşmektedir.

6) Okul dışından (aile, çevre vb.) edinilen dini bilgilerin amaçların gerçekleşmesine etkisi yüksektir.

7) Öğrencilere göre veliler ve çevredekiler DKAB Dersinin faydalı bir ders olduğuna inanmaktadır.

8) Öğrenciler DKAB Dersinde İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını kısmen öğrenmektedir.

9) Öğrenciler DKAB Dersinde öğrenilenlerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte kendilerine faydalı olacağı görüşündedirler.

10) Öğrenciler DKAB Dersinin okunmasının gerekli olduğu görüşündedirler.

11)Öğrencilerin çoğunluğu DKAB Dersinin amaçlarını bilmemektedir.

c) Öğretmen ve Öğrencilerle İlgili Ortak Hipotezler:

1) Mevcut DKAB Müfredat Programı ve ders kitapları, öğrencilerin bu dersle ilgili soru ve ihtiyaçlarına cevap verecek ve bu amaçlara ulaştıracak nitelikte değildir.

2) DKAB Dersinin öğretiminde kullanılan yöntemler sözel yöntemler (anlatım, soru-cevap) olup, amaçlara ulaşmada tam anlamıyla yeterli olmamaktadır.

3) DKAB Dersinin değerlendirilmesinde çok sorulu-kısa cevaplı ve az sorulu-uzun cevaplı sınav çeşitleri daha çok uygulanmaktadır.

4) Ders saati, konuların iyi anlatılabilmesi ve programın yetiştirilebilmesi açısından yeterli değildir.

5) Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarının dersin amaçlarının gerçekleşmesine ve öğrencilerin derse karşı ilgisine etkisi oldukça yüksektir.

6) Öğretmenler dersi en iyi şekilde okutabilecek yeterliliğe sahiptir.

7) Öğrencilerin derse ilgileri ile derste başarıları arasında doğru bir orantı mevcuttur.

8) Öğrenci velilerinin dini inanç ve yaşayışlarının, dersin amaçlarına ulaşmasına etkisi çok yüksektir.

9) İlköğretim ikinci kademedeki okutulan DKAB Dersi amaçlarına kısmen ulaşabilmektedir.

10) DKAB Dersinin amaçlarına ulaşmasını engelleyen nedenler; müfredat programının yetersizliği, ders saatinin yetersizliği, ders kitaplarının içeriğinin yetersizliği, dersin çevre ve diğer derslerle bütünleşmemesi vb. faktörlerdir.

C. TANIMLAR

Amaç: İlköğretimde DKAB öğretimiyle öğrenciye verilmek istenen bilgi, beceri ve kazandırılmak istenen davranışların bütünlük ve düzeyi.

Eğitim: Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.¹

Ders Programı: Öğretim programlarında yer alan “bilgi kategorilerinin, disiplinlerin” ve faaliyet alanlarının, eğitim amaçları ile ilişkisi olan özel amaçlarını gerçekleştirmeleri için öğretim ilkelerini, konuların alt kategorilerini ve değerlendirme esaslarını içeren ve eğitim-öğretim programlarındaki esasları öğrenci davranışlarına dönüştüren programlardır.²

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, Milli Eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetlerdir.³

Öğretim Programı: Eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır.⁴

Program Değerlendirme: Bir programın önceden belirlenen amaçlara ulaşırma derecesini ve değerini belirleme sürecidir.

Ahlak: Bir toplum içinde bulunan kişilerin uymak zorunda buldukları davranış kurallarıdır.

Din: Allah tarafından gönderilen ilahi kanunlar bütünüdür.

D. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma kapsamına , DKAB Dersini okutan öğretmenlerle 1997-98 öğretim yılında Samsun il merkezinde ve Ladik ilçesinde lise birinci sınıfa devam eden öğrenciler alınmıştır. Dolayısıyla araştırma sonuçları DKAB Dersini okutan öğretmenler ile Samsun il merkezinde ve Ladik ilçesinde lise birinci sınıfa

¹ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: 1982 , s. 12 .

² Varış, a.g.e, s. 17.

³ Varış, a.g.e, s. 17.

⁴ Varış, a.g.e, s. 18.

devam eden öğrencilere veya benzer özellikteki diğer öğretmen ve öğrencilere genellenebilir.

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan, DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşme durumu, bu çalışmada kullanılan öğretmenler ve öğrenciler için hazırlanan “Bilgi Anket Formu” ve “Amaçların Gerçekleşme Düzeyini Ölçen Envanter” in ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

E. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmayla, İlköğretim ikinci kademedeki okutulan DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. DKAB Dersi amaçlarına yeterli ölçüde ulaşabiliyor mu? ve ya ulaşamıyorsa nedenler nelerdir? sorularının cevaplarını bulmak ve çözüm için öneriler sunmak amacıyla böyle bir çalışmaya karar verilmiştir.

Araştırmanın önemine gelince; bilindiği gibi her etkinliğin bir gayesi ve amacı vardır. Amaçsız ve gayesiz yapılan çalışma hiç bir anlam ifade etmez. Bunun için Din Eğitimi ve Öğretimi, insanların ihtiyaç duyduğu bir alandır. Bu ihtiyacın iyi doyurulması gerekmektedir. İlköğretim birinci kademedeki nispeten verilen din eğitimi ve öğretimi yeterli olmamaktadır. Bu nedenle İlköğretim ikinci kademedeki de din eğitiminin ve öğretiminin devam etmesi gerekli görülmüştür. Belli bir yetişkinlik düzeyine gelen çocuklara en iyi şekilde dini bilgileri ve davranışları kazandırmak, DKAB Dersinin amaçlarının büyük ölçüde gerçekleşmesiyle mümkün olacaktır. Araştırmada, DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi tespit edilmeye çalışılmış ve elde edilen veriler doğrultusunda çözüm ve öneriler sunulmuştur.

Gerek DKAB Dersi öğretmenleri, gerekse DKAB Ders müfredatının geliştirilmesi çalışmasında bulunacaklar açısından bu çalışma önem arz eder. Özellikle DKAB Dersi öğretmenlerine, dersin daha verimli olması yönünde faydalı olacağı umulmaktadır. Bununla birlikte, bu alanda bundan sonra yapılacak benzer çalışmalara ışık tutabilir.

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEMEDE OKUTULAN DKAB DERSİNİN TARİHİ GELİŞİMİ VE MÜFREDAT PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Türk Eğitim Sistemi içinde din eğitiminin tarihsel gelişimini incelemek, günümüzdeki durumu tahlil edebilme açısından gereklidir. Bu konuda yazılmış eserler mevcuttur. Bizim gayemiz, çalışmanın temellendirilmesinde din eğitiminin (özellikle DKAB derslerinin) geçirdiği tarihi süreçten yararlanmaktır. Bu nedenle Türk Eğitim Kurumlarında din eğitiminin (DKAB dersinin) durumunu vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Tarihimizin Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, eğitimin temel yapısını din eğitimi teşkil etmekteydi. Bu dönemlerin devlet felsefesine uygun şekilde kurulup gelişen, eğitim ve öğretimini buna göre düzenleyen medreseler, canlı birer ilim merkezi olarak var olmuşlardır. Medreselerde din bilimlerinin yanında matematiğe, astronomiye ve tabii ilimlere de yer verilmiştir.¹

Medreseler, tarih içindeki rolünü zamanında gereğince oynamış olmakla beraber, sonraları bünye yenilenmesi yapamayarak duraklama, çözülme ve yıkılma sürecine girmiştir.²

Osmanlı eğitim sisteminde ilk batılılaşma hareketi askeri ve modern okulların açılması ile başlar.³ Eğitimin modernleşmesinde önemli bir yere sahip olan Marif-i Umumiye Nizamnamesinde, rüştiyelerin üzerinde üç yıl süreli sivil idadiler programlanmıştır.⁴ Yedi yıl süreli bu okullarda dini fonksiyon için 1-3.sınıflara Ulum-u Diniyye, 4 -7. sınıflara Akaid ve Fıkıh dersleri konulmuştur. İkinci Meşrutiyetten sonra idadilerin yerini alan sultanilerin zaman zaman değişen programlarının, 1922 yılındaki düzeni içinde din dersi her sınıfta iki saat olarak belirlenmiştir.⁵

¹ Ömer Okutan, "Din Eğitimi", Cumhuriyet Döneminde Eğitim, İstanbul: MEB, 1983, s. 409.

² Okutan, a.g.e, s. 409.

³ Okutan, a.g.e, s. 410. Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi(Başlangıçtan 1982'ye), A.Ü.EBF Yayınları No: 114, Ankara: 1982, s.124.

⁴ Hasan Ali Koçer, Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi, İstanbul :MEB,1991 s.82.

⁵ Bilgin, Türkiye'de Din Eğitimi....., ss.37-38.

Osmanlı Devletinin son on beş yirmi yılına bakıldığında haftada üç saat din ve ahlak öğretimi veren Rüştîye ve İdadiler dışında kalan ve özellikle tamamen Avrupa örneği kuruluşa sahip bulunan Sultanilerde ve Darul Mualliminlerde ise din eğitimine haftada iki saatten fazla yer verildiği görülür. Haftada 1-3 saat arasında değişen din ve ahlak derslerinin modern eğitim kuruluşlarındaki bu durumu Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar devam etmiştir.¹

Cumhuriyet dönemi eğitiminin düzenlenmesinde özellikle din eğitiminin köklü bir temel kazanmasında 3 Mart 1924'de kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu² önemli bir başlangıç noktası olarak görülür. Tevhid-i Tedrisat Kanununun yürürlüğe girmesiyle bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Aynı zamanda bütün medreseler kapatılmış, bunların yerine İmam-Hatip mektepleri kurulmuştur. Yine aynı kanunun dördüncü maddesi hükmünce, yüksek diniyat mütehassısı yetiştirmek için bir ilahiyat fakültesi açılmıştır. Böylece Cumhuriyet eğitim tarihinde din görevlisi ve mütehassısı yetiştiren ilk din eğitimi kurumlarının kanuni dayanağı Tevhid-i Tedrisat Kanununun dördüncü maddesi olmuştur.³

Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla yeni bir boyut kazanan din eğitimi konusu ve programlarda din derslerinin yer alışı her zaman güncelliğini korumuş, siyasi tartışmaların dışına çıkarak gerçek yerini bulamamıştır. Bu nedenle pek çok defa Din Dersi Programa dahil edilmiş, çıkarılmış veya seçmeli hale getirilmiştir. Son şeklini 1982 Anayasasıyla ilk ve ortaöğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi olarak almıştır.

Tevhid-i Tedrisat Kanunundan sonra 1930'lu yılların başına gelinceye kadar din bilgisi dersleri kademeli bir biçimde bütün ilk ve orta öğretim kurumlarının programlarından çıkarılmıştır.⁴

1924 ilkokul programında Kur'an-ı Kerim ve Din Dersleri görülmekte ve birinci sınıf hariç diğer sınıflarda haftada ikişer saat okutulmaktadır. 1926 yılında

¹ Okutan, a.g.e , s. 411.

² Kanun için bkz, 3 Mart 1924, Resmi Gazete No:793.

³ Okutan, a.g.e, ss. 413,414.

⁴ Öcal, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Dünü Bugünü ve Geleceği", Zaman Gazetesi 4 Haziran 1992.

“Din Dersleri” haftada bir saat olarak ilkokul 3. sınıftan itibaren yer almıştır. 1930 programında Din Dersleri yalnızca ilkokul 5. sınıf öğrencilerine velileri isterse, haftada yarım saat verilen bir ders haline gelmiştir. Din derslerinin köy ilkokullarında 1939 yılına kadar devam ettiği görülmektedir.¹

Beş yıllık öğretmen okullarının 1924 programında 1 ve 2. sınıflarda haftada iki saat olarak yer alan din dersi, 1931 yılında yapılan değişiklik ile program dışı bırakılmıştır.²

1924 programında ortaokullarda din dersi vardır. Fakat liselerde yoktur. Ortaokul programında 1 ve 2. sınıflarda birer saatlik din dersi bulunmaktadır. 1930 programında ortaokullardan da din dersi kaldırılmıştır. Bundan sonra 1956 yılına kadar ortaokulların programlarında din dersine rastlanmamıştır.³

Türkiye’de din eğitimi, resmi alandan kendiliğinden silinmiş, böylece sağlanmaya çalışılan birlik bozulmaya başlamıştır. Milli Eğitim çevrelerindeki, modern eğitimin laik bir sistem içinde geliştirilmesi prensibi, dini, devlet okullarının dışında tutmak olarak benimsenince, din dersleri 1930-1931 öğretim yılından itibaren genel eğitim kurumlarından, 1939’dan itibaren de köy ilkokullarından kaldırılmış; din eğitimi, genel eğitimin dışında bırakılmıştır.⁴

Böylece devlet okullarından, on altı yıldan fazla din eğitimi ve öğretimi yapılmamıştır. Bu durum karşısında vatandaşlar, çocuklarına dinî bilgiler verecek sorumlu bir kaynak bulamamışlardır. Ancak toplum bu kez çocukları için gerekli din eğitimi ihtiyacını sorumsuz yerlerden karşılamaya yönelmiştir. Böylece din eğitimi düzensiz bir şekilde, çoğu zaman ve çoğu yerde gizli sürdürülmüştür. Bunun sonucunda onarılması zor olan yaralar açılmıştır. Toplumunu oluşturan insanlar arasında gruplaşmalar meydana gelmiştir.⁵

---

¹ Akyüz, a.g.e, s. 215.

² Okutan, a.g.e, s.417.

³ Akyüz, a.g.e, s. 218.

⁴ Bilgin, a.g.e, ss. 44-45.

⁵ Okutan, a.g.e, s. 418.

Cumhuriyetin ilk on yılı içerisinde her tür ve dereceli okullardan kaldırılan din öğretiminin, 1948-1949 öğretim yılından itibaren aynı okullara yeniden konulmaya başlandığı görülmektedir.¹

İlk olarak 1 Şubat 1949 tarihinde ilkokullara program dışı olmak üzere 4 ve 5. sınıflara haftada iki saat din dersi konulmuştur. Ancak çocuğun din dersini okuyup okumayacağı velisine bırakılmıştır. Veli bu durumu okul idaresine yazılı olarak bildirmek zorundaydı.²

Bu dersler 1950'de program içine alınmıştır. İlkokuldaki din bilgisi derslerinin müfredat programları, 1968 ilkokul programının tümü ile birlikte geliştirilmiştir. İlkokulda din bilgisi dersleri, diğer dersler gibi sınıf öğretmenlerince okutulmaktadır. Bu nedenle, ilk öğretmen okullarına da bu dersin konulma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. İlk öğretmen okullarının 1953 yılı programında 9 ve 10. sınıflara haftada birer saat zorunlu Din Bilgisi dersi konulması gerekli görülmüştür.³

1953 yılında toplanan 5. Milli Eğitim Şurası'nda okullara yeniden din derslerinin konulması konusunun gündeme gelmesi, din eğitimi ve öğretimi açısından önemli bir gelişme olarak görülebilir. Fakat konunun görüşülmesi uzun ve şiddetli tartışmalara yol açmış, bir yandan ortaokul ve liselere din derslerinin konulması teklif edilirken, diğer yandan ilkokullara ve öğretmen okullarına mecburi olarak konulması kararı bazılarınca bir irtica ve cehaletin yeniden egemenliği olarak yorumlanmıştır. Bununla birlikte, Şurada okullara din dersinin yeniden konulması görüşü kabul edilmiştir.⁴

Bundan sonra ortaokullara, birer saat din bilgisi dersi İcra Vekilleri Heyetinin 13.08.1956 tarih ve 4-7805 sayılı kararı gereğince konulmuştur (Ek-1).

---

¹ Okutan, a.g.e, s. 423.

² Okutan, a.g.e, s. 423. Akyüz, a.g.e, s. 215.

³ Okutan, a.g.e, s.423.

⁴ Bilgin, a.g.e, s. 61.

Bu derslere velisinden dilekçe getiren öğrenciler girmeyebiliyorlardı.¹ Liselere din bilgisi dersi ise; isteğe bağlı olarak 1967-1968 ders yılı başında konmuştur. Talim ve Terbiye Kurulunun 21.9.1967 gün ve 343 sayılı kararı ile bütün lise ve dengi okulların 1 ve 2. sınıflarına, birer saat isteğe bağlı olarak din bilgisi dersi konmuştur.²

Genel eğitimde, din eğitimi ile ilgili gelişme 23.9.1976 gün ve 345 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararı ile din bilgisi derslerinin, ortaokulun üçüncü sınıfı (Ek-3) ile lise ve dengi bütün okulların üçüncü sınıfına da yaygınlaştırılmış olmasıdır.³ 1974-75 Öğretim yılında ilkokul 4 ve 5. sınıflara, ortaokul ve liselerin bütün sınıflarına haftada birer saat ve zorunlu olmak üzere Ahlak Dersi konmuştur.⁴ (Ek-2)

1982-83 öğretim yılında ise; 1982 Anayasasının 24. maddesi gereği din bilgisi dersleri ile ahlak dersleri birleştirilerek “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi “adını almıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu dersler arasında yer almıştır. Böylece DKAB dersinin ilkokul 4 ve 5. sınıflarda haftada ikişer saat, ortaokulların her sınıfında haftada ikişer saat (Ek-4) ve liselerin her sınıfında haftada birer saat okutulmasına karar verilmiştir.⁵

1982 eğitim-öğretim yılından itibaren DKAB dersinin programı pek fazla değişikliğe uğramadan günümüze kadar süre gelmiştir. 1992 yılında DKAB dersinin programı yeniden gözden geçirilmiştir. Ancak kayda değer değişikliklerin olduğunu söylemek söz konusu değildir.⁶ Sadece, öğretim ilkelerinde başka dinlere mensup öğrencilere iman ve ibadet ile ilgili konuların öğretilmeyeceği esası konulmuştur.⁷

¹ Akyüz, a.g.e, s.218. Okutan, a.g.e, s. 423.

² Okutan, a.g.e, s.424.

³ Okutan, a.g.e, s.424.

⁴ Akyüz, a.g.e, s.218. Öcal, Zaman Gazetesi, 4 Haziran 1992.

⁵ Tebliğler Dergisi, 1982. Sayı: 2109.

⁶ Öcal, Zaman Gazetesi, 4 Haziran 1992.

⁷ İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Sayı:2356, 13 Nisan 1992.

Farklı zamanlarda farklı uygulamalarla gündeme gelen DKAB dersinin, müfredat programlarında ne gibi değişiklikler olduğunu bilmek, programlar arasındaki farklı ve benzer yönleri görmek açısından; müfredat programlarının bilinmesinde fayda vardır. Bu nedenle din dersinin 1950'den sonraki müfredat programları (Ek-1, 2, 3 ve 4 'de) verilmiştir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi müfredat programları dikkatlice incelendiğinde; programlarda yer alan konular arasında hem benzer yönlerin hem de farklı yönlerin olduğunu görmek mümkündür.

1956 müfredat programı (Ek-1) ortaokul 1 ve 2. sınıf için hazırlanmıştır. 1976 (Ek-3) ve 1982 (Ek-4) müfredat programı ise ortaokul 1, 2 ve 3. sınıf için hazırlanmıştır. Bu üç müfredat programında tedrici olarak bir gelişmenin olduğu gözükmektedir. 1956 programında daha az konular varken, 1976 programında konuların kapsamı genişletilmiş, 1982 programında ise bu durum daha da geliştirilmiştir.

1956 ve 1976 programları sadece Din Bilgisi dersi programı olmasına rağmen, ahlak konularının da programda yer aldığı görülmektedir. Yani programın büyük bir kısmını ahlakla ilgili konular oluşturmaktadır.

1976 programında, 1956 programında yer almayan şu konular mevcuttur: Din nedir? Dini bize gönderen yüce varlık kimdir? Peygamber niçin gönderildi? Temizlik, Ahlak, Meleklerle iman, Kaza ve Kadere iman, vb. konuları sayabiliriz.

1982 programında, 1976 programında yer almayan şu konular mevcuttur: İslam'da çalışmaya verilen önem, Savurganlık, Laiklik ve İslamlık, Bazı tören ve geleneklerimiz, Dini günler, aylar ve geceler, Vatan ve millet sevgisi, Bazı görgü kuralları, Dayanışmanın önemi, vb. konuları sayabiliriz. 1982 müfredat programı, 1956 ve 1976 programlarında mevcut olan konuları içermektedir. 1982 programı, müfredat programı niteliğinde olmakla birlikte, nispeten daha kapsamlı ifade edilmiştir.

1982 programının daha kapsamlı olmasının sebebi; Din Bilgisi ile Ahlak Bilgisi derslerinin birleştirilmesi ve buna bağlı olarak da haftalık ders saatinin artmasıdır. Çünkü, 1956 ve 1976 müfredat programında Din Bilgisi dersi haftada bir

saatten ibaretken, 1982 programında haftada iki saate çıkarılmıştır. 1982 programının diğer müfredat programlarını kapsamasını bu bağlamda değerlendirmek gerekir.

Programlar arasında diğer önemli bir husus; konuların dağılımındaki farklılıklardır. 1976 müfredat programında iman konuları altıncı(6.) sınıfta, ibadet konuları yedinci (7.) sınıfta yer alırken, 1982 müfredat programında iman konuları yedinci(7.) sınıfta, ibadet konuları altıncı (6.) sınıfta yer almıştır. Buna benzer bir çok konunun sınıflara göre dağılımlarında programlara göre farklılıklar mevcuttur.

Diğer taraftan 1974-75 eğitim ve öğretim yılında ortaokulun her sınıfında zorunlu olarak okutulması esası getirilen Ahlak Bilgisi dersi müfredat programında; ahlaki konular kapsamlı bir şekilde yer almıştır. 1982 Anayasasıyla Din Bilgisi dersi, Ahlak Bilgisi dersiyle birleştirilmiş "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" adını almıştır. Böylece Din dersiyle birleştirilince, ahlak konuları Din Dersinin içersine alınmıştır. Hem dinî hem de ahlakî konular bir program dahilinde verilmiştir. Bu gün İlköğretim okullarında 1982 müfredat programı uygulanmaktadır.

II. BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİKLER

Bu bölümde; araştırmanın evren ve örnekleme, bilgi toplama araçları, araçların geçerlik ve güvenilirlikleri, bilgilerin toplanması, bilgilerin sınıflandırılması, ve analizi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

A. Evren ve Örneklem

Araştırmanın genel evreni; Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okulların 1997-98 eğitim-öğretim yılında lise birinci sınıfına devam eden öğrenciler ile DKAB dersi öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Çalışma evreni; DKAB dersini okutan öğretmenler ile 1997-98 eğitim öğretim yılında Samsun il merkezinde ve Ladik İlçesinde lise birinci sınıfta okuyan öğrencilerden oluşmaktadır.

Araştırmanın öğretmenlerle ilgili örnekleme; Giresun Merkez İmam-Hatip Lisesi’nde Türkiye’nin çeşitli yerlerinden hizmet içi eğitim seminerine katılan 65 DKAB öğretmeni ile Samsun il merkezinde ilköğretim okullarındaki DKAB dersi öğretmenleri olmak üzere toplam 82 DKAB öğretmeninden oluşmaktadır. Öğrencilerden ise; Samsun il merkezinde ve Ladik İlçesi’ndeki okulların lise birinci sınıfına devam eden öğrencilerden seçkisiz örnekleme yoluyla kız ve erkek olmak üzere üç yüz dört (304) öğrenci örnekleme alınmıştır.

Örnekleme alınan okulların sosyo-ekonomik ve kültürel düzey açısından ana kütleli yansımasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle, gerekli incelemeler yapıldıktan sonra okullar tespit edilmiştir.

Araştırmanın amacı; ilköğretim ikinci kademedeki okutulan DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyini tespit etme olduğu için, lise birinci sınıfa devam eden öğrenciler araştırmanın evreni ve örnekleme olarak belirlenmiştir. Çünkü lise birinci sınıftaki her bir öğrenci, DKAB dersini ilköğretim okulunda üç yıl okumuş durumdadır.

B. Bilgi Toplama Araçları

Bu araştırmada bilgi toplamak amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan; amaçların gerçekleşme düzeyini ölçen envanter ve kişisel bilgi anketi kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, çalışmanın teorik kısmının hazırlanmasında Din Psikolojisi, Çocuk ve Gençlik Psikolojisi, Din Eğitimi alanında yazılmış eserlerden, Din Eğitimi ve Öğretimiyle ilgili son yıllarda yapılmış olan çalışmalardan yararlanılmıştır.

1. Amaçların Gerçekleşme Düzeyini Ölçen Envanter

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan, ilköğretim ikinci kademedeki okutulan DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyini belirlemek üzere araştırmacı tarafından hazırlanan amaçların gerçekleşme düzeyini ölçen envanter (Ek- 7) kullanılmıştır.

Amaçların gerçekleşme düzeyini ölçen envanter, ilköğretim 6, 7 ve 8.sınıflarda okutulan DKAB dersinin ünitelerinin amaçlarını ihtiva eden otuz (30) maddeden(cümleden) oluşmaktadır. Cevap kısmında her ifade için “Tamamen” “Büyük Ölçüde”, “Kısmen”, “Çok az”, “Hiç” şeklinde dereceli beş seçenek bulunmakta olup, öğretmen ve öğrenciler her ifadenin gerçekleşme derecesini, bu seçeneklerden birini işaretleyerek belirtmiştir.

a. Amaçların Gerçekleşme Düzeyini Ölçen Envanterin Puanlanması

Envanterdeki “Tamamen Gerçekleşiyor” seçeneğine +5 puan, “Büyük Ölçüde Gerçekleşiyor” seçeneğine +4 puan, “Kısmen Gerçekleşiyor” seçeneğine +3 puan, “Çok Az” seçeneğine +2 puan, “Hiç” seçeneğine +1 puan verilmiştir. Her öğrenci ve öğretmene ait amaçların gerçekleşme düzeyi ile ilgili toplam puan bulunmuştur.

Envanterden alınabilecek en yüksek puan +150, en düşük puan +30 olmaktadır. Yüksek puan olumlu yönde amaçların gerçekleşme düzeyinin, düşük puan ise olumsuz yönde amaçların gerçekleşme düzeyinin işareti sayılmaktadır.

Bu araştırmada amaçların gerçekleşme düzeyinin tespiti ğretmen ve öğrencilerin görüşlerine göre belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin görüşlerinin subjektif olabileceği, sonuçların değerlendirilmesinde bu durumun göz önünde bulundurulması gereklidir.

b. Amaçların Gerçekleşme Düzeyini len Envanterin Geçerliği

Geçerlik; bir lme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, herhangi bir başka özellikle karıştırmadan doğru olarak ölçebilme derecesi ve geliştirilmiş olduğu konuda amaca hizmet etmesidir.¹

Bu araştırmada, amaçların gerçekleşme düzeyini ölçen envanterin her bir maddesi, DKAB dersinin konularının (nitelerinin) zlu ifadeleridir. Yani maddeler, DKAB dersinin ünitelerini yansıtılmaktadır. Her bir amaç ifadesi, bir konu ile bağlantılı olup, konulardaki davranışların gerekleşiş gerçekleşmediğini göstermektedir. Envanterdeki amaç ifadeleri olan maddeler, DKAB ğretim Programından alınmış ve geçerliği konusunda uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu bağlamda düşünüldüğünde, mevcut envanter maddelerinin aynı amaca hizmet ettiği ve ölçmek istediği özelliği başka bir özellikle karıştırmadan ölçtüğü söylenebilir.

c. Amaçların Gerçekleşme Düzeyini len Envanterin Güvenirliği

Güvenirlik; lme sonuçlarının tesadüfi hatalardan arınıklık derecesidir. Güvenilir bir lme aracı, her ölçmede yaklaşık aynı sonucu verir. lme sonuçlarında bir tutarlılık vardır. Bir lme aracının geçerli olabilmesi için, her şeyden önce güvenilir olması gerekir.

Amaçların gerçekleşme düzeyini ölçen envanterin güvenirliği, test-tekrar test yöntemiyle test edilmiştir. Öğrencilere ait envanter örneklem grubuna benzer özellikteki 35 kişilik bir ğrenci grubuna bir haftalık ara ile iki kez uygulanmış ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı 0.82 olarak bulunmuştur.

---

¹ Halil Tekin, *Eğitimde lme ve Değerlendirme*, Ankara: 1984 s.42

Aynı zamanda alfha güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Öğrencilere uygulanan envanterin alfha güvenilirlik katsayısı 0.93, öğretmenlere uygulanan envanterin alfha güvenilirlik katsayısı 0.96 olarak bulunmuştur. Alfha güvenilirlik katsayısının bire yakınlığı, envanterdeki maddelerin iç tutarlılığının bulunduğu işaret etmektedir.

Güvenirlik çalışmalarıyla elde edilen sonuçlardaki yüksek güvenilirlik katsayıları, amaçların gerçekleşme düzeyini ölçen envanterin güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

2. Kişisel Bilgi Anketi

Araştırmada bağımlı değişken olan, ilköğretim 6 , 7 ve 8. sınıflarda okutulan DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyini etkileyebileceği düşünülen bazı bağımsız değişkenler belirlenmiştir.

Anketin hazırlanmasında, konu ile ilgili yayın ve araştırmalar taranmış, ilgili uzmanların görüşleri alınmıştır. Bu çalışmalar sonucunda, öğretmenler ve öğrenciler için iki ayrı anket formu hazırlanmıştır (Ek- 5 ve Ek- 6). Öğretmenler için hazırlanan anket formu 24 sorudan oluşmaktadır. Soruların bir kısmı açık uçlu, bir kısmı kapalı uçlu sorulardır. Öğrenciler için hazırlanan anket formu ise; 22 sorudan oluşmaktadır. Aynı şekilde soruların bir kısmı açık uçlu, bir kısmı kapalı uçlu sorulardır.

Hazırlanan anketler, küçük bir gruba uygulanarak, ön denemesi yapılmıştır. Uygulama sırasında bir güçlükle karşılaşılmamıştır. Anket sorularının bir kısmında küçük düzeltmeler yapılarak daha anlaşılır olması sağlanmıştır.

C. Bilgilerin Toplanması

Araştırmanın teorik kısmı için ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra anket ve envanterin uygulanması şu şekilde yapılmıştır:

Öğretmen ve öğrencilere farklı zamanlarda anket ve envanter uygulanmıştır. Öğretmenlere; Temmuz-1997 ayı içerisinde anket uygulanmıştır.

Giresun Merkez İmam-Hatip Lisesi'nde hizmet içi eğitim seminerine katılan DKAB öğretmenlerine ve Samsun il merkezindeki ilköğretim okullarında DKAB dersini okutan öğretmenlere, araştırmacı tarafından anket uygulanmıştır. Öğrencilere; Mart 1998 ayı içerisinde anket uygulanmıştır. Anket uygulaması, Samsun il merkezindeki okullarda ve Ladik İlçesi'ndeki okullarda, araştırmacı tarafından yapılmıştır. Uygulama için ilgili yerlerden gerekli izin alınmıştır. Gerek öğretmenlere, gerekse öğrencilere anket uygulaması esnasında görevlilerin yardım ve ilgileri görülmüştür.

D. Bilgilerin Analizi

Uygulama sonunda, amaçların gerçekleşme düzeyini ölçen envanter cevap kağıtlarının puanlanması bilgisayarla yapılmış ve her öğretmen ve öğrenci için amaçların gerçekleşme düzeyini belirten bir puan elde edilmiştir.

İstatistiksel işlemler bilgisayarda yapılmıştır. İstatistiksel işlemler yapılırken SPSS istatistik paket programı kullanılmıştır.

İstatistiksel işlemler sonucunda, bağımsız değişkenlerle ilgili grupların öğretmen ve öğrenci sayıları(N), amaçların gerçekleşme derecesini belirten puan ortalamaları($\bar{X}$), standart sapmaları(S), serbestlik dereceleri(Sd) varyansları(F) ve t- testi sonuçları bulunmuştur.

Hipotezlerin test edilmesinde, tek yönlü varyans analizi (F-testi) tekniği ve T-testi tekniği kullanılmıştır. Varyans analizi sonucu , bağımsız değişkenlere ait gruplar arasında önemli bir fark çıktığında, farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacı ile T-testi tekniği kullanılmıştır.

Grup ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolünde 0,05 hata payı kabul edilmiştir.

III. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular ile ilgili tablolar ve yorumlar bu bölümde ele alınmıştır.

Bulgular bölümünde, bağımsız değişkenlere göre amaçların gerçekleşme düzeyi puanlarının aritmetik ortalamaları ($\bar{X}$) ve standart sapmalarının (S) hesaplandığı tablolar verilmiştir. Bu tablolar üzerinde, değişken gruplarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarının farkının önemli olup olmadığına varyans analizi (ikili gruplarda t- testi) uygulanarak, elde edilen sonuçlardan serbestlik derecesi (Sd), F değeri ve önemlilik düzeyi (P) gösterilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerin sayıları (N) ve yüzdeleri (%) tablolarda belirtilmiştir.

Bulgular hipotez cümlelerine göre sunulmuştur. Her tabloyla ilgili yorumlar tablonun altında yer almaktadır. Elde edilen bulgular benzer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır.

A- Öğretmenlere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Bulgular:

1. Cinsiyete Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 1: Cinsiyetlerine Göre Öğretmenlerin Amaçların Gerçekleşme Düzeyi Puanlarının İstatistiksel Analizi

(Soru: Cinsiyetiniz ?)

Cinsiyet	N	%	$\bar{X}$	S
1-Erkek	81	98.8	119.9	16.8
2-Bayan	1	1.2	90.0	-
Sd : 1/ 80 F : 3.11 p: 0.08 p> 0.05 , Önemsiz				

Tablo 1’de, cinsiyete göre ankete katılan öğretmenlerin % 98.8’nin erkek, % 1.2’nin bayan olduğu görülmektedir. Milli Eğitimde görev yapan DKAB öğretmenlerinin oranı düşünüldüğünde bu dağılımın büyük ölçüde geçerli olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra bayan DKAB öğretmenlerinin büyük çoğunluğu İmam-Hatip Liselerinde görev yapmaktadır. Erkek ve bayan öğretmen dağılımını bu bağlamda değerlendirmek daha gerçekçi olacaktır.

Cinsiyete göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark olup olmadığına t- testi tekniği uygulanarak bakılmıştır. Sonuçta grupların puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olmadığı görülmüştür.

Elde edilen bu sonuçlara göre, “Öğretmenlerin cinsiyetine göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur.” şeklinde düzenlenen hipotezin doğrulandığı görülmüştür.

2. Mezun Olunan Fakülteye Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 2: Mezun Oldukları Fakülteye Göre Öğretmenlerin Amaçların Gerçekleşme Düzeyi Puanlarının İstatistiksel Analizi

(Soru: Mezun olduğunuz yüksek öğretim kurumu?)

Mezun Old. Fak	N	%	$\bar{X}$	S
1-İlahiyat Fak.	69	84.1	117.8	15.8
2-Yüksek İsl. Enst	11	13.4	127.6	21.8
3-Başka (.....)	2	2.4	135.0	18.3
Sd : 2/ 79 F : 2.49 p : 0.08 p > 0.05 Önemsiz				

Tablo 2’de görüldüğü gibi anket uygulanan öğretmenlerin % 84.1’i İlahiyat Fakültesi, % 13.4’ü Yüksek İslam Enstitüsü, % 2.4’ü İslamî İlimler Akademisi ve Yüksek Lisans mezunudur. Öğretmenlerin çoğunu İlahiyat Fakültesi mezunları oluşturmaktadır.

Mezun olduğu fakülteye göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analiziyle bakılmıştır.

Puan ortalamaları arasındaki farkın ($p>0,05$) düzeyinde önemsiz olduğu sonucu bulunmuştur.

Bu sonuca göre, “Öğretmenlerin mezun oldukları fakülteye göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur” şeklinde düzenlenen hipotez doğrulanmıştır.

3. Meslekî Kıdeme Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 3: Mesleki Kıdeme Göre Öğretmenlerin Amaçların Gerçekleşme

Düzeyi Puanlarının İstatistiksel Analizi

(Soru: Mesleki kıdeminiz?)

Kıdem	N	%	$\bar{X}$	S
0-5 yıl	14	17.1	112.0	14.6
6-15 yıl	54	65.9	119.4	16.7
16-25 yıl	14	17.1	127.5	18.2
25 yılın üstünde	-	-	-	-
Sd : 2/ 79 F : 3.03 p: 0.053 $p>0.05$ Önemsiz				

Tablo 3’de, ankete katılan öğretmenlerin % 17.1’nin (0-5) yıl, % 65.9’nun (6-15) yıl, % 17.1’nin (16-25) yıl kıdeme sahip oldukları görülmektedir. 25 yılın üzerinde kıdeme sahip öğretmen yoktur. Ankete katılan öğretmenlerin % 65,9’luk bir oranla çoğunluğu (6-15)yıl arasında kıdeme sahiptir.

Mesleki kıdeme göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p>0,05$) düzeyinde önemsiz olduğu sonucu bulunmuştur.

Bu sonuca göre, “Mesleki kıdemin amaçların gerçekleşmesine etkisi vardır. Kıdem arttıkça amaçların gerçekleşme düzeyi de artmaktadır” şeklindeki hipotez istatistiksel olarak doğrulanmamakla beraber p değerinin 0.05’e çok yakın bulunması nedeniyle, öğretmenlerin kıdemleri arttıkça amaçların gerçekleşme düzeyi ile ilgili görüşlerine ait puanların da arttığı gözlenmektedir.

4. DKAB Dersinin Amaçlarının Müfredat Programında Açık ve Anlaşılır Biçimde İfade Edilme Durumu

Tablo 4: DKAB Dersinin Öğretmenlere Göre Amaçlarının Müfredat Programında İfade Edilme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi (Soru:DKAB Dersinin amaçları sizce müfredat programında açık ve anlaşılır biçimde) ifade edilmiş midir?

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Evet	24	29.3	123.4	14.7
2-Hayır	20	24.4	119.4	15.7
3-Kısmen	35	42.7	117.4	19.7
4-Fikrim yok	3	3.7	113.6	2.0
Sd : 3/ 78 F : 0.69 p: 0.55 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 4’de, ankete katılan öğretmenlere göre, DKAB dersinin amaçlarının müfredat programında açık ve anlaşılır biçimde ifade edilme durumu görülmektedir; % 29.3’ü evet, % 24.4’ü hayır, % 42.7’si kısmen, % 3.7’si fikrim yok şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğuna göre DKAB dersinin amaçları öğretim programında açık ve anlaşılır biçimde ifade edilmemiştir veya kısmen ifade edilmiştir.

Bu sonuca göre, “DKAB dersinin amaçları müfredat programında açık ve anlaşılır biçimde ifade edilmemiştir” şeklinde belirlenen hipotez doğrulanmıştır.

DKAB dersinin amaçlarının müfredat programında açık ve anlaşılır ifade edilmesine göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analiziyle bakılmıştır. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu sonucu elde edilmiştir. Öğretmenlerin amaçların programda açıkça ifade edilip edilmemesine ilişkin görüşlerine göre, amaçların gerçekleşme düzeyi arasında önemli bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır.

Eğitimin etkili ve verimli olabilmesi için öncelikle oluşturulması ve geliştirilmesi düşünülen davranışların belirlenmesi gereklidir. Mevcut amaçlar, oldukça soyut genellemeler şeklindedir. Bunlar her konu ve ünite için olabildiğince

özelleştirilip somutlaştırılmalıdır.¹ Uygulanacak en uygun ve etkili yöntemi belirleme, öğrencide ilgi uyandırma ve öğretmen-öğrenci etkileşimini kolaylaştırmada amaçların açık ve net olarak ortaya konulması önemlidir.²

DKAB programının, müfredat programından kurtarılıp, “amaç-davranış-işleniş-değerlendirme” modeline göre hazırlanması gerekmektedir. Çünkü amaçlar genel ifadelerle çok kapsayıcı biçimde ifade edildiğinden, her bir konunun ve ünitenin amaçları programda olmadığından, konuların amaçları öğretmenler tarafından belirlenmektedir. Belirli ortak amaçlar yerine, her öğretmene göre farklı farklı amaçlar ortaya çıkmaktadır. Böylece ortak hareket etme söz konusu olmamaktadır.

Tekin (1986), yaptığı araştırmada, öğretmen ve öğrencilere göre DKAB dersinin amaçlarının kısmen açık ve anlaşılır olduğunu belirtmiştir.³

Acuner (1996), araştırmasında öğretmenlerin % 50 amaçların açık ve anlaşılır olmadığını, % 32 kısmen açık ve anlaşılır olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir.⁴

---

¹ Mehmet Şevki Aydın, “Programların Uygulanmasında Öğretmenin Rolü” D.Ö.D. , S.38, MEB, Ankara:1993 , ss. 19-24.

² Bilgin-Selçuk, a.g.e. s. 113 .

³ Tekin, a.g.e , s. 30.

⁴ H. Yusuf Acuner, **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Lise I-II-III Müfredatının Öğretmen ve Öğrenciler Açısından Amaç ve Metot Bakımından İncelenmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van : Y.Y.Ü. SBE, 1996, s. 47

5. DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Ünite Sınavı ve Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 5: DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Ünite Sınavı ve Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB Dersinde ünite sınavı yapıyor musunuz?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3	4
1-Evet	7	8.6	116.2	14.2		-	-	*
2-Hayır	65	80.2	118.7	16.7	-		-	*
3-Kısmen	8	9.9	135.3	12.2	-	-		*
4-Fikrim yok	1	1.2	95.0	-	*	*	*	
Sd : 3/77 F: 3.4 p: 0.02 p<0.05					Önemli	*p< 0.05		

Tablo 5’de, ankete katılan öğretmenlerin DKAB dersinin değerlendirilmesinde ünite sınavı yapma durumu görülmektedir. Öğretmenlerin %8.6’sı ünite sınavı yaptığını, % 80.2’si ünite sınavı yapmadığını, % 9.9’u kısmen yaptığını, % 1.2’si fikrim yok şeklinde görüş beyan etmiştir. % 80.2 gibi büyük bir çoğunluğun DKAB dersinin değerlendirilmesinde ünite sınavı yapmadığı görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, “DKAB dersinin değerlendirilmesinde ünite sınavı oldukça az yapılmaktadır” şeklinde düzenlenen hipotezin doğruluğu anlaşılmıştır.

DKAB dersinin değerlendirilmesinde ünite sınavı yapma durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analiziyle bakılmıştır. Puan ortalamaları arasındaki farkın ($p<0.05$) düzeyinde önemli olduğu sonucu bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında önemli olduğunu belirlemek için t- testi uygulanmış ve farkın dördüncü grubun puan ortalaması ile diğer grupların puan ortalamaları arasında olduğu gözlenmiştir. Ancak, gruplar arasında bir öğretmenin “fikrim yok” seçeneğini işaretlemesiyle farklılık ortaya çıkmıştır. Bu seçenek dikkate alınmadığında grup ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

Ünite sınavı yapıldığı takdirde, işlenen üniteyle ilgili bilgi ve beceriler öğrenciden istenmektedir. Böylece her ünitenin ne kadar iyi öğrenilip-öğrenilmediği kontrol edilmekte, eksik yönler tamamlanmaktadır. Her ünite bu şekilde işlendiğinde, dersin amaçlarına büyük oranda ulaşılmaktadır. Tam öğrenmenin gerçekleşmesinde ünite sınavlarının önemli bir yeri bulunmaktadır.¹

6. Görsel ve Sözel Yöntemlere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 6 : Görsel ve Sözel Yöntemlere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Görsel yöntemler mi yoksa sözel yöntemler mi amaçlara ulaştırmada etkilidir?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Görsel Yönt. Daha Etkili	67	82.7	118.4	16.5
2-Sözel Yönt. Daha Etkili	1	1.3	112.0	-
3-Her İkisi Aynı Oranda Et.	13	16.0	125.3	20.0
Sd : 2/ 78 F : 0.98 p : 0.37 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 6'da, ankete katılan öğretmenlere göre görsel ve sözel yöntemlerin amaçların gerçekleşmesine etkisi, hem yüzde hem de puan ortalaması olarak verilmiştir. Ankete katılan öğretmenlerin % 82.7'si görsel yöntemler daha etkili, % 1.3'ü sözel yöntemler daha etkili, % 16.0'sı her ikisi aynı oranda etkili şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin % 82.7'si gibi büyük çoğunluğuna göre görsel yöntemler daha etkilidir.

Görsel ve sözel yöntemlere göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları incelendiğinde, grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ($p > 0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, "Amaçlara ulaşmada görsel yöntemler, sözel yöntemlere göre daha etkilidir." hipotezi doğrulanmamıştır.

¹ Kaya, a.g.e, s. 18.

DKAB dersinde daha çok sözel yöntemlerle ders anlatılmaktadır. Ancak öğretmen sözel anlatımının yanında göze hitap eden araç-gereçler kullanarak dersini işlerse, amaçların gerçekleşme düzeyi daha yükselebilir. Görsel yöntemlerden kasıt, sözel yöntemlerin göze hitap eden araç-gereç kullanılarak sunulmasıdır. Tablo 8a'da ifade edildiği gibi, DKAB dersinin işlenişinde görüntü veren yansıtıcı araç-gereçlerin kullanımının az olması, dersin işlenişinin büyük oranda söze dayandığını göstermektedir.

Eğitim-öğretimde yöntem değil, yöntemler vardır. Her bir öğretim yönteminin üstün yönleri olduğu gibi, eksik yönleri de vardır. Bu nedenle bir yöntemin eksikliğini başka bir yöntemle gidermeye çalışmak en uygun olanıdır. Bu bağlamda hem sözel hem de görsel yöntemler uygun yer ve zamanlarda birlikte kullanılmalıdır. Çünkü zaman sabit tutulmak üzere, insanlar okuduklarının % 10'unu, işittiklerinin % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, hem görüp hem işittiklerinin % 50'sini, söylediklerinin % 70'ini, yapıp-söylediklerinin ise % 90'ını hatırlamaktadırlar.¹

7. Öğretmenlerin DKAB Dersinin Özel Öğretim Yöntemlerini Bilme Durumu ve Amaçların Gerçekleşme Düzeyi

Tablo 7: Öğretmenlerin DKAB Dersinin Özel Öğretim Yöntemlerini Bilmeleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu ile İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(DKAB Dersinin özel öğretim yöntemleri hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Evet	41	50.0	120.9	16.1
2-Hayır	4	4.9	114.7	13.9
3-Kısmen	37	45.1	118.5	18.5
4-Fikrim yok	-	-	-	-
Sd : 2/ 79 F : 0.35 p : 0.70 p>0.05 Önemsiz				

¹ Kamuran Çilenti, *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*, Ankara: 1984, s. 36.

Tablo 7 'de, ankete katılan öğretmenlerin DKAB dersinin özel öğretim yöntemlerini bilmelerine göre amaçların gerçekleşme düzeyi ile ilgili bulgular görülmektedir. Bu duruma göre öğretmenlerin % 50.0'si özel öğretim yöntemlerini bildiklerini, % 4.9'u bilmediklerini, % 45.1'i kısmen bildiklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerin % 4.9 gibi çok az bir kısmı DKAB dersinin özel öğretim yöntemlerini bilmediğini belirtmiştir.

Bu sonuca göre, "Öğretmenlerin büyük çoğunluğu DKAB dersinin özel öğretim yöntemleriyle ilgili bilgiye sahiptir" hipotezi doğrulanmıştır.

Öğretmenlerin DKAB dersinin özel öğretim yöntemlerini bilmelerine göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir farkın olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu bulunmuştur.

Öğretmenin çok fazla bilgili olması tek başına amaçlara ulaşmayı sağlayamamaktadır. Çok bilgili öğretmen olabilir ama, o bilgiyi ne zaman, nerede, nasıl, kime karıştı vereceğini bilmiyorsa verimli olamaz. Zaten öğretmen; alan bilgisi, pedagojik formasyon, genel kültür vb. önemli özellikleri bünyesinde toplayan bir insandır. Pedagojik formasyon, öğretmenin öğrenciye karşı nasıl davranacağını, öğrencinin özelliklerini nasıl bileceğini, sınıf psikolojisini nasıl belirleyeceğini, branşıyla ilgili dersi öğrenciye nasıl anlatacağını ifade eder. Bu formasyon bilgisi yeterli olmayan öğretmen eksik demektir. Bu eksiklik dersin amaçlarının gerçekleşme düzeyinde kendini belli edecektir.

Eğitim-öğretim bir sanat ve aktörlük işidir. Öğretmen adından anlaşılacağı gibi genç nesli yetiştirme görevini üstlenmiş bir sanatkar demektir. Sanatkar, önce neyi, nasıl yetiştireceğini bilmelidir. Bilen insan öğretir. Ama bildiğini başkalarına nasıl öğreteceğini bilen insan mükemmel öğretir. ¹

Eryılmaz(1995), öğretmenlerin kendilerini mesleki formasyon yönünden yeterli görüp görmeme durumlarını incelediğinde; öğretmenlerin % 44.0 yeterli

---

¹ M.Faruk Bayraktar, İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri, M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları, İstanbul: 1984, s. 181.

olduğunu, % 15 çok yeterli olduğunu, % 14.0 oldukça yeterli olduğunu, % 20 biraz yeterli olduğunu ifade etmiştir.¹

Acuner (1996), lisede okutulan DKAB dersiyle ilgili yaptığı araştırmada, öğretmenlerin % 46.0 dersin özel öğretim yöntemlerini bildiklerini, % 54.0 kısmen bildiklerini ifade etmiştir.²

Bu araştırmalardaki bulguların, elde ettiğimiz bulguları destekler nitelikte olduğu açıkça görülmektedir.

8. DKAB Dersinin Öğretiminde Araç -Gereç Kullanma Durumu

Tablo 8a: DKAB Dersinin Öğretiminde Araç-Gereç Kullanma ve Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Ders işlenişinde hangi araç-gereçleri kullanmaktasınız?)

Araç-Gereçler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Yardımcı kitaplar	72	87.8	119.2	17.0
2-Sesli araçlar(radyo vb.)	5	6.1	130.0	14.6
3-Görüntü veren araçlar	2	2.4	102.0	29.6
4-Kullanmıyorum	3	3.7	120.6	4.0
Sd : 3/ 78 F : 1.35 p : 0.26 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 8a' da, öğretmenlerin DKAB dersinin öğretiminde araç-gereç kullanma durumları görülmektedir. Öğretmenlerin % 87.8'i yardımcı kitapları, % 6.1'i sesli araçları (radyo, teyp), % 2.4'ü görüntü veren yansıtıcıları araç gereç olarak kullandıklarını, % 3.7'si araç gereç kullanmadığını belirtmiştir. DKAB dersinin öğretiminde öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 87.8) araç-gereç olarak yardımcı kitap kullanmaktadır.

Bu sonuçlara göre, "DKAB dersinin öğretiminde araç-gereç olarak yardımcı kitaplar kullanılmaktadır" hipotezi doğrulanmaktadır.

¹ Eryılmaz, a.g.e, s. 104.

² Acuner, a.g.e, s. 62.

DKAB dersinin öğretiminde araç-gereç kullanmaya göre, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarını incelediğimizde; grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ($p > 0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu görülmektedir. DKAB dersinin öğretiminde araç-gereç kullanmanın amaçlara ulaşmayı önemli ölçüde etkilemediği görülmüştür.

Tablo 8b : Öğretmenlere Göre DKAB Dersinin Öğretiminde Kullanılan Araç - Gereçlerin Amaçlara Ulaşmaya Etkisi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Ders işlenişinde kullandığınız araç-gereçler amaçların gerçekleşmesi için)
uygun mudur?

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Evet	21	25.9	125.4	18.7
2-Hayır	11	13.6	109.0	14.6
3-Kısmen	46	56.8	119.3	16.4
4-Fikrin yok	3	3.7	123.3	7.5
Sd : 3/ 77 F : 2.37 p : 0.07 $p > 0.05$ Önemsiz				

Tablo 8b'de, öğretmenlerin DKAB dersinin öğretiminde kullandıkları araç-gereçlerin amaçlara yeterince ulaştırıp ulaştırmama durumuyla ilgili sonuçlar görülmektedir. Amaçlara ulaşma konusunda öğretmenlerin % 25.9'u evet, % 13.6'sı hayır, % 56.8'i kısmen, % 3.7'si fikrim yok şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 8a'da, DKAB dersinin öğretiminde daha çok yardımcı kitapları araç-gereç olarak kullandığını belirten öğretmenler, kullandıkları bu araç gereçlerin amaçların gerçekleşmesine kısmen etki ettiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin DKAB dersinin öğretiminde daha çok yardımcı kitaplardan faydalanmasının bir çok sebebi olabilir. Okulda yeterli ölçüde araç-gerecin bulunmaması, ders saatinin yetersizliği veya okuldaki araç-gereçleri; öğretmenlerin nasıl kullanılacağını bilmemesi gibi sebepleri söyleyebiliriz.

Sadece yardımcı kitapları araç-gereç olarak kullanmak yeterli değildir. Yardımcı kitaplarla birlikte diğer araç-gereçler de uygun zamanlarda kullanılmalıdır.

Uygun seçilen bir araç-gereç kullanımı, öğretimin başarısına olumlu yönde etki edecektir. DKAB dersinin öğretiminde de mümkün olduğu ölçüde araç-gereçler kullanılmalıdır.

Bu konuda yapılan araştırmalarda, DKAB dersinin öğretiminde araç-gereç olarak yardımcı kitapların kullanıldığı belirtilirken, görüntü veren yansıtıcılar ile sesli araç-gereçlerin çok az kullanıldığı ifade edilmiştir.¹ Bu araştırma sonuçları, elde ettiğimiz bulguları destekler niteliktedir.

B. Öğrencilere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumuyla İlgili Bulgular:

1. Okullara Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 9: Okullara Göre Amaçların Gerçekleşme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Okulunuzun adı?)

Okulun Adı	N	%	$\bar{X}$	S
1-Namık Kemal Lisesi	50	16.4	126.8	25.5
2-Mithat Paşa Lisesi	46	15.1	123.5	18.5
3-Akpınar A. Ö. Lisesi	109	35.9	130.6	14.9
4-Ladik Ç. P. Lise	99	32.6	127.7	14.1
Sd : 3 /297 F : 1.90 p : 0.12 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 9'da, okullara göre ankete katılan 304 öğrencinin % 16.4'ü Namık Kemal Lisesinden, % 15.1'i Mithat Paşa Lisesinden, % 35.9'u Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesinden, % 32.6'sı Ladik Çok Programlı Liseden olduğu görülmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin yüzde olarak çoğunluğu Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesine aittir. Bu okulun öğretmen lisesi olması, çeşitli il ve ilçelerden

¹ Tekin, a.g.e, s. 49. Kurak, a.g.e, s. 33. Acuner, a.g.e, s. 64. Kaya, a.g.e, s. 19.

gelen öğrencileri bünyesinde bulundurması nedeniyle, araştırmanın evrenini daha iyi yansıtabileceği düşüncesiyle daha fazla öğrenci örnekleme alınmıştır. Diğer okulların dağılımında, il ve ilçede bulunmasına göre öğrenci sayısı belirlenmiştir. Okullara göre öğrencilerin dağılımında, araştırma evreninin mümkün olduğu ölçüde yansıtılmasına özen gösterilmiştir. Hem okulların buldukları yer itibarıyla hem de okullara göre öğrenci dağılımıyla bu gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Okullara göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında fark olup olmadığına varyans analiziyle bakılmıştır. Varyans analizi sonucunda farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu sonucu bulunmuştur. Okullara göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarına bakıldığında; Namık Kemal Lisesi (126.8), Mithat Paşa Lisesi (123.5), Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi (130.6), Ladik Çok Programlı Lise (127.7) şeklinde görülmektedir.

Elde edilen bu sonuç, “Okullara göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur” şeklindeki hipotezi doğrulamıştır. Buna göre, gerek merkez okullarının gerekse taşra okullarının DKAB dersinin amaçlarına ulaşma düzeyi bakımından aralarında önemli bir fark bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Okulların örneklem olarak belirlenmesinde, sosyo-ekonomik ve kültürel durumlar göz önünde bulundurulmuştur. Sosyo-ekonomik ve kültürel bakımdan alt seviyeyi temsil etmek için Ladik Çok Programlı Lise, orta seviyeyi temsil etmek için Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi, üst seviyeyi temsil etmek için Namık Kemal Lisesi ve Mithat Paşa Lisesi araştırma örnekleme olarak tespit edilmiştir.

2. Cinsiyete Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo10:Cinsiyete Göre Öğrencilerin Amaçların Gerçekleşme Düzeyi

Puanlarının İstatistiksel Analizi

(Soru: Cinsiyetiniz?)

Cinsiyet	N	%	$\bar{X}$	S
1-Erkek	189	62.2	130.3	14.6
2-Kız	115	37.8	124.0	20.9
Sd : 299		t : 3.05	p<0.05	Önemli

Tablo 10’da, cinsiyete göre ankete katılan 304 öğrencinin % 62.2’nin erkek, % 37.8’nin kız olduğu görülmektedir.

Cinsiyete göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına bakmak için t- testi uygulanmış ve farkın ($p < 0.01$) düzeyinde önemli olduğu bulunmuştur.

Erkek öğrencilerin amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarının (130.2), kız öğrencilerin puan ortalamasından (124.0) yüksek bulunması sonucuna bakılarak, erkek öğrencilerin DKAB dersi amaçlarının gerçekleşme düzeyinin, kız öğrencilere göre daha olumlu yönde olduğu söylenebilir.

Elde edilen bu sonuç, “Cinsiyete göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre amaçlara ulaşma düzeyi daha yüksektir” hipotezini doğrular niteliktedir.

Erkek öğrencilerin amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarının kızlara göre daha yüksek olmasında, erkek öğrencilerin okul dışında (Kur’an Kursu, cami vb.) verilen din eğitimiyle, kızlara göre daha fazla etkileşim içerisinde olmasının bir etkisi olabilir.

3. Anne ve Babanın Mesleğine Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 11a: Annenin Mesleğine Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanlarının İstatistiksel Analizi

(Soru: Annenizin mesleği nedir?)

Meslekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Zenaatkar	1	0.3	143.0	-
2-Memur	16	5.0	125.5	19.8
3-İşçi	9	3.0	124.2	24.6
4-Ev kadını, işsiz	270	89.4	128.7	16.1
5-Çiftçi	4	1.3	130.2	9.9
6-Başka(.....)	2	0.7	105.0	63,6
Sd : 5 /293 F : 1.12 p : 0.34 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 11a'da, ankete katılan öğrencilerin annelerinin % 0.3'nün zenaatkar, % 5.3'nün memur, % 3.0'nün işçi, % 89.4'nün ev kadını, % 1.3'nün çiftçi, % 0.7'nin başka meslek sahibi olduğu görülmektedir. Bu oranlara göre, öğrenci annelerinin büyük çoğunluğunun ev kadını olduğu açıkça belli olmaktadır.

Annenin mesleğine göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki ilişkiye bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p > 0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu sonucu bulunmuştur.

Tablo 11b: Babanın Mesleğine Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Babanızın mesleği nedir?)

Meslekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Zenaatkar	16	5.3	127.4	17.2
2-Memur	108	36.0	129.1	16.3
3-İşçi	67	22.3	125.9	21.3
4-İşsiz	6	2.0	134.1	9.2
5-Çiftçi	43	14.3	131.3	13.0
6-Tüccar	13	4.3	123.7	22.0
7-Başka(.....)	47	15.7	126.1	17.0
Sd : 6 /290 F : 0.83 p : 0.54 $p > 0.05$ Önemsiz				

Tablo 11b'de, ankete katılan öğrencilerin babalarının %5.3'nün zenaatkar, % 36.0'nin memur, % 22.3'nün işçi, % 2.0'nin işsiz, % 14.3'nün çiftçi, % 4.3'nün tüccar, % 15.7'nin başka meslekten olduğu görülmektedir. Bu dağılıma göre öğrenci babalarının çoğunun memur olduğu sonucu elde edilmiştir.

Babanın mesleğine göre amaçların gerçekleşme düzeyi, puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analizi uygulanarak bakılmıştır. Varyans analizi sonucunda grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ($p > 0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu belirlenmiştir.

Öğrenci velisinin farklı meslek grubuna sahip olmasının, DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyini etkilemediği görülmektedir. Bu nedenle elde edilen sonuç, “Annenin ve babanın mesleğine göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur.” hipotezini doğrular niteliktedir.

Öğrenci anne ve babalarının çeşitli meslek gruplarından olmaları, araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği açısından önemlidir.

4. Anne ve Babanın Öğrenim Durumuna Göre Amaçların Gerçekleşme Düzeyi

Tablo12a: Annenin Öğrenim Durumuna Göre Amaçların Gerçekleşme Düzeyi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Annenizin öğrenim durumu nedir?)

Öğrenim Durumu	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3	4	5	6
1-Okur-yazar değil	42	13.9	127.0	20.3		-	-	-	-	*
2-Okur-yazar	21	6.9	133.9	13.9	-		-	-	-	*
3-İlkokul mezunu	168	55.4	127.3	16.6	-	-		-	-	*
4-Ortaokul mezunu	32	10.6	129.2	15.3	-	-	-		-	*
5-Lise mezunu	35	11.6	131.8	16.4	-	-	-	-		*
6-Üniversite mez.	5	1.7	97.4	29.8	*	*	*	*	*	
Sd : 5/ 294 F : 4.13 P < 0.05 Önemli					*p < 0.05					

Tablo 4a’da, görüldüğü gibi, anket uygulanan öğrencilerin % 13.9’u annelerinin okur-yazar olmadığını, %6.9’u okur-yazar olduğunu, % 55.4’ü ilkokul mezunu olduğunu, % 10.6’sı ortaokul mezunu olduğunu, % 11.6’sı lise mezunu olduğunu, % 1.7’si üniversite mezunu olduğunu belirtmiştir. Bu dağılımda en fazla paya sahip olanlar ilkokul mezunlarıdır. % 55.4 gibi bir oranla ankete katılanların yarısından fazlasının annesi ilkokul mezunudur. Bu değerlere göre öğrenci annelerinin kültür düzeyinin orta seviyede olduğu söylenebilir.

Annenin öğrenim durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın ($p < 0.05$) düzeyinde önemli olduğu bulunmuştur.

Farkın hangi gruplar arasında önemli olduğunu göstermek amacıyla da t-testi uygulanmış; üniversite mezunu olan annelerin amaçlara ulaşma düzeyi puan ortalaması ile diğer grupların puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olduğu görülmüştür.

Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin; amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları, diğer grupların puan ortalamalarından çok fazla düşüktür. Bundan şu sonuca varabiliriz. Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin amaçlara ulaşma düzeyi oldukça düşüktür. Annenin kültür düzeyi yükseldikçe DKAB dersinin amaçlarına ulaşma oranı düşmektedir. Üniversite mezunu olan anneler çocuklarına DKAB dersi hakkında farklı yorum ve açıklamalarda bulunabileceği gibi, çocuğun ilgi ve dikkatini diğer dersler üzerinde yoğunlaştırabilmektedir. Bu dönemdeki çocukların din eğitimi konusunda, annelerin etkisinin yoğun olduğu söylenebilir. Çünkü çocuk babaya oranla annesiyle daha çok ilişki kurmakta, onunla etkileşim içersine girmektedir. Doğal olarak anne çocuk üzerinde dinî konularda etkili olmaktadır.

Yapılan araştırmalarda da annenin öğrenim düzeyi ile çocuğun dinî tutum ve ilgisi arasında bir ilişki görülmektedir. Annesi üniversite mezunu olanların dinî tutum düzeyinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.¹

Sezen(1993), yaptığı araştırmada, dini gereksiz görenlerin çoğunluğunun yüksek tahsil yapanlardan olduğunu (% 53.3) ifade etmiştir.²

---

¹ Mevlüt Kaya, *Din Eğitiminde İletişim ve Dinî Tutum*, Samsun : Etlit Yayınları, 1998. s. 124.

² Yumni Sezen, *Türk Toplumunun Laiklik Anlayışı*, İstanbul : 1993, s. 100.

Tablo12b: Babanın Öğrenim Durumuna Göre Amaçların Gerçekleşme Düzeyi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Babanızın öğrenim durumu nedir?)

Öğrenim Durumu	N	%	$\bar{X}$	S
1-Okur-yazar değil	6	2.0	135.5	12.9
2-Okur-yazar	19	6.3	133.7	14.0
3-İlkokul mezunu	104	34.3	125.4	18.7
4-Ortaokul mezunu	54	17.8	130.5	13.2
5-Lise mezunu	70	23.1	128.6	17.7
6-Üniversite mezunu	50	16.5	126.6	19.9
Sd : 5 /294 F : 1.34 p : 0.24 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 12b'de, ankete katılan öğrencilerin % 2.0'si babasının okur-yazar olmadığını, % 6.3'ü okur-yazar olduğunu, % 34.3'ü ilkokul mezunu olduğunu, %17.8'i ortaokul mezunu olduğunu, % 23.1'i lise mezunu olduğunu, % 16.5'i üniversite mezunu olduğunu ifade etmiştir.

Babanın öğrenim durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu anlaşılmıştır.

Bu sonuçlara göre, "Anne ve babanın öğrenim seviyesi yükseldikçe, amaçların gerçekleşme düzeyi düşmektedir." şeklinde düzenlenen hipotez kısmî bir doğruluğa sahiptir. Çünkü babanın öğrenim durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarında önemli bir fark olmamakla birlikte, annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe amaçların gerçekleşme düzeyi düşmektedir.

Öğrenci velisinin (anne-baba) öğrenim düzeyi arttıkça amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları azalmaktadır. Halbuki öğrenim seviyesine paralel olarak amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamasının da yükselmesi gerekirken tam tersi olmaktadır.

5. Ekonomik Duruma Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 13: Ekonomik Duruma Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Sizce ailenizin ekonomik durumu nasıldır?)

Ekonomik Durum	N	%	$\bar{X}$	S
1-Düşük	20	6.6	131.0	11.3
2-Orta	269	88.5	128.0	17.7
3-Yüksek	15	4.9	123.2	20.7
Sd : 2 / 298 F : 0.85 p : 0.42 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 13'de, ankete katılan öğrencilerin ekonomik durumları ile ilgili bulgular sunulmuştur. Ankete katılan öğrencilerin %6.6'sı düşük, % 88.5'i orta, % 4.9'u yüksek gelire sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğuna göre ailelerinin ekonomik durumu orta seviyededir.

Ekonomik duruma göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarına bakıldığında, varyans analizi sonucuna göre grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu görülmüştür.

Bu sonuca göre, "Ailenin ekonomik seviyesi yükseldikçe, amaçların gerçekleşme düzeyi düşmektedir." hipotezinin doğru olmadığı anlaşılmıştır.

Ülkemizde genellikle yüksek tahsil yapmış, iyi geliri olan aileler dine ve din dersine ilgisiz olmaktadır. Bunun nedenlerinden biri de, daha önce dini eğitim almamış olmaları olabildiği gibi, kültürel yozlaşma, çevrenin uygun olmaması, müslümanlara karşı medya yoluyla yapılan anti propaganda, batı hayranlığı gibi sebepler de zikredilebilir.¹

Bir toplumda refah seviyesi arttıkça dine ve dinî konulara karşı ilgisizlik başlamaktadır. Dinle ilgili olan unsurlara gerektiği ölçüde önem verilmemektedir. Gelir seviyesi yüksek olan ailelerde de bu durumu gözlemek mümkündür. Sosyo-

¹ Eryılmaz a.g.e , ss. 41-42.

ekonomik düzey yükseldikçe dindarlıkta belirgin bir azalmanın olduğu görülmektedir.¹

Eryılmaz (1995), yaptığı araştırmada, ailenin sosyo-kültürel ve ekonomik durumu yükseldikçe, öğrencilerin de DKAB dersine devam etmekten memnun olup-olmayanların oranının da yükseldiğini ifade etmiştir.²

6. Okul Dışından Edinilen Bilgilere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 14: Okul Dışından Edinilen Bilgilere Göre Amaçların Gerçekleşme

Durumu İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB Dersi dışında din eğitimini nereden aldınız?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Hiç din eğitimi almadım	13	4.3	118.3	21.9
2-Ailem bazı duaları öğret	77	25.7	129.2	13.3
3-Yazları K. Kursuna gittim	180	60.0	128.6	17.3
4-Başka (.....)	30	10.0	127.3	20.9
Sd : 3 / 293 F : 1.60 p: 0.18 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 14'de, ankete katılan öğrencilerin % 4.3'ü hiç din eğitimi almadım, % 25.7'i ailem bazı duaları öğretti, % 60.0'ı yazları Kar'an Kursuna gittim, % 10.0'u başka şekilde görüşlerini ifade etmiştir. Bu dağılımda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 60) yazları Kur'an Kursuna gittiklerini ifade etmişlerdir.

Okul dışından edinilen bilgilere göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu sonucu bulunmuştur.

Bu sonuca göre, "Okul dışından (aile, çevre vb.) edinilen dini bilgilerin amaçların gerçekleşmesine etkisi yüksektir." şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır.

¹ M. Emin Köktaş, *Türkiye'de Dinî Hayat*, İstanbul: İşaret Yayınları, 1993, s. 214.

² Eryılmaz, a.g.e, s. 46 .

Çocukluk döneminde verilen din eğitimi ve öğretimi, bireyin üzerinde hayatı boyunca etkili olmaktadır. Ailenin gerek psiko-sosyal, gerekse pedagojik açıdan çocuk üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu ve çocuktaki dini duygu ve düşüncelerin gelişmesinin aileden aldığı dini eğitime bağlı olduğu bilinmektedir.¹

Her ne kadar din eğitimi ve öğretimi, örgün eğitim kurumları tarafından veriliyorsa da, bu ihtiyaç tamamen karşılanamamaktadır. Ve ya örgün eğitim kurumlarında din eğitimi ve öğretimine geç başlanmaktadır. Bu eksikliği gidermek için okul dışından, yaygın eğitim kurumlarından, yararlanmanın kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu, okul öncesi ve okul döneminde yaygın eğitim kurumlarından dini konularda bilgi edinmektedir.

Öğrencilerin dini bilgilerini arttırmak için yazları Kur'an Kursu vb. yerlere gitmeyi tercih etmeleri, bir yönüyle dersin açığını kapatma eğilimi gösterirken, diğer yönüyle de müfredatın dini konulardan ziyade ahlaki konularda yoğunlaştığı gerçeğini göstermektedir.²

Dam (1996) yaptığı araştırmada, öğretmen ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun, öğrencilerin yazları Kur'an Kursuna gittiklerini ifade ettiklerini belirtmiştir. Kur'an Kursuna gidiş nedenlerini; okulda verilen bilgilerin azlığı, K. Kerim öğrenmek, İslam dini ile ilgili daha fazla bilgiye sahip olmak vb. şeklinde belirtmiştir.³

---

¹ Yavuz, a.g.e, ss.155-156.

² Acuner, a.g.e, s. 51.

³ Dam, a.g.e, ss. 71-72.

7-Velilerin ve Çevredekilerin DKAB Dersi İle İlgili Görüşleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo15:Velilerin ve Çevredekilerin DKAB Dersi ile İlgili Görüşleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu Puanlarının İstatistiksel Analizi

(Soru:Çevrenizdekilerin ve ailenizin DKAB Dersi konusundaki düşünceleri nasıldır?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Faydalı bir ders old. inanırlar	285	94.4	128.1	17.6
2-Bir faydasının old. inanmazlar	4	1.3	126.5	17.5
3-Başka(.....)	10	3.3	122.0	-
Sd : 2 / 286 F : 0.07 p : 0.92 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 15’de, ankete katılan öğrencilerin velilerinin ve çevredekilerin DKAB dersiyle ilgili görüşleri ve amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları görülmektedir. Buna göre; öğrencilerin % 94.4’ü DKAB dersinin faydalı bir ders olduğuna inanırlar, % 1.3’i bir faydasının olduğuna inanmazlar, % 3.3’ü başka şekilde görüşlerini ifade etmişlerdir. Büyük bir çoğunluk (% 94.4) velilerin ve çevredekilerin DKAB dersinin gerekli ve faydalı bir ders olduğuna inandıklarını belirtmiştir.

Bu sonuçlara göre, “Öğrencilere göre veliler ve çevredekiler DKAB dersinin faydalı bir ders olduğuna inanmaktadır.” hipotezi doğrulanmıştır.

Velilerin ve çevredekilerin DKAB dersi ile ilgili görüşlerine göre, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları ve puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu bulunmuştur.

Eryılmaz (1995) yaptığı araştırmada, öğrenci ailelerinin % 64.88 gibi yüksek bir oranda DKAB dersini çok gerekli gördükleri sonucunu elde etmiştir.¹

Acuner (1996), öğrencilerin % 72’si çevre ve ailelerinin dersin faydalı

¹ Eryılmaz, a.g.e , s. 41.

olduğunu düşündüklerini ifade ettiğini belirtmiştir.¹ Bu araştırma sonuçları, bizim elde ettiğimiz bulgularla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

8. DKAB Dersinde İman, İbadet ve Ahlak Esaslarını Öğrenme Durumu

Tablo 16:DKAB Dersinde İman, İbadet ve Ahlak Esaslarını Öğrenme Durumu ile İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB Dersinde İslam dininin iman, ibadet ve ahlak esaslarını yeterince öğrendiniz mi?

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3
1-Evet	151	50.0	131.3	16.4		*	*
2-Hayır	21	7.0	116.3	17.4	*		-
3-Kısmen	130	43.0	125.6	17.9	*	-	
Sd : 2 / 296 F : 8.38 p : 0.000 p<0.01 Önemli *p<0.05							

Tablo 16’da, ankete katılan öğrencilerin % 50.0’si DKAB dersinde iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrendiğini, % 7.0’si öğrenmediğini, % 43.0’ü kısmen öğrendiğini ifade etmiştir. Ankete katılan öğrencilerin yarısı iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrendiklerini belirtmiştir.

Bu sonuçlara göre, “Öğrenciler DKAB dersinde iman, ibadet ve ahlak esaslarını kısmen öğrenmektedir.” hipotezi doğrulanmamıştır.

DKAB dersinde iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrenmeye göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın (p<0.05) düzeyinde önemli olduğu görülmüştür. Farkın hangi gruplar arasında önemli olduğunu göstermek amacıyla t-testi uygulanmıştır. DKAB dersinde iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrendiğini söyleyen öğrencilerle, DKAB dersinde iman, ibadet ve ahlak esaslarını kısmen öğrendiğini veya öğrenmediğini söyleyenlerin puan ortalamaları

¹ Acuner , a.g.e , s. 76.

arasında önemli bir farkın olduğu görülmüştür. DKAB dersinde iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrenenlerin puan ortalamaları diğerlerinden daha yüksektir.

Puan ortalamaları incelendiğinde; iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrenenlerin amaçlara ulaşma düzeyinin yüksek, diğer grupların düşük olduğu görülmektedir. DKAB dersinde iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrenme ile amaçların gerçekleşmesi arasında doğru bir ilişki söz konusudur. Dersin amaçlarının büyük bir kısmı iman, ibadet ve ahlak esaslarıyla ilgilidir. Bu noktada öğrencilerin okul dışından aldıkları din eğitimi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Acuner (1996), lise öğrencilerinin DKAB dersinin iman, ibadet ve ahlak esaslarını yeterince öğrenemedikleri sonucunu elde etmiştir. Hem öğretmenlere göre hem de öğrencilere göre, DKAB dersinin iman, ibadet ve ahlak esaslarının yeterince öğrenilemediği görülmüştür.¹

9.DKAB Dersinde Öğrenilen Bilgilerin ve Kazanılan Alışkanlıkların Gelecekte Faydalı Olma Durumu

Tablo 17 : DKAB Dersinde Öğrenilen Bilgilerin ve Kazanılan Alışkanlıkların Gelecekte Faydalı Olma Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru:DKAB Dersinde öğrendiğiniz bilgiler ve kazandığınız alışkanlıkların hayatta işinize yaradığına inanıyor musunuz?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3	4
1-Kesinlikle inanıyorum	237	78.5	130.3	15.5		-	*	*
2-Belki yarayabilir	36	11.9	122.1	20.4	-		-	-
3-İşe yarayacağını zannetmiyorum	2	0.7	91.5	33.2	*	-		-
4-Kararsızım	27	8.9	117.2	21.8	*	-	-	
Sd : 3/ 295 F : 9.70 p: 0.000 p<0.01 Önemli					*p<0.05			

¹ Acuner , a.g.e , s. 35.

Tablo 17’de, görüldüğü gibi, ankete katılan öğrencilerin; % 78.5’i DKAB dersinde öğrenilen bilgilerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte faydalı olacağına kesinlikle inandığını, % 11.9’u belki yarayabileceğini, % 0.7’si işe yarayacağını zannetmediğini, % 8.9’u kararsız olduğunu ifade etmiştir. Bu dağılıma göre öğrencilerin % 78.5 gibi büyük bir bölümü, derste öğrendiklerinin gelecekte kendilerine faydalı olacağı görüşündedir.

Bu sonuç bize, “Öğrenciler DKAB dersinde öğrenilenlerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte kendilerine faydalı olacağı görüşündedirler.” hipotezinin doğruluğunu göstermiştir.

DKAB dersinde öğrenilen bilgilerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte faydalı olacağı görüşüne göre, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına bakmak için varyans analizi testi uygulanmış ve farkın ($p < 0.001$) düzeyinde önemli olduğu bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında önemli olduğunu tespit etmek için t-testi tekniği kullanılmış ve böylece, DKAB dersinde öğrenilen bilgilerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte faydalı olacağına kesinlikle inananların puan ortalamalarıyla, faydalı olacağını zannemeyenlerin ve kararsız olanların puan ortalamaları arasında önemli bir fark olduğu görülmüştür. DKAB dersinde öğrenilen bilgilerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte faydalı olacağına kesinlikle inananların puan ortalamaları (130.3), diğer grupların puan ortalamalarından daha yüksektir.

Kişi ne yaparsa yapsın, kendisine faydası olacağına inanarak o işi yapar. Şayet kendisine bir fayda vermeyeceğine inandığı işi yapsa bile istenilen verimi elde edemez. DKAB dersini okumanın faydalı bir etkinlik olduğuna inanan öğrenci, dersin amaçlarını büyük ölçüde gerçekleştirir. Şunu da ifade etmek gerekir ki, sadece inanmak yetmemektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmı dersin faydalı ve yararlı olduğuna inanmaktadır. Ancak amaçlara ulaşma seviyesi ise istenilen düzeyde değildir.

Kurak (1987), lisede okutulan DKAB dersiyle ilgili yaptığı araştırmada; öğrencilerin % 59 'nun DKAB dersinde öğrendiklerinin gelecekte işine yarayacağına inandıklarını ifade etmiştir.¹

Acuner (1996) araştırmasında, lise öğrencilerinin DKAB dersinde öğrendikleri bilgilerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte işlerine yarayacağı (% 63) yönünde görüş belirttiklerini ifade etmiştir.²

10. Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Gerekliliği ve Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 18: Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Gerekliliği ve Amaçların

Gerçekleşme Düzeyi ile İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB Dersinin okunmasını gerekli görüyor musunuz?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3	4
1-Evet, muhakkak okunmalı	248	81.7	130.5	15.0		*	*	-
2-Ayrıca böyle bir derse gerek yok	7	2.3	86.7	33.4	*		*	*
3-Ders gerekli ancak konular değişmeli	31	10.3	119.7	19.1	*	*		-
4-Fikrim yok	14	4.7	121.9	15.0	-	*	-	
Sd : 2/ 293 F : 20.83 p: 0.000 p<0.001 Önemli					*p<0.05			

Tablo 18'de, ankete katılan öğrencilerin dersin gerekliğini; % 81.7'nin evet, muhakkak okunmalı, %2.3'nün ayrıca böyle bir derse gerek yok, diğer derslerde aynı konuları görüyoruz, % 10.3'nün ders gerekli ancak konular değiştirilmeli, % 4.7'nin fikrim yok şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Bu dağılımda % 81.7 gibi çok yüksek bir oranla "evet, muhakkak okunmalı" görüşünü savunanların çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, "Öğrenciler DKAB dersinin okunmasının gerekli olduğu görüşündedirler." şeklinde ifade edilen hipotez doğrulanmıştır.

¹ Kurak , a.g.e , s.24.

² Acuner ,a.g.e , s. 55.

DKAB dersinin gerekliliğine göre, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p < 0.001$) düzeyinde önemli olduğu sonucu bulunmuştur. Farkın hangi grupların puan ortalamaları arasında önemli olduğunu bulmak için t-testi uygulanmış ve farkın ikinci grubun puan ortalaması ile, bir, üç ve dördüncü grubun puan ortalamaları arasında olduğu sonucu bulunmuştur.

DKAB dersinin gerekliliğine göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarında “evet, muhakkak okunmalı” seçeneğini işaretleyen öğrencilerin puan ortalamalarının, diğerlerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. DKAB dersinin okunmasının gerekli görülmesi, amaçların gerçekleşme düzeyini önemli ölçüde etkilemektedir.

Acuner(1996), lise öğrencilerinin %96 gibi büyük çoğunluğunun DKAB dersinin okunmasının gerektiğini ifade ettiklerini belirtmiştir.¹

11. Öğrencilerin DKAB Dersinin Amaçlarını Bilmeleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 19 : Öğrencilerin DKAB Dersinin Amaçlarını Bilmeleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu ile İlgili Puanların İst. Analizi
(Soru: DKAB Dersinin amaçlarını biliyor musunuz?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3	4
1-Öğretmenimiz ders yılı başında okumuştur	89	30.0	126.4	19.0		*	-	-
2-Her ders işlenen konunun amaçlarını okur ve tartışırız	112	37.7	133.5	12.1	*		*	*
3-Merak edip kendim okudum	44	14.8	124.2	17.6	-	*		-
4-Bu dersin amaçlarını bilmiyorum	52	17.5	120.5	21.5	-	*	-	
Sd : 3/ 290 F: 8.16 p: 0.00 $p < 0.001$ Önemli					* $p < 0.05$			

Tablo 19’da, ankete katılan öğrencilerin % 30.0’u öğretmenimiz dersin amaçlarını ders yılı başında bize okumuştur, % 37.7’si her ders işlenen konunun

¹ Acuner , a.g.e , s. 34.

amaçlarını okur ve tartışırız, % 14.8'i merak edip kendim okudum, % 17.5'i bu dersin amaçlarını biliyorum, şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlara göre, “ Öğrencilerin çoğunluğu DKAB dersinin amaçlarını bilmemektedir.” şeklindeki hipotezin yanlış olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin DKAB dersinin amaçlarını bilmelerine göre, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analiziyle bakılmış ve farkın ($p < 0.001$) düzeyinde önemli olduğu sonucu bulunmuştur. Farkın hangi grupların puan ortalamaları arasında olduğunu tespit etmek için t-testi uygulanmış ve farkın “ her ders işlenen konunun amaçlarını okur ve tartışırız” şeklindeki ikinci grubun puan ortalaması ile diğer grupların puan ortalaması arasında olduğu görülmüştür. “Her ders işlenen konunun amaçlarını okur ve tartışırız” şeklinde ifade edilen grubun puan ortalaması, diğerlerinden daha yüksektir.

DKAB dersinin amaçlarını bilen öğrencilerin, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğrenci okuduğu konuların kendisine ne yönde yardımcı olacağını bilirse, konuları öğrenmek için çalışacak ve öğrendiklerini benimseyecektir. Amaçların belirsiz kalması, dersi öğrenci için bir yük yapacaktır.¹ Bu bakımdan amaçların öğrenciler tarafından bilinip tanınması, söz konusu amaçlara ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Tablo 19’da bu durum açıkça görülmektedir.

Kurak(1987), öğrencilerin büyük çoğunluğunun DKAB dersinin amaçlarını bildiğini ifade ederken, bilmeyenlerin sayısının da düşündürücü olduğunu belirtmiştir.²

Acuner(1996), lise öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmasında öğrencilerin % 24 DKAB dersinin amaçlarını bilmediklerini tespit etmiştir. Diğer taraftan öğrencilerin bir kısmı dersin amaçlarını her ders öğretmenin okuduğunu belirtmiştir.³

¹ Bilgin , a.g.e , s. 32.

² Kurak , a.g.e , s. 22.

³ Acuner , a.g.e , s. 32.

Bu araştırma sonuçları, bizim elde ettiğimiz amaçları bilme değişkeniyle ilgili bulgularla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

C. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

1. Mevcut Müfredat Programının ve Ders Kitabının, Öğrencilerin Soru ve İhtiyaçlarına Cevap Verme Durumu

Tablo 20a: Öğretmenlere Göre DKAB Dersinin Muhtevasının Amaçları Gerçekleştirmede Yeterli Olup Olmama Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB Dersinin muhtevası bu amaçlara ulaştıracak nitelikte midir?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Evet	6	7.3	116.7	16.7
2-Hayır	43	52.4	120.2	17.3
3-Kısmen	33	40.2	119.3	17.1
4-Fikrim yok	-	-	-	-
Sd: 2/79 F : 0.16 p : 0.84 p<0.05 Önemsiz				

Tablo 20a'da, öğretmenlere göre DKAB dersinin muhtevasının amaçlara ulaşmada yeterli olup olmama durumuyla ilgili bulgular yer almaktadır. Buna göre; öğretmenlerin % 7.3'ü evet, % 52.4'ü hayır, % 40.2'si kısmen şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin % 52.4'ü DKAB ders kitaplarının muhtevasının amaçları gerçekleştirecek durumda olmadığını ifade etmiştir. Diğer taraftan % 40.2'i kısmen amaçları gerçekleştirebileceğini belirtmiştir.

DKAB dersinin muhtevasının amaçları gerçekleştirmede yeterli olup olmama durumuyla ilgili puan ortalamalarına ve puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış, farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu görülmüştür.

DKAB ders kitabının içeriğinin amaçların gerçekleşmesinde yeterli olduğunu söyleyenler ile yeterli olmadığını söyleyenlerin amaçların gerçekleşme

düzeyi ile ilgili puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tekin (1986), öğretmen ve öğrencilere göre, DKAB dersinin içeriğinin amaçları kısmen gerçekleştirdiği sonucunu elde etmiştir.¹

Kurak (1987), lisede okutulan DKAB dersiyle ilgili yaptığı çalışmada, öğretmenlerin % 64 muhtevanın amaçlara ulaştıracak yeterlilikte olduğunu belirttiklerini ifade etmiştir.²

Ev (1993), öğretmenlerin % 3.92 müfredatın amaca ulaştıracak nitelikte olduğunu belirtirken, geri kalan % 96.08'i amaçlara ulaştıracak nitelikte olmadığını veya kısmen ulaştıracak nitelikte olduğunu belirtmiştir.³

Acuner (1996), liselerde okutulan DKAB dersiyle ilgili yaptığı araştırmada, öğretmenlerin yarıdan fazlasının, mevcut müfredatın amaçları gerçekleştirmekten uzak olduğu görüşünde birleştikleri sonucunu elde etmiştir.⁴

Bu araştırma sonuçları, bizim elde ettiğimiz bulgularla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Eğitim programında müfredat, eğitimin amaçlarının gerçekleşmesinde aranan önemli bir kaynaktır. Bu sebeple amaçların tam olarak gerçekleşmeme sebepleri araştırılırken mevcut müfredatın amaçları gerçekleştirme derecesi göz ardı edilemez. Bu bağlamda DKAB dersinin müfredat programı tekrar gözden geçirilmelidir. İlkokul ve ortaokulun birleştirilerek ilköğretimin 8 (sekiz) yıl sürekli olması da göz önünde tutularak, müfredatın öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve seviyelerine uygun bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

---

¹ Tekin ,a.g.e, s.41.

² Kurak, a.g.e, s.25.

³ Ev, a.g.e., s.25.

⁴ Acuner, a.g.e, s.44.

Tablo 20b:DKAB Ders Kitaplarının Öğrencilerin Soru ve İhtiyaçlarını Karşılama Durumu ile İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB Ders kitapları bu dersle ilgili soru ve ihtiyaçlarınızı karşılama açısından yeterli midir?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3	4
1-Yeterli	58	19.3	132.1	18.3		*	-	-
2-Yeterli değil	124	41.3	124.4	19.1	*		*	-
3-Kısmen yeterli	98	32.7	129.6	14.5	-	*		-
4-Kararsızım	20	6.7	126.9	16.5	-	-	-	
Sd: 3/293 F: 3.06 p: 0.02 p<0.05 Önemli					*p<0.05			

Tablo 20b’de, öğrencilere göre DKAB ders kitaplarının öğrencilerin soru ve ihtiyaçlarını karşılama durumuyla ilgili bulgular yer almaktadır. Bu verilere göre öğrencilerin %19.3’ü DKAB ders kitabının yeterli olduğunu, % 41.3’ü yeterli olmadığını, % 32.7’si kısmen yeterli olduğunu, % 6.7’si kararsızım şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin % 41.3’ü yeterli değil ve % 32.7’si kısmen yeterli şeklinde cevap vermiştir. Bu durumda öğrencilerin büyük çoğunluğu DKAB ders kitaplarının soru ve ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu görüşündedir.

Bu sonuçlara göre, “Mevcut DKAB Müfredat Programı ve ders kitapları öğrencilerin bu dersle ilgili soru ve ihtiyaçlarına cevap verecek ve bu amaçlara ulaştıracak nitelikte değildir” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

DKAB ders kitaplarının öğrencilerin soru ve ihtiyaçlarını karşılama durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p<0.05$) düzeyinde önemli olduğu sonucu bulunmuştur. Farkın hangi grupların puan ortalamaları arasında önemli olduğunu tespit etmek için t- testi uygulanmış; farkın birinci grubun puan ortalaması ile ikinci grubun puan ortalaması ve ikinci grubun puan ortalaması ile üçüncü grubun puan ortalamaları arasında olduğu gözlenmiştir.

İlköğretim ikinci kademde okutulan DKAB dersinin müfredat programı ve DKAB ders kitabının; öğrencinin soru ve ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde tekrar düzenlenmesi gerekmektedir.

Tekin (1986), öğretmen ve öğrencilere göre ders kitabının, öğrencilerin soru ve ihtiyaçlarını giderecek nitelikte olmadığı sonucunu ortaya koymuştur.¹

Kurak (1987), araştırmasında öğretmenlerin yarısından fazlasının ders kitabının öğrencilerin ihtiyaçlarına kısmen cevap verebildiği görüşünde olduklarını belirtmektedir.²

Eryılmaz (1995), yaptığı araştırmada öğrencilerin %31.8 ders kitaplarını beğendiğini, %11.9 beğenmediğini, öğretmenlerin ise %46 ders kitaplarını beğenmediğini ifade etmektedir.³

Acuner (1996), öğrencilerin ve öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ders kitaplarının öğrencilerin soru ve ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu görüşünde olduklarını ifade etmektedir.⁴

2. DKAB Dersinin Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 21a: DKAB Dersinin Öğretiminde Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB Dersinde en çok hangi yöntemleri uygulamaktasınız?)

Yöntemler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3
1- Öğretmenin Anlatımı	53	64.6	115.5	15.5		-	*
2- Öğrencinin Anlatımı	-	-	-	-	-		-
3- Soru-Cevap	25	30.5	127.3	17.6	*	-	
4- Tartışma	2	2.4	132.0	25.4	-	-	-
5- Örnek Olay İnceleme	-	-	-	-	-	-	-
6- Başka(.....)	2	2.4	117.5	14.8	-	-	-
Sd : 3/78 F : 3.34 p : 0.02 p<0.05 Önemli					*p<0.05		

¹ Tekin, a. g. e , s. 48

² Kurak, a. g. e , s. 22

³ Eryılmaz , a.g.e , s. 119

⁴ Acuner , a.g.e , ss ,70-71

Tablo 21a'da DKAB dersinin öğretiminde öğretmenlerin % 64.6'nın öğretmenin anlatımı, % 30.5'nin soru-cevap, % 2.4'nün tartışma, % 2.4'nün başka yöntemleri kullandıkları görülmektedir. Öğrencinin anlatımı ve örnek olay inceleme yöntemlerini ise kullanmadıkları görülmektedir. Öğretmenler daha çok öğretmenin anlatımı yöntemiyle derslerini işlediklerini ifade etmişlerdir. İkinci sırada ise soru-cevap yöntemi yer almaktadır.

DKAB dersinin öğretiminde kullanılan yöntemlere göre, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları ve bu puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analiziyle bakılmıştır. Sonuçta grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ($p < 0.05$) düzeyinde önemli olduğu görülmüştür. Farkın hangi gruplar arasında önemli olduğunu tespit etmek için t- testi uygulanmış ve öğretmenin anlatımı ile soru-cevap yöntemleri arasındaki puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olduğu sonucu bulunmuştur. Öğretmenin anlatımı yönteminin puan ortalaması ($x: 115.5$) ile soru-cevap yöntemi puan ortalaması ($x: 132.0$) arasındaki farkın önemli olduğu görülmektedir. Bu durumda soru-cevap yönteminin amaçların gerçekleşmesi açısından anlatım yönteminden daha faydalı olduğunu söyleyebiliriz. Öğretmenin anlatımı yöntemi öğrenciyi pasifleştirirken, hazırcılığa yöneltirken, soru-cevap yönteminde ise; öğrenci derse daha aktif olarak katılmakta, sorduğu sorularla veya sorulan sorulara cevap verme biçiminde dersle ilgilenmektedir.

Tekin(1986)'e göre, öğretmen ve yöneticilerin büyük çoğunluğu bu derste soru-cevap yönteminin uygulandığını belirtmektedir.¹

Kurak ve Acuner, öğretmenlerin yarıdan fazlasının anlatım metodunu kullandıklarını, ikinci sırada ise soru-cevap yöntemini kullandıklarını ifade etmişlerdir.²

Eryılmaz(1995), öğretmenlerin çoğunluğunun anlatım metodunu

---

¹ Tekin, a. g. e , s. 45

² Kurak, a. g. e , s. 31 Acuner, a. g. e , s. 59

bunun dışında çeşitli metotları ve soru-cevap metodunu kullandıklarını belirtmektedir¹

Kaya(1997), öğretmenlerin DKAB dersinin öğretiminde en çok kullandıkları öğretim yöntemlerinin; soru-cevap, öğretmenin anlatımı, tartışma şeklinde sıralandığını belirtmiştir.²

Tablo 21b :Öğretmenlerin DKAB Dersinin Öğretiminde Kullandıkları Yöntemlerin Amaçlara Ulaştırma Düzeyi İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru:Ders anlatmada kullandığınız öğretim yöntemleri amaçların gerçekleşmesi için uygun mudur?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1- Evet	46	56.1	122.2	17.9
2- Hayır	3	3.7	123.6	13.2
3- Kısmen	32	39.0	115.2	15.8
4- Fikrim yok	1	1.2	120.0	—
Sd : 3/78 F: 1.11 p : 0.34 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 21b'de öğretmenlerin DKAB dersinin öğretiminde kullandıkları yöntemlerin amaçlara ulaşmayı gerçekleştirme durumuyla ilgili veriler görülmektedir. Buna göre, öğretmenlerin % 56.1'i evet ulaştırıyor, % 3.7'si hayır ulaştırmıyor, %39.0'u kısmen ulaştırıyor, % 1.2'si fikrim yok cevabını vermiştir. Öğretmenlerin % 56.1 gibi büyük çoğunluğu kullandıkları öğretim yöntemlerinin amaçların gerçekleşmesinde yeterli olduğu kanaatindedir.

Kullanılan yöntemlerin yeterli olup olmamasına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarına bakıldığında, grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu görülmektedir.

¹ Eryılmaz, a.g.e, s. 108

² Kaya , a.g.e , s. 20

Tekin(1986), en çok uygulanmakta olan yöntemin yeterliliğine ilişkin öğretmenlerin ve yöneticilerin görüşlerini değerlendirmiş ve öğretmen ve yöneticilerin üçte biri uygulanan yöntemin yeterli olduğunu belirtirken, üçte birine yakını ise kısmen yeterli olduğunu belirtmiştir.¹

Acuner(1996), öğretmenlerin yarıdan fazlasının, uyguladıkları yöntemin yeterli olduğunu, üçte birlik bir kısmının da kısmen uygun olduğunu belirttiklerini ifade etmiştir.²

Her ders için belirli bir yöntemin olduğu söylenemez. Öğretmen kişisel çabaları ve duyarlılığıyla dersine ve sınıfına en uygun yöntemi belirlemeli ve sınıfın durumuna göre yöntem değişikliği yapmalıdır. Hiç şüphesiz öğretmenin niteliği yöntem seçiminde önemli unsurlardan biridir.³

Eğitim- öğretimde metot yok metotlar vardır. Konunun bir metotla baştan sona anlatılması hem zordur, hem de uygun değildir. Sınıf seviyesine, zamana, şartlara göre konular bir ders saati içerisinde metottan metoda geçilerek anlatılmalıdır. DKAB dersi söze dayanan bir ders olduğu için daha çok anlatım metodu uygulanmaktadır. Bu durumda öğrenciler pasifleşmekte, derse katılım azalmakta bunun akabinde amaçların gerçekleşme düzeyi düşmektedir. Halbuki söze dayanan soru-cevap ve tartışma yöntemlerinde ise, öğrenci daha aktif duruma gelmekte, derse katılmakta, görüş ve düşüncesini söylemektedir. DKAB dersinin öğretiminde soru-cevap yönteminin kullanılması amaçlara ulaşma düzeyini daha da artıracaktır.

---

¹ Tekin , a.g.e , s .45.

² Acuner, a. g. e , s.61.

³ Aydın, a.g.e, s.22.

Tablo 21c : Öğrencilerin DKAB Dersinin Öğretiminde Kullanılan Yöntemler İle İlgili Puanlarının İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB Dersinin işlenişinde öğretmeniniz daha çok hangi öğretim yöntemini)
kullanmaktadır?

Yöntemler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3	4	5	6
1- Anlatma	117	58.6	128.7	16.8		-	-	*	-	-
2- Soru-Cevap	31	10.3	130.1	21.5	-		-	*	-	-
3- Tartışma	54	17.9	130.2	12.4	-	-		*	-	-
4- Grup Çalışması	3	1.0	87.3	37.8	*	*	*		*	-
5- Örnek Ol. İnc.	24	7.9	126.0	14.8	-	-	-	*		-
6- Başka(...)	13	4.3	121.0	13.6	-	-	-	-	-	
Sd : 5/293 F : 4.44 p: 0.006 p<0.01 Önemli					*p<0.05					

Tablo 21c'de, öğrencilere göre DKAB dersinin öğretiminde kullanılan yöntemler ve puan dağılımları görülmektedir. Tabloyu incelediğimizde, öğrencilerin % 58.6'nın anlatım, %10.3'nün soru-cevap, %17.9'nun tartışma, %1.0'nin grup çalışması, % 7.9'nun örnek olay inceleme, %4.3'nün başka yöntemlerin DKAB dersinin öğretiminde kullanıldığını belirttiğini görmekteyiz. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%58.6) anlatım yönteminin kullanıldığını, (%17.9)tartışma yönteminin kullanıldığını, (%10.3) soru-cevap yönteminin kullanıldığını ifade etmiştir.

Öğretmen ve öğrenciler arasında karşılaştırma yaptığımızda; her ikisi de anlatım yönteminin daha çok kullanıldığını belirtmiştir. Öğretmenlere göre ikinci sırada soru-cevap, öğrencilere göre tartışma yöntemi gelmektedir.

DKAB dersinin öğretiminde kullanılan yöntemlere göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analiziyle bakılmış ve farkın ($p<0.05$) düzeyinde önemli olduğu görülmüştür. Farkın hangi grupların puan ortalaması arasında olduğunu bulmak için t- testi uygulanmış, farkın dördüncü grup ile birinci, ikinci, üçüncü ve beşinci gruplar arasında önemli olduğu görülmüştür. Grup çalışması yöntemiyle anlatılan dersin amaçlara ulaşma düzeyi puan ortalaması ($x:87.3$), diğer grupların puan

ortalamasından çok düşüktür. Ancak, DKAB dersinin öğretiminde en çok kullanılan yöntemin “grup çalışması” olduğunu belirten öğrencilerin sayısının çok az olması (% 1.0) nedeniyle bulunan sonucun başka araştırmalarla desteklenmesi gerekir.

Bu sonuçlara göre, “DKAB dersinin öğretiminde kullanılan yöntemler sözel yöntemler (anlatım, soru-cevap) olup, amaçlara ulaşmada tam anlamıyla yeterli olmamaktadır” şeklinde düzenlenen hipotez doğrulanmıştır.

Bu konuda yapılan diğer çalışmalardan elde edilen yöntemlerle ilgili sonuçlar¹ ile bu araştırmadan elde edilen sonuçlar arasında tutarlılık görülmektedir.

3. DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Uygulanan Sınav Çeşitleri ve Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 22a : Öğretmen ve Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Uygulanan Sınav Çeşitleriyle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB Dersinin değerlendirilmesinde hangi sınav çeşitleri kullanılmaktadır?)

Sınav Çeşitleri	Öğretmen		Öğrenci		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1-Sözlü	17	21.0	13	4.3	30	7.8
2-Az sorulu- Uzun cev.	11	13.6	176	58.5	187	48.9
3-Çok sorulu-Kısa cev.	49	60.5	77	25.6	126	32.9
4-Çoktan Seçmeli Test	4	4.9	12	4.0	16	4.1
5-Başka(.....)	–	–	23	7.6	23	6.0

Tablo 22a’da öğretmen ve öğrencilere göre DKAB dersinin değerlendirilmesinde yapılan sınav çeşitleri ve yüzde dağılımları görülmektedir. Öğretmenlerin % 21.0’i sözlü, % 13.6’sı az sorulu- uzun cevaplı, % 60.5’i çok sorulu- kısa cevaplı, % 4.9’u çoktan seçmeli test yaptıklarını belirtmiştir.

¹ Acuner, a.g.e, s.60. Kurak, a.g.e, s.31. M. Şevki Aydın, Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları, E.Ü. Yayınları, No:95, Kayseri: 1996, s. 105.

Öğrencilerin % 4.3'ü sözlü, % 58.5'i az sorulu- uzun cevaplı, % 25.6'sı çok sorulu- kısa cevaplı, % 4.0'ü çoktan seçmeli test, %7.6'sı başka şekilde sınav olduklarını belirtmiştir. Bu sonuçlara göre; öğretmenlerin % 60.5'i çok sorulu- kısa cevaplı sınav çeşidini kullandığını belirtirken , öğrencilerin % 58.5'i az sorulu- uzun cevaplı sınav çeşidiyle imtihan olduklarını belirtmiştir. Öğrencilerin bu şekilde görüş bildirmesinde, çok sorulu-kısa cevaplı sınavın ne olduğunu yeterince anlayamadıkları düşünülebilir.

Bu sonuçlara göre, “DKAB dersinin değerlendirilmesinde çok sorulu- kısa cevaplı ve az sorulu- uzun cevaplı sınav çeşitleri daha çok uygulanmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

Tekin(1986), öğretmenlerin yazılı ve sözlü değerlendirme çeşitlerine daha fazla yer verdiklerini ifade etmiştir.¹

Kurak(1987), öğretmen ve öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun az sorulu-uzun cevaplı sınav çeşitlerini kullandıklarını ifade ederken, diğerlerinin çok sorulu- kısa cevaplı sınav çeşitlerini kullandıklarını ifade etmiştir.²

Aydın(1996), araştırmasında DKAB öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun (% 86) kısa cevaplı-çok sorulu sınav çeşidiyle imtihan yaptığı sonucuna ulaşmıştır.³

Kaya(1997), araştırmasında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun çok sorulu- kısa cevaplı sınav çeşidini kullandıklarını ifade etmiştir. Bununla beraber, çoktan seçmeli test, sözlü, az sorulu- uzun cevaplı sınav çeşitlerini de kullandıklarını belirtmiştir.⁴

Bu gün DKAB dersinde yapılan, diğer derslerde olduğu gibi, eğitim değil öğretimdir. Buna bağlı olarak da değerlendirmede davranış geliştirme değil genel bilgi esas alınmaktadır.⁵ DKAB dersinin değerlendirilmesi bilgiyi ölçmeye yöneliktir. Yani davranış değişikliği olup-olmadığını irdelemeye yönelik

---

¹ Tekin, a. g. e , s. 57.

² Kurak, a. g. e, s. 37.

³ Aydın , a. g. e, s.192.

⁴ Kaya, a. g. e , s. 18.

⁵ Bilgin, a.g.e, s. 111

değerlendirme değildir. Değerlendirme biçiminin bilgi ve davranışı ölçebilecek şekilde yapılması gerekmektedir. Bu dersin geliştirmeyi hedef aldığı davranışların çeşitliliği, ölçme ve değerlendirme tekniklerinin de çeşitliliğini gerektirmektedir.

Tablo 22b : Öğretmenlerin DKAB Dersinin Değerlendirilmesinde Uygulanan Sınav Çeşitlerinin Amaçlara Ulaştırma Durumuyla İlgili Puanlarının İstatistiksel Analizi

(Soru:Uyguladığınız sınav çeşitleriyle amaçlara ulaşmayı tam ölçebiliyor musunuz?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1- Evet	39	47.6	122.3	15.7
2- Hayır	4	4.9	117.2	7.5
3- Kısmen	38	46.3	116.7	19.0
4- Fikrim yok	1	1.2	126.0	-
Sd: 3/78 F : 0.75 p: 0.52 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 22b'de, öğretmenlerin DKAB dersinin değerlendirilmesinde uyguladıkları sınav çeşitleriyle, amaçlara ulaşıp- ulaşılmadığını tam olarak ölçüp- ölçemedikleri ile ilgili bulgular sunulmuştur. Bu bulgulara göre öğretmenlerin % 47.6'sı evet, % 4.9'u hayır, % 46.3'ü kısmen, % 1.2'i fikrim yok şeklinde görüş belirtmişlerdir. Amaçlara ulaşma düzeyini yeterince tespit edemediğini ve kısmen tespit ettiğini söyleyen öğretmenlerin daha çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte % 47.6 gibi büyük bir çoğunluğun uygulanan sınav çeşitlerinin amaçlara ulaşmayı tespit etmede yeterli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Tekin, yaptığı araştırmada öğretmenlerin yarıya yakınının (% 47) DKAB dersinin değerlendirme biçiminin yeterli olduğu görüşünü ifade ettiklerini belirtmiştir.¹ Tekin, aynı araştırmada, öğretmen ve yöneticilerin % 34 uygulamalı değerlendirmenin esas alınması gerektiği yönünde fikir beyan ettiklerini de belirtmiştir.

¹ Tekin, a. g. e , s. 59

4. Haftalık Ders Saati ve Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 23: Öğretmen ve Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Haftalık Ders Saati ile İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Konuların iyi öğrenilmesi için haftalık ders saati yeterli midir?)

Seçenekler	Öğretmen		Öğrenci		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1- Yeterli	9	11.0	52	17.3	61	15.9
2- Yeterli değil	63	76.8	193	64.1	256	66.8
3- Kısmen yeterli	10	12.2	44	14.6	54	14.0
4- Fikrim yok	–	–	12	4.0	12	3.1

Tablo 23’de, DKAB dersinin haftalık ders saatiyle ilgili öğretmen ve öğrencilerin düşünceleri görülmektedir. DKAB dersinin haftalık ders saatini öğretmenlerin %11.0’i yeterli görürken, % 76.8’i yeterli görmemekte, % 12.2’si kısmen yeterli görmektedir. Öğrencilerin % 17.3’ü yeterli olduğunu, % 64.1’i yeterli olmadığını, % 14.6’sı kısmen yeterli olduğunu, % 4.0’ü fikrim yok biçiminde görüşlerini ifade etmişlerdir. Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin büyük çoğunluğu DKAB dersinin haftalık ders saatinin yetersiz olduğu görüşündedir. Tablo 29’da DKAB dersinin amaçlarına yeterince ulaşamama sebepleri içerisinde ilk sırayı “ders saatinin yetersizliği” ifadesi almaktadır. Bu da gösteriyor ki, DKAB dersinin haftalık ders saatinin azlığı, konuların anlatılması ve müfredatın yetiştirilmesi açısından önemli bir sorundur.

Bu sonuçlara göre, “Ders saati, konuların iyi anlatılabilmesi ve programın yetiştirilebilmesi açısından yeterli değildir” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

Bu konuda yapılmış olan başka araştırmalarda da, öğretmen ve öğrencilere göre DKAB ders saatinin yetersiz veya kısmen yeterli olduğu sonuçları elde edilmiştir.¹

¹ Tekin, a. g. e, s.52 , Kurak, a. g. e, s. 31 , Eryılmaz, a. g. e, s. 96 , Acuner ,a. g. e,ss. 68-69, Ev, a. g. e, s. 58

DKAB dersinin amaçlarına ulaşabilmesi için ders saati, konuların iyi anlatılabilmesi ve programın yetiştirilebilmesi açısından yeterli olmalıdır. Mevcut müfredat programında İlköğretim okullarında DKAB dersi haftada iki saattir. Bu süre konuların iyi anlatılabilmesi yönünden yeterli değildir. DKAB dersindeki bazı konular uygulamaya , gezi gözleme dayalı olarak anlatılması gereken konulardır. Bu bağlamda DKAB dersinin haftalık ders saati sayısı yeterli görülmemektedir. Açık uçlu sorulara verilen cevapların büyük çoğunluğunda ders saatinin yetersizliği ifade edilmiştir.

İlköğretimin zorunlu hale getirilmesiyle, ilkokul ve ortaokulda okutulan DKAB dersleri bir bütünlük ifade etmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğü zaman, ilkokul ve ortaokul DKAB Ders Programı yeniden düzenlenmelidir. Haftalık ders saati bir saat artırılacağı gibi, seçmeli dersler arasına bir veya iki saatlik DKAB dersi konulması şeklinde de arttırılabilir.

5. Öğretmenlerin Derse ve Öğrencilere Karşı Tutum ve Davranışlarının Amaçların Gerçekleşmesine Etki Durumu

Tablo 24a : Öğretmenlerin Derse ve Öğrencilere Karşı Tutum ve Davranışları İle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru:Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarının amaçların gerçekleşmesine etkisi var mıdır?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1- Evet	74	90.2	119.5	16.9
2- Hayır	1	1.2	123.0	-
3- Kısmen	7	8.5	119.4	21.0
4- Başka(....)	-	-	-	-
Sd: 2/79 F: 0.02 p: 0.98 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 24a'da, öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarının amaçların gerçekleşmesine etkisi ile ilgili bulgular görülmektedir. Bu bulgulara göre öğretmenlerin % 90.2'i evet, % 1.2'si hayır, % 8.5'i kısmen cevabını

vermiştir. Öğretmenlerin % 90.2 gibi büyük bir kısmı, tutum ve davranışların amaçların gerçekleşmesine etki ettiğini vurgulamıştır.

Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamalarına bakıldığında, grupların puan ortalamaları arasındaki farkın ($p>0.059$) düzeyinde önemsiz olduğu görülmektedir.

Öğrencilerle iyi bir ilişki kuramayan ve uyanık olamayan öğretmenlerin tutumundan öğrenciler memnun olmamaktadır. Bu memnuniyetsizlik derse karşı olma durumuna dönüşebilmektedir. Öğretmen hem dersine karşı hem de öğrencilerine karşı olumlu bir yaklaşım içinde olmalıdır. Şayet öğrenciler, öğretmenlerin derse ve kendilerine karşı tutum ve davranışlarını beğenmezlerse, derse ve öğretmene sevgi, saygı azalacak, dersin amaçlarına ulaşma düzeyi düşük olacaktır.

Öğretmen- öğrenci arasında karşılıklı anlayış, sevgi ve saygıya dayalı bir münasebet kurulmalıdır. Aksi halde bilgi alış verişinin esasını teşkil eden feyz ortadan kalkar.

Sevgi, insan hayatının iç kanunudur. Sevgi fitratta vardır. Var olan bu duyguyu eğitimle yönlendirmek gerekir. Sevmek ve sevilmek, çocuğun ruhî dünyasının gıdasıdır. Sevgiden yoksun büyüyen bir çocuğun iyi bir insan olması mümkün değildir.¹

DKAB öğretmeni tavır ve davranışlarıyla öğrencinin sevgisini, beğenisini kazanacak, öğrencilerini sevecektir. Karşılığında öğrencilerin kendisini ve dersini sevdiğini hissedecektir.

---

¹ Eryılmaz, a. g. e , s. 49

Tablo 24b: Öğrencilere Göre, Öğretmenlerin Derse ve Öğrencilere Karşı Tutum ve Davranışlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Sizce DKAB öğretmenlerinin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışları nasıldır?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3
1- Olumlu	212	70.2	130.9	13.6		*	*
2- Olumsuz	35	11.6	115.4	29.2	*		-
3- Kısmen Olumlu	55	18.2	124.7	17.6	*	-	
Sd : 2/296 F: 13,7 p: 0.000 p<0.001 Önemli					*p<0.05		

Tablo 24b ' de, öğrencilere göre, öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarıyla ilgili bulgular verilmiştir. Buna göre öğrencilerin % 70.2'si olumlu, % 11.6'sı olumsuz, % 18.2'si kısmen olumlu şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin % 70.2 gibi büyük bir çoğunluğunda, öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarının olumlu olduğu görüşü hakimdir.

Öğrencilerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın ($p<0.001$) düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Farkın hangi grupların puan ortalamaları arasında olduğunu belirlemek için t- testi uygulanmış ve farkın birinci grubun puan ortalaması ile diğer grupların puan ortalamaları arasında olduğu sonucu bulunmuştur. Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarının olumlu olduğunu ifade edenlerle; olumsuz ve kısmen olumlu olduğunu ifade edenlerin puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarının olumlu olduğunu söyleyenlerin, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalaması ($\bar{x}$:130.9), diğer grupların puan ortalamalarından daha yüksektir.

Bu sonuçlara göre, "Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarının dersin amaçlarının gerçekleşmesine ve öğrencilerin derse karşı ilgisine etkisi oldukça yüksektir." şeklinde düzenlenen hipotez doğrulanmıştır.

6. Öğretmenlerin Yeterliliği ve Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 25a : Öğretmenlerin DKAB Dersini Okutabilecek Düzeyde

Yetiştirilmeleriyle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: DKAB öğretmenleri bu dersi okutabilecek düzeyde yetiştirilmekte midir?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1-Yeterli Düzeyde Yetişmekte	32	40.0	124.0	14.9
2-Yeterli Düzeyde Yetişmemekte	20	25.0	116.5	14.7
3-Okuldan okula değişmekte	22	27.5	119.5	20.40
4-Başka(.....)	6	7.5	-	-
Sd: 2/71 F: 1.28 p: 0.28 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 25a'da, öğretmenlerin DKAB dersini okutabilecek düzeyde yetiştirilme durumlarıyla ilgili bulgular yer almaktadır. Buna göre öğretmenlerin % 40.0'ı DKAB dersini okutabilecek düzeyde yetiştirildiklerini, % 25.0'i yeterli düzeyde yetişmediğini, % 27.5'i okuldan okula değiştiğini, % 7.5'i başka şekilde görüş bildirmiştir. Öğretmenlerin % 40.0'ı yeterli düzeyde yetiştirildiklerini söylemektedir.

Öğretmenlerin DKAB dersini okutabilecek düzeyde yetiştirilmelerine göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında fark olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu bulunmuştur. DKAB dersini okutan öğretmenlerin yetiştirilme biçimleriyle amaçların gerçekleşme düzeyi ile ilgili puan ortalaması arasında önemli bir ilişki görülememiştir.

Eryılmaz(1995), yaptığı araştırmada, öğretmenlerin % 44'nün meslekî formasyonlarının yeterli olduğunu ifade ettiklerini belirtmektedir.¹

Acuner(1996), yaptığı araştırmada, DKAB dersi öğretmenlerinin bu dersi en iyi şekilde okutabilecek düzeyde yetiştirilme durumlarını incelemiştir.

¹ Eryılmaz, a .g. e , s. 104

Öğretmenlerin % 41'i yeterli düzeyde yetiştiklerini, % 32'si yeterli düzeyde yetiştirilmediklerini ifade etmiştir.¹

Bu araştırma sonuçlarıyla, bizim elde ettiğimiz bulguların birbirini destekler nitelikte olduğunu görmek mümkündür.

Yalnızca yüksek öğrenim kurumlarında değil, sonrasında da öğretmenlere yeni yöntemler tanıtılmazsa, kullanımları, faydaları ve sakıncaları öğretilmezse öğretmenlerden fazla bir şey beklememek gerekir. Dolayısıyla hem yüksek öğrenim esnasında hem de görev başında öğretmenler iyi yetiştirilmelidir. Bu nedenle hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmektedir. Böylece öğretmen eksikliklerini gidermeye çalışmaktadır. DKAB dersini okutan öğretmen ; alan bilgisi, mesleki formasyon, genel kültür vb. yönleriyle iyi düzeyde olmaya gayret etmelidir.

Tablo 25b : Öğrencilere Göre, Öğretmenlerin DKAB Dersini Okutabilecek Yeterliliğe Sahip Olma Durumlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Sizce öğretmenleriniz DKAB dersini okutabilecek yeterliliğe sahip midir?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3	4
1- Evet	202	66.7	133.3	11.6		*	*	*
2- Hayır	32	10.6	115.5	27.6	*		-	-
3- Kısmen	35	11.6	122.1	15.6	*	-		-
4- Fikrim yok	34	11.2	113.3	21.1	*	-	-	
Sd: 3/296 F: 25.41 p: 0.000 p< 0.001 Önemli					*p<0.05			

Tablo 25b'de, öğrencilere göre, öğretmenlerin DKAB dersini okutabilecek yeterliliğe sahip olup olmama durumuyla ilgili veriler görülmektedir. Öğrencilerin % 66.7'si evet, % 10.6'sı hayır, % 11.6'sı kısmen, % 11.2'si fikrim yok şeklinde görüş bildirmiştir. Bu duruma göre, öğrencilerin % 66.7'si öğretmenlerin

¹ Acuner , a.g.e , s. 63

DKAB dersini okutabilecek yeterliliğe (bilgi, kültür, formasyon vb.) sahip olduklarını ifade etmiştir.

Bu sonuçlara göre, “Öğretmenler DKAB dersini en iyi şekilde okutabilecek yeterliliğe sahiptir” şeklindeki hipotez doğrulanmıştır.

Öğretmenlerin DKAB dersini okutabilecek yeterliliğe sahip olmalarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir farkın olup olmadığına bakmak için varyans analizi uygulanmış ve farkın ($p < 0.001$) düzeyinde önemli olduğu sonucu bulunmuştur. Farkın hangi grupların puan ortalamaları arasında önemli olduğunu tespit etmek için t- testi yapılmış ve farkın birinci grubun puan ortalaması ile diğer grupların puan ortalamaları arasında olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin DKAB dersini okutabilecek yeterliliğe sahip olduğunu söyleyenlerin puan ortalaması ($x: 133.3$), diğer grupların puan ortalamalarından daha yüksektir.

Öğretmen dersi en iyi şekilde okutabilecek yeterliliğe sahip olunca amaçların gerçekleşme düzeyi de yükselmektedir.

7. Öğrencilerin Derse İlgileri İle Dersteki Başarıları Arasındaki İlişki Durumu

Tablo 26a : Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin DKAB Dersine İlgileriyle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Öğrencilerin DKAB dersine ilgileri nasıldır?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1- Çok yüksek	23	28.0	122.3	15.2
2- Orta derece	59	72.0	118.4	17.7
3- Pek az	-	-	-	-
Sd: 1/ 80 F: 0.85 p: 0.35 $p > 0.05$ Önemsiz				

Tablo 26a’da, öğretmenlere göre, öğrencilerin DKAB dersine karşı ilgi duyma durumlarıyla ilgili veriler görülmektedir. Öğretmenlerin % 28.0’i öğrencilerin ilgilerinin çok yüksek, % 72.0’si orta derecede olduğunu ifade

etmişlerdir. DKAB dersine karşı pek az ilgi duyan öğrenci olmadığı görülmektedir. Öğretmenlerin tamamına göre, öğrenciler DKAB dersine karşı ilgi duymaktadır.

Öğrencilerin DKAB dersine ilgilerine göre, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analiziyle bakılmıştır. Sonuçta farkın ($p > 0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu bulunmuştur. Ev(1993), yaptığı araştırmada, öğretmenlere göre öğrencilerin derse ilgisi oldukça yüksektir. Derse ilgisi az olan yahut hiç olmayan öğrenci yoktur. Öğretmenlerin bu kanaatleri, öğrencilerin DKAB Dersini ihtiyaç olarak gördükleri kanaatini desteklemektedir.¹

Eryılmaz(1995), öğretmenlerin % 52'nin öğrencilerin derse karşı ilgilerini normal bulduğunu, % 17'nin oldukça yüksek bulduğunu ifade etmiştir.²

Acuner(1996), öğrencilerin derse karşı ilgilerini, öğretmenlerin % 14'ü yüksek, %54'ü orta derecede olduğunu belirtirken, öğretmenlerin % 32'nin de ilginin pek az olduğunu belirttiğini ifade etmiştir.³

Öğrencinin derse ilgi duyması, öğrenilen şeyleri kalıcı kılmaktadır. Öğrencilerin Din ve Ahlak Dersine devamı, dersi dikkatle takip etmesi ve derslere katkısının olması, derse duyulan ilginin göstergesidir.

Tablo 26b: Öğretmenlere Göre, Öğrencilerin DKAB Dersindeki Başarı Durumlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi
(Soru: Öğrencilerin derste başarı durumu nasıldır?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1- Çok iyi	11	13.4	123.8	18.0
2- İyi	57	69.5	120.5	15.8
3- Orta	13	15.9	112.8	20.8
4- Düşük	1	1.2	104.0	-
Sd: 3/78 F : 1.25 p : 0.29 $p > 0.05$ Önemsiz				

¹ Ev, a. g. e , s. 17

² Eryılmaz, a. g. e , s. 120

³ Acuner, a. g. e , s .72

Tablo 26b'de, öğretmenlere göre, öğrencilerin DKAB dersindeki başarı durumları ile ilgili veriler görülmektedir. Buna göre öğrencilerin dersteki başarı durumlarını öğretmenlerin % 13.4'ü çok yüksek, % 69.5'i iyi, %15.9'u orta, % 1.2'i düşük olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlere göre, öğrencilerin büyük çoğunluğu DKAB dersinde başarılıdır.

Öğrencilerin DKAB dersinde başarılı olmalarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına bakıldığında, farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu görülmektedir. Öğrencilerin dersteki başarısı arttıkça amaçların gerçekleşme düzeyi artmakta ancak, istatistiksel olarak öğretmenlerin görüşleri arasında önemli bir fark görülmemektedir.

Acuner (1996), öğretmenlerin yarısından fazlasının öğrencilerin başarısının iyi olduğunu, üçte biri öğrencilerin başarısının orta derecede olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir.¹

Tablo 26c: Öğrencilerin DKAB Dersini Severek ve İsteyerek Okuma Durumlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi
(Soru: DKAB dersini severek ve isteyerek mi okumaktasınız?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S	1	2	3	4
1-Severek ve isteyerek okuyo.	257	84.8	129.9	15.2		*	*	-
2-Mecburi bir ders olduğu için	8	2.6	110.7	28.8	*		-	-
3-Seçme imkanım olsa Okum.	15	5.0	107.0	27.3	*	-		*
4-Kararsızım	23	7.6	125.6	17.9	-	-	*	
Sd: 3/ 296 F: 12.02 p < 0.001 Önemli					*p<0.05			

Tablo 26c'de, ankete katılan öğrencilerin %84.8'i DKAB dersini severek ve isteyerek okuduğunu, %2.6'sı mecburi bir ders olduğu için okuduğunu, % 5.0'i seçme imkanı olsa okumayacağını, % 7.6'sı kararsız olduğunu belirtmiştir.

¹ Acuner, a. g. e , s. 77

Öğrencilerin % 84.8 gibi büyük bir kısmı DKAB dersini severek ve isteyerek okuduğunu ifade etmiştir.

Bu sonuçlara göre, “Öğrencilerin derse ilgileri ile dersteki başarıları ve amaçların gerçekleşme düzeyi arasında doğru bir orantı mevcuttur” şeklinde düzenlenen hipotez doğrulanmıştır.

Öğrencilerin DKAB dersini severek ve isteyerek okumalarına göre, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında gruplara göre farkın olup olmadığına varyans analiziyle bakılmıştır. Gruplar arasındaki farkın ($p < 0.01$) düzeyinde önemli olduğu sonucu bulunmuştur. Farkın hangi gruplar arasında önemli olduğunu belirlemek amacıyla t- testi tekniği kullanılmış ve farkın, derse severek ve isteyerek okuyanlar ile mecburi bir ders olduğu için okuyanlar ve seçme imkanım olsa okumazdım diyenler arasında olduğu görülmüştür. Yine seçme imkanım olsa okumazdım diyenler ile kararsız olduğunu söyleyenler arasında farkın önemli olduğu gözlenmiştir. DKAB dersini severek ve isteyerek okuyanların puan ortalamaları ($x:129.9$), diğer grupların puan ortalamalarından daha yüksektir. Bu da gösteriyor ki, severek ve isteyerek yapılan işte amaca ulaşma düzeyi daha yüksek olmaktadır.

Acuner, öğrencilerin büyük çoğunluğunun DKAB dersini severek ve isteyerek okuduğunu ifade etmiştir.¹

Öğrencinin derse sevmesi ile dersle ilgilenmesi arasında doğru orantı olduğu düşünüldüğünde, dersin ne derecede severek ve istenerek okunduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. DKAB dersine karşı ilgi duymak, derse sevmek sonuçta başarıyı ortaya çıkarır . Bu bağlamda DKAB dersini öğrenciye sevdirmek, öğrencide derse karşı ilgi uyandırmak gerekir. Bunların sonucunda başarı büyük ölçüde gerçekleşecektir. Bu da amaçların gerçekleşmesi demektir. Dersi sevdirecek ve derse karşı ilgi uyandıracak kişi öğretmendir.

---

¹ Acuner, a.g.e, s. 72

8. Öğrenci Velilerinin Dini İnanç ve Yaşayışlarına Göre Amaçların Gerçekleşme Durumu

Tablo 27a : Öğretmenlere Göre, Öğrenci Velilerinin Dini İnanç ve Yaşayışlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Öğrenci ailelerinin dini inanç ve yaşayışlarının dersin amaçlarının gerçekleşmesine etkisi var mıdır?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1- Evet	74	90.2	119.8	16.9
2- Hayır	–	–	–	–
3- Kısmen	8	9.8	117.2	18.8
4- Başka (...)	–	–	–	–
Sd : 1/80 F: 0.16 p: 0.68 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 27a'da, öğretmenlere göre, öğrenci velilerinin dini inanç ve yaşayışlarının amaçların gerçekleşmesine etkisi ile ilgili veriler yer almaktadır. Öğretmenlerin % 90.2'si öğrenci velilerinin dinî inanç ve yaşayışlarının, amaçların gerçekleşmesine etki ettiğini belirtirken, % 9.8'i kısmen etki ettiğini belirtmiştir. Öğrenci velilerinin dinî inanç ve yaşayışlarının, DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşmesine etki etmediğini söyleyen öğretmen yoktur.

Öğretmenlere göre, velilerin dinî inanç ve yaşayışları çocuk üzerinde etkili olmakta ve böylece dersin amaçlarına yansımaktadır. Bu etki hem olumlu hem de olumsuz yönde olabilmektedir.

Öğrenci velilerinin dinî inanç ve yaşayışlarına göre, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığına varyans analiziyle bakılmış ve farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu sonucu bulunmuştur. Öğrenci velilerinin dinî inanç ve yaşayışlarının amaçların gerçekleşmesine etkisinin tam olduğunu söyleyenler ile kısmen etkili olduğunu söyleyenlerin puan ortalamaları arasında önemli bir fark olmadığı gözlenmiştir.

Tablo 27b : Öğrencilerin Anne ve Babalarının Dinî İbadetleri Yapma Durumlarıyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Anne-babanız dini ibadetleri (namaz, oruç, zekat vb.)yapıyor mu?)

Seçenekler	N	%	$\bar{X}$	S
1- Evet	234	77.5	129.2	16.5
2- Hayır	1	0.3	136.0	–
3- Kısmen	35	11.6	123.0	21.6
4- Ara sıra	22	7.3	119.8	21.9
5- Hiç ibadet yapmıyor	–	–	–	–
6- Başka (.....)	10	3.3	130.7	9.6
Sd: 4/294 F: 2.25 p: 0.06 p>0.05 Önemsiz				

Tablo 27b’de öğrencilerin anne-babalarının dinî ibadetlerini yapma durumlarıyla ilgili veriler görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin % 77.5’i anne-babasının dini ibadetleri yaptığını, % 0.3’ü yapmadığını, % 11.6’sı kısmen yaptığını, % 7.3’ü ara sıra yaptığını, % 3.3’ü başka şekilde yaptığını ifade etmiştir.

Öğrencilerin anne-babalarının dini ibadetleri yapmalarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın ($p>0.05$) düzeyinde önemsiz olduğu bulunmuştur. Dinî ibadetlerini yapmayan veli olmadığı için, dinî ibadetlerini tam yapanlarla, ara sıra yapanların puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

Bu sonuçlara göre, “Öğrenci velilerinin dinî inanç ve yaşayışlarının, dersin amaçlarına ulaşmasına etkisi çok yüksektir” hipotezi doğrulanmamıştır.

Bu sonuç, öğrenci velilerinin az veya çok dinî ibadetlerini yaptıklarını göstermektedir. Velilerin dine karşı takındıkları bu tutum öğrenciler üzerinde olumlu etki bırakmaktadır. Velinin tutumu çocuğun DKAB dersine karşı ilgi ve sevgisini artırmakta, böylece derste başarı düzeyi yükselmektedir.

9. İlköğretim II. Kademedeki Okutulan DKAB Dersinin Amaçlarının Gerçekleşme Durumu

Tablo 28 : Öğretmen ve Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Amaçlarının Gerçekleşme Durumuyla İlgili Puanların İstatistiksel Analizi
(Soru: DKAB dersi amaçlarına ulaşabilmekte midir?)

Seçenekler	Öğretmen		Öğrenci		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1-Tamamen Gerçekleşiyor	3	3.7	36	11.8	39	10.3
2-Büyük Ölçüde Gerçek.	18	22.0	65	21.4	83	22.0
3-Kısmen Gerçekleşiyor	53	64.6	108	35.5	161	42.8
4-Çok Az Gerçekleşiyor	8	9.8	85	28.0	93	24.7
5-Hiç Gerçekleşmiyor	—	—	10	3.3	10	2.6

Tablo 28’de, öğretmen ve öğrencilere göre DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi ile ilgili veriler görülmektedir. Ankete katılan öğretmenlerin % 3.7’si DKAB dersinin amaçlarının tamamen gerçekleştiğini, % 22.0’ si büyük ölçüde gerçekleştiğini, % 64.6’sı kısmen gerçekleştiğini, % 9.8’i çok az gerçekleştiğini ifade etmiştir. DKAB dersinin amaçlarının hiç gerçekleşmediğini söyleyen öğretmen yoktur. Ankete katılan öğrencilerin % 11.8’i DKAB dersinin amaçlarının tamamen gerçekleştiğini, % 21.4’ü büyük ölçüde gerçekleştiğini, % 35.5’i kısmen gerçekleştiğini, % 28.0’i çok az gerçekleştiğini, % 3.3’ü hiç gerçekleşmediğini ifade etmiştir.

Öğretmen ve öğrencilerin görüşlerini değerlendirdiğimizde; hem öğretmenler hem de öğrenciler ilk sırada amaçların kısmen gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Yine öğrencilerin % 28.0’i amaçların çok az gerçekleştiğini ifade etmiştir. Gerek öğretmenler gerekse öğrencilere göre DKAB dersi amaçlarına istenilen düzeyde ulaşamamaktadır.

Bu sonuçlara göre, “İlköğretim II. kademedeki okutulan DKAB dersi amaçlarına kısmen ulaşabilmektedir” şeklinde düzenlenen hipotez doğrulanmıştır.

Tekin(1986), yaptığı araştırmada ortaokullarda okutulan DKAB dersinin amaçlarının kısmen gerçekleştiği sonucunu elde etmiştir.¹

Kurak (1987), yaptığı araştırmada lisede okutulan DKAB dersinin amaçlarının çok önemli olduğunu ancak, tam gerçekleşmediğini ifade etmiştir.²

Eryılmaz (1995), ğretmenlerin % 70 gibi büyük bir çoğunluğunun dersin amaçlarına ulaşmadığını ifade ettiklerini belirtmiştir.³

Acuner (1996), liselerde okutulan DKAB dersi ile ilgili yaptığı araştırmasında, öğretmenlerin yarıdan fazlasının amaçların gerçekleşmediği görüşünde olduklarını tespit etmiştir.⁴

Kaya (1997), yaptığı araştırmada DKAB dersinin amaçlarının kısmen veya çok az gerçekleştiği sonucunu elde etmiştir.⁵

Bu araştırma sonuçları, bizim DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi ile ilgili elde ettiğimiz bulguları destekler niteliktedir.

---

¹ Tekin, a.g.e, s.34

² Kurak, a.g.e, s.24

³ Eryılmaz, a.g.e, s.123

⁴ Acuner, a.g.e, s.43

⁵ Kaya, a.g.e, s. 11

10. DKAB Dersinin Amaçlarına Tamamen veya Büyük Ölçüde Ulaşamama Nedenleri

Tablo 29: Öğretmen ve Öğrencilere Göre DKAB Dersinin Amaçlarına Ulaşamama Nedenleriyle İlgili Puanların İstatistiksel Analizi

(Soru: Cevabınız kısmen, çok az, hiç ise; amaçlara ulaşmayı engelleyen sebepler nelerdir?)

Seçenekler	Öğretmen		Öğrenci		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1-Ders saatinin yetersizliği	36	60.0	109	55.6	145	56.6
2-Muht. Amaçlara dönük olmama.	16	26.7	31	15.8	47	18.3
3-Eğitim araç-gereçlerinin yetersiz	4	6.7	19	9.7	23	8.9
4-Dersin çevre ve diğer ders. bütü.	4	6.7	22	11.2	26	10.1
5-Özel öğretim yön. Uygulanama.	-	-	7	3.6	7	2.7
6-Başka (.....)	-	-	8	4.1	8	3.1

Tablo 29'da, öğretmen ve öğrencilere göre, DKAB dersinin amaçlarına yeterince ulaşamama nedenleriyle ilgili bulgular yer almaktadır. Ankete katılan öğretmenlerin % 60.0'ı DKAB dersinin amaçlarına ulaşamama sebebi olarak ders saatinin yetersizliğini, % 26.7'si muhtevanın amaçlara ulaşmaya yeterince dönük olmamasını, % 6.7'si eğitim araç-gereçlerinin yetersizliğini, % 6.7'si dersin çevre ve diğer derslerle bütünleşememesini belirtmiştir. Ankete katılan öğrencilerin % 55.6'sı ders saatinin yetersizliğini, % 15.8'i muhtevanın amaçlara ulaşmaya yeterince dönük olmamasını, % 9.7'si eğitim araç-gereçlerinin yetersizliğini, % 11.2'si dersin çevre ve diğer derslerle bütünleşememesini, % 3.6'sı özel öğretim yöntemlerinin uygulanamayışını, % 4.1'i başka nedenler söylemiştir.

Öğretmen ve öğrencilere göre, amaçlara ulaşamama nedenleri arasında;birinci sırada ders saatinin yetersizliği, ikinci sırada muhtevanın amaçlara ulaşmaya yeterince dönük olmaması gelmektedir. Bunun dışında, dersin çevre ve diğer derslerle bütünleşememesi, eğitim araç-gereçlerinin yetersizliği ve özel öğretim yöntemlerinin uygulanamayışı gibi nedenler sıralanabilir.

DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşmemesini sadece ifade ettiğimiz nedenlerle sınırlandırmamız doğru değildir. Bunların dışında çeşitli yönlerden kaynaklanan farklı sebepler mevcuttur.

Bu sonuçlara göre, “DKAB dersinin amaçlarına ulaşmasını engelleyen nedenler; müfredat programının yetersizliği, ders saatinin yetersizliği, ders kitaplarının içeriğinin yetersizliği, dersin çevre ve diğer derslerle bütünleşememesi vb. faktörlerdir” şeklinde düzenlenen hipotez doğrulanmıştır.

Dersin amaçlarının tamamen veya büyük ölçüde gerçekleşememe sebepleriyle ilgili ifade edilenler, bu konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalarda¹ da dile getirilmiştir.

---

¹ Peker , a. g. m , ss. 68-76 , Tekin, a. g. e, s. 36 , Acuner, a. g. e , s. 45 , Kaya, a. g. e , s.11
Eryılmaz, a.g.e , s. 123

IV. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

A. SONUÇ

İlköğretim II. kademedede (6, 7 ve 8. sınıflarda) okutulan DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi ile ilgili olarak, çeşitli kaynaklardan yararlanarak, DKAB dersinin amaçlarına ulaşmasında etkili olduğu belirtilen unsurlar irdelenmiş ve DKAB dersinin Cumhuriyet tarihi içerisinde geçirdiği değişim evreleri verilmiştir. Daha sonra da öğretmen ve öğrencilere uygulanan anketler neticesinde, ilköğretim II. kademedede okutulan DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır. Literatür incelemesi ve anket bulgularının değerlendirilmesi neticesinde şu sonuçlar elde edilmiştir:

a. Öğretmenlere Göre Amaçların Gerçekleşme Düzeyi İle İlgili Sonuçlar:

1- Ankete katılan öğretmenlerin %98.8'i erkek, % 1.2'si bayandır. Bu dağılıma göre öğretmenlerin amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

2- Ankete katılan öğretmenlerin %84.1'i İlahiyat Fakültesi mezunu, % 13.4'ü Yüksek İslam Enstitüsü mezunudur. İslamî İlimler Fakültesi ve Yüksek Lisans mezunu olanların oranı ise sadece % 2.4 'dür. Öğretmenlerin mezun oldukları fakülteye göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur.

3- Öğretmenlerin % 65.9'u (6-15) yıl kıdeme sahiptir. Meslekî kıdem arttıkça öğretmenlerin amaçları gerçekleştirme düzeyi de artmaktadır. Ancak kıdem ile amaçların gerçekleşme düzeyi arasındaki ilişki istatistiksel olarak önemli değildir.

4- Öğretmenlerin % 42.7 gibi büyük çoğunluğu DKAB dersinin amaçlarının programda açık ve anlaşılır biçimde ifade edilmediğini belirtmiştir.

Amaçların müfredat programında açık ve anlaşılır biçimde ifade edilmesine göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

5- Öğretmenlerin % 80.2'si DKAB dersinin değerlendirilmesinde ünite sınavı yapmadığını belirtmiştir. DKAB dersinin değerlendirilmesinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu ünite sınavı yapmamaktadır.

6- DKAB dersinin öğretiminde, öğretmenlerin % 82.7'si görsel yöntemlerin, % 16.0'sı hem görsel hem sözel yöntemlerin, % 1.3'ü sözel yöntemlerin daha etkili olduğunu belirtmiştir. Görsel ve sözel yöntemleri kullanma durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur.

7- Öğretmenlerin %50.0'si özel öğretim yöntemlerini bildiklerini, % 4.9'u bilmediklerini, % 45.1'i kısmen bildiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin kendi görüşlerine göre özel öğretim yöntemlerini kısmen veya tamamen bildikleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin özel öğretim yöntemlerini bilip-bilmemeleri hakkındaki görüşleri amaçların gerçekleşmesindeki görüşleri üzerinde önemli etki yapmamaktadır.

8- Öğretmenlerin % 87.8 gibi büyük çoğunluğu, DKAB dersinin öğretiminde araç gereç olarak yardımcı kitapları kullandıklarını belirtmiştir. DKAB dersinin öğretiminde sadece yardımcı kitapların araç - gereç olarak kullanılması amaçların gerçekleşme düzeyini önemli ölçüde etkilememektedir.

b. Öğrencilere Göre Amaçların Gerçekleşme Düzeyi İle İlgili Sonuçlar:

1- Ankete katılan öğrencilerin % 35.9'u Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi'nden, % 32.6'sı Ladik Çok Programlı Liseden, % 16.4'ü Namık Kemal Lisesi'nden, % 15.1'i Mithat Paşa Lisesi'ndendir. Okullara göre ankete katılan öğrencilerin amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur.

2- Ankete katılan öğrencilerin % 62.2'si erkek, % 37.8'i kızdır. Cinsiyete göre erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre amaçlara ulaşma düzeyi daha yüksektir.

3- Anne ve babanın mesleğine göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur. Öğrenci velilerinin çok çeşitli meslek gruplarından olduklarını görmek mümkündür.

4- Anne ve babanın öğrenim durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyinde anne aleyhine farklılık vardır. Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin amaçlara ulaşma düzeyi, diğerlerinden daha düşüktür. Annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe amaçların gerçekleşme düzeyi azalmaktadır. Babanın öğrenim durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur. Ankete katılan öğrencilerin babalarının öğrenim düzeyi, annelerinin öğrenim düzeyinden daha yüksektir.

5- Ailenin ekonomik durumuna göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark olmadığı sonucu elde edilmiştir. “Ailenin ekonomik durumu yükseldikçe, amaçların gerçekleşme düzeyi düşmektedir” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır.

6- Okul dışından (Cami, Kur’an Kursu vb. yerlerden) edinilen bilgilere göre amaçların gerçekleşme düzeyinde önemli bir fark yoktur. Öğrencilerin % 60.0’ı yazları Kur’an Kursuna gittiğini, % 25.7’si ailesinden dinî konuları veya duaları öğrendiklerini belirtmiştir. Okul dışından edinilen dinî bilgiler amaçların gerçekleşmesine etki etmektedir. Ancak bu etki önemli sayılabilecek kadar değildir.

7- Velilerin ve çevredekilerin DKAB dersine bakış açısı büyük oranda olumludur. Öğrencilerin % 94.4’ne göre, veliler ve çevredekiler dersin faydalı bir ders olduğuna inanırlar. Veliler ve çevredekilerin bu tutumu öğrencilerin amaçlara ulaşmasında önemli ölçüde etkili değildir.

8- Öğrencilerin % 50.0’si DKAB dersinde iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrendiklerini, % 43.0’ü kısmen öğrendiklerini, % 7.0’i öğrenmediklerini ifade etmişlerdir. İman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrenenler ile kısmen veya hiç öğrenemeyen öğrencilerin amaçlara ulaşma düzeyleri arasında önemli fark vardır. DKAB dersinde iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrenenlerin DKAB dersinin amaçlarına ulaşma düzeyi daha yüksektir.

9- Öğrencilerin % 78.5’i DKAB dersinde öğrenilen bilgilerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte faydalı olacağı görüşündedir. Bu duruma göre,

DKAB dersinde öğrenilenlerin ve kazanılan alışkanlıkların gelecekte kendine faydalı olacağına inanan öğrencinin amaçlara ulaşma düzeyi, diğer öğrencilerden daha yüksektir.

10- Öğrencilerin % 81.7'si DKAB dersinin gerekli olduğunu ve muhakkak okunması gerektiğini, % 10.3'ü gerekli ancak değiştirilmeli, % 2.3'ü böyle bir derse gerek olmadığını belirtmiştir. DKAB dersinin gerekli olmadığını ifade edenlerin amaçlara ulaşma düzeyi ile diğerlerinin amaçlara ulaşma düzeyi arasındaki farkın önemli olduğu görülmüştür. DKAB dersini gereksiz görenlerin amaçlara ulaşma düzeyi oldukça düşüktür.

11- Ankete katılan öğrencilerin % 37.7'si her ders işlenen konunun amaçlarını okur ve tartışırız, % 30.0'u öğretmenimiz her ders yılı başında bize okumuştur, % 17.5'i bu dersin amaçlarını bilmiyorum, % 14.8'i merak edip kendim okudum şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu duruma göre her ders işlenen konunun amaçlarını okur ve tartışırız diyen öğrencilerin amaçlara ulaşma düzeyi, diğer öğrencilerden daha yüksektir. Çünkü amaçlara ulaşma düzeyi puanlarına bakıldığında grupların puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olduğu görülmektedir.

c. Öğretmen ve Öğrencilere Göre Amaçların Gerçekleşme Düzeyi İle İlgili Sonuçlar:

1- Öğretmenlerin % 52.4'üne göre DKAB dersinin içeriği amaçlara ulaştıracak yeterlilikte değildir, % 40.2'sine göre kısmen yeterlidir. İçeriği yeterli diyenlerle, kısmen veya yetersiz diyenlerin, amaçlara ulaşma düzeyi arasında önemli bir fark yoktur.

Öğrencilerin % 41.3'üne göre DKAB ders kitapları öğrencilerin soru ve ihtiyaçlarını karşılama açısından yeterli değildir, % 32.7'sine göre kısmen yeterlidir. DKAB ders kitapları öğrencilerin soru ve ihtiyaçlarını karşılamada yeterlidir diyenler ile yetersiz veya kısmen yeterli diyenlerin, amaçlara ulaşma düzeyi puan ortalaması arasındaki farkın önemli olduğu gözlenmiştir. Yeterli olduğunu belirten öğrencilerin amaçlara ulaşma düzeyi daha yüksektir.

2- DKAB dersinin öğretiminde kullanılan yöntemler daha çok anlatım ve soru-cevap yöntemleridir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin büyük çoğunluğu DKAB dersinin öğretiminde anlatım (takrir) yönteminin kullanıldığını belirtirken, bunun dışında soru-cevap ve tartışma yöntemlerinin de kullanıldığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlere göre DKAB dersinin öğretiminde kullanılan yöntemlere göre amaçlara ulaşma düzeyinde farklılıklar vardır. Anlatım yöntemini kullanan öğretmenler ile soru-cevap yöntemini kullanan öğretmenlerin amaçlara ulaşma düzeyleri farklıdır. Soru-cevap yöntemini uygulayan öğretmenlerin amaçlara ulaşma düzeyi, anlatım yöntemini kullanan öğretmenlere göre daha yüksektir.

Öğrencilere göre DKAB dersinin öğretiminde anlatım ve tartışma yöntemleri daha çok kullanılmaktadır. Bunun dışında soru-cevap ve örnek olay inceleme yöntemlerine de yer verildiği görülmektedir. Öğrencilere göre, DKAB dersinin öğretiminde kullanılan yöntemlere göre amaçların gerçekleşme düzeyinde farklılığın olduğu söz konusudur. Grup çalışması yöntemiyle, diğer yöntemler arasında, amaçlara ulaşma düzeyi bakımından önemli bir fark vardır. Grup çalışması yöntemiyle yapılan öğretimde, amaçların gerçekleşme düzeyi çok düşüktür.

3- Öğretmen ve öğrenciler, DKAB dersinin değerlendirilmesinde kullanılan sınav çeşitlerinin çok sorulu-kısa cevaplı, az sorulu-uzun cevaplı olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin % 60.5'i çok sorulu-uzun cevaplı sınav çeşidiyle değerlendirme yapıldığını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin % 58.5'i az sorulu-uzun cevaplı sınav çeşidiyle değerlendirme yapıldığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin % 25.6'sı çok sorulu-kısa cevaplı sınav çeşidinin de kullanıldığını belirtmiştir.

Öğretmenlere göre DKAB dersinin değerlendirilmesinde kullanılan sınav çeşitleriyle amaçlara ulaşıp-ulaşılmadığı yeterli seviyede tespit edilmektedir. Öğretmenlerin % 47.6'sı yeterli seviyede tespit edildiğini, % 46.3'ü kısmen tespit edildiğini belirtmiştir.

4- Öğretmen ve öğrencilere göre, DKAB dersinin haftalık ders saati; konuların iyi anlatılabilmesi ve programın yetiştirilmesi açısından yeterli değildir.

Öğretmenlerin % 76.8'i ders saatinin yeterli olmadığını, öğrencilerin de % 64.1'i ders saatinin yeterli olmadığını belirtmiştir.

5- Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışları amaçlar üzerinde etkili olmaktadır. Öğretmenlerin % 90.2'si tutum ve davranışların amaçlara ulaşmada etkili olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışlarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark olmadığı gözlenmiştir.

Öğrencilere göre, öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışları amaçlara ulaşmada etkili olmaktadır. Öğrencilerin % 70.2'ine göre, öğretmenlerin derse ve öğrenciye karşı tutum ve davranışları, amaçların gerçekleşme düzeyine etki etmektedir. Öğretmenlerin tutum ve davranışlarının olumlu olduğunu belirten öğrencilerin puan ortalamasıyla, diğerlerinin puan ortalamaları arasındaki fark önemlidir. Öğretmenin tutum ve davranışlarının olumlu olduğunu belirtenlerin amaçlara ulaşma düzeyi daha yüksektir.

6- Öğretmenlerin % 40.0'ına göre, öğretmenler DKAB dersini okutabilecek düzeyde yetişmektedir, % 25.0'ine göre yeterli düzeyde yetişmemektedir, % 27.5'ine göre okuldan okula değişmektedir. Öğretmenlerin yeterli düzeyde yetiştirilmelerine göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur. Öğretmenlerin yeterli yetişmesi veya yetişmemesi amaçların gerçekleşme düzeyini önemli ölçüde etkilememektedir.

Öğrencilerin % 66.7'sine göre, öğretmenler DKAB dersini okutabilecek yeterliliğe sahiptir, öğrencilerin büyük çoğunluğu öğretmenlerini derse okutabilecek düzeyde yeterli görmektedir. Yeterli görmeyenlerin sayısı ise çok azdır. Öğrencilerin, öğretmenlerini bu derse okutabilecek düzeyde yeterli bulup-bulmamalarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark olduğu gözlenmiştir. Öğretmenlerini derse okutabilecek düzeyde yeterli gören öğrencilerin, amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları daha yüksektir. Öğrencilerin öğretmenlerini yeterli bulup-bulmamaları amaçların gerçekleşme düzeyi üzerinde önemli ölçüde etki yapmaktadır.

7- Öğretmenler, öğrencilerin hepsinin derse karşı ilgi duyduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin % 28.0'i öğrencilerin ilgilerinin çok yüksek, %

72.0'si orta derecede olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin DKAB dersine ilgilerine göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir farklılık yoktur. Öğrencilerin derse çok yüksek ilgi duymaları ile orta derecede ilgi duymaları, amaçların gerçekleşme düzeyine önemli ölçüde etki etmemektedir.

Öğretmenlere göre, öğrencilerin DKAB dersindeki başarı durumu iyidir. Öğretmenlerin % 69.5'i öğrencilerin başarılarının iyi, % 13.4'ü çok iyi, % 15.9'u orta olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin başarı durumlarına göre amaçlara ulaşma düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

Öğrenciler DKAB dersini severek ve isteyerek okuduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin % 84.8'i DKAB dersini severek ve isteyerek okuduğunu ifade ederken, bazıları seçme imkanım olsa okumazdım, bazıları da mecburi bir ders olduğu için okuduğunu belirtmiştir. Bir kısım öğrenci de kararsız olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin DKAB dersini severek ve isteyerek okumalarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın önemli olduğu gözlenmiştir. DKAB dersini severek ve isteyerek okuduğunu belirten öğrencilerin, amaçlara ulaşma düzeyi puan ortalamaları, diğerlerinden daha yüksektir. Öğrencilerin dersi sevmesi ve ilgi göstermesi, başarı düzeyini yükseltmektedir.

8- Öğretmenlere göre, öğrenci velilerinin dinî inanç ve yaşayışları amaçlara ulaşmada önemlidir. Öğretmenlerin % 90.2'si öğrenci velilerinin dinî inanç ve yaşayışlarının amaçlara ulaşmada etkili olduğunu belirtirken, % 9.8'i kısmen etkili olduğunu belirtmiştir. Velilerin dinî inanç ve yaşayışlarının, amaçlar üzerinde hiç etkisi olmadığını söyleyen öğretmen yoktur. Öğrenci velilerinin dinî inanç ve yaşayışına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

Öğrencilerin % 77.5'i anne-babalarının dinî ibadetlerini yaptıklarını ifade ederken, diğerleri ara sıra ya da kısmen ibadetlerini yerine getirdiklerini belirtmiştir. Öğrenci velilerinin dinî ibadetlerini yapmalarına göre amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları arasında önemli bir fark gözlenmemiştir. İbadetlerini sürekli yapan öğrenci velisi ile ara sıra ibadetlerini yapan öğrenci velilerinin amaçların gerçekleşme düzeyi puan ortalamaları birbirinden önemli ölçüde farklı değildir.

9- Öğretmen ve öğrencilere göre, ilköğretim II. kademedeki okutulan DKAB dersinin amaçları kısmen gerçekleşmektedir.

Öğretmenlerin % 64.6'sına göre, öğrencilerin % 35.5'ine göre, DKAB dersinin amaçları kısmen gerçekleşmektedir. Öğretmenlerin % 9.8'ine göre, öğrencilerin % 28.0'ine göre, DKAB dersinin amaçları çok az gerçekleşmektedir.

Hem öğretmenlere göre hem de öğrencilere göre, DKAB dersinin amaçlarına istenilen düzeyde ulaşamamaktadır.

10- DKAB dersinin amaçlarının tamamen veya büyük ölçüde gerçekleşmemesi nedenlerinin neler olabileceği hususundaki soruya öğretmen ve öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir.

Amaçlara ulaşamama nedenleri: Ders saatinin yetersizliği, muhtevanın amaçlara ulaşmaya yeterince dönük olmaması, dersin çevre ve diğer derslerle bütünleşmemesi, eğitim araç-gereçlerinin yetersizliği ve özel öğretim yöntemlerinin uygulanamayışı gibi nedenlerdir.

İfade edilen bu sebeplerin dışında daha birçok sebep DKAB dersinin amaçlarının tamamen veya büyük ölçüde gerçekleşmesini engellemektedir. Öğretmen-öğrenci-veli iletişimi, çevre, müfredat programı, ders kitapları, eğitim araç-gereçleri, ders saati, yöneticilerin tutumu vb. faktörler DKAB dersinin amaçlarına ulaşmasını etkilemektedir. Dersin amaçlarının gerçekleşmesine ifade edilen bu sebepler farklı boyutlarda etki etmektedir. Bir kısmı çok etki ederken, bir kısmı daha az etkili olmaktadır. Sonuçta hepsi az veya çok, DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşmesine etki etmektedir.

B. ÖNERİLER

İlköğretim II. kademedeki okutulan DKAB dersinin amaçlarına ulaşabilmesi ve istenilen düzeyde verimin elde edilebilmesi için, öğretmen ve öğrencilerin görüşleri ile daha önce yapılan çalışmaların sonuçlarına dayanarak yapılabilecek tavsiye ve öneriler şunlardır:

1- DKAB öğretim programı, modern program geliştirme anlayışına ve ilköğretimin zorunlu sekiz yıla çıkarılmasına göre yeniden geliştirilmelidir.

Programda dersin amaçları ve amaçların içerdiği davranışlar, gözlenebilir öğrenci davranışı olarak ifade edilmeli; program bu davranışları geliştirmeye hizmet edecek eğitim durumlarını ve davranışların kazanılıp-kazanılmadığını belirleyen değerlendirme ilkelerini içermelidir.

2- DKAB öğretim programının etkinliğini arttırmak için, öğretimin diğer öğeleri olan; öğretmen, kitap, yöntem, görsel ve işitsel araç-gereçleri ve çevre faktörlerinin olumlu hale getirilmesine çalışılmalıdır.

3- DKAB ders kitaplarında konular, dersin amaçlarına ve öğrenci ihtiyaçlarına uygun biçimde geliştirilmeli; ders kitaplarında konular daha geniş ve detaylı biçimde anlatılmalıdır. Ders kitapları öğrencinin soru ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanmalıdır. Ders kitapları basit ve yüzeysellikten kurtarılmalı, bol örneklili olmalı ve işin ehli olan ilim adamları tarafından yazılmalıdır. Kitaplardan din ve ahlak ile ilgisi olmayan konular çıkarılmalıdır. DKAB dersinin öğretiminde araç-gereç olarak ders kitabı ve yardımcı kitaplar çok fazla kullanıldığı için, ders kitapları en iyi şekilde hazırlanmalıdır. Konular işlenirken sadece ders kitabına bağlı kalınmamalı, farklı kaynaklardan bilgiler verilerek derse daha fazla ilgi çekilmelidir.

4- Öğretmen ve öğrencilerin hemen hemen hepsinin ortak görüşüne göre; dersin daha rahat, daha detaylı ve düzenli bir şekilde işlenebilmesi ve istenen verimin sağlanabilmesi için, ders saati sayısı artırılmalıdır. İlköğretim bütünlük içerisinde değerlendirildiğinde ders saati sayısı üçe çıkarılmalı veya seçmeli ders olarak bir yada iki saat DKAB dersi konulmalıdır.

5- Konular anlatılırken tek öğretim yönteminden ziyade, farklı öğretim yöntemleri birlikte kullanılmalıdır. Hem sözel hem de görsel yöntemlerle öğretim yapılmalıdır. Öğrenciyi ders işlenişine katacak, onları aktifleştirecek yöntemler tercih edilmelidir. Konular anlatılırken kıssalardan ve örnek olaylardan bolca yararlanılmalıdır. Konular anlatılırken günlük hayatla ilişki kurulmalı ve öğrencinin ilgi ve dikkati çekilmelidir.

6- Dersin işlenişinde yardımcı araç-gereçlerden faydalanılmalıdır. Öğretimi daha etkili hale getirmek için ders kitabı dışında göze, kulağa hitap eden;

tepegöz, slayt, video-film ve bilgisayar gibi modern eğitim teknolojileri kullanılmalıdır.

7- DKAB dersinde amaçlara tam ulaşmada “biçimlendirme-yetiştirme” değerlendirme çeşitlerinden yararlanılmalıdır. Her ünite sonunda, o ünitedeki tüm bilgileri yoklayan ünite sınavları yapılmalıdır. Böylece eksiklikler ve yanlışlar öğrencilere gösterilerek bunlar giderilmelidir. DKAB dersinin değerlendirilmesinde daha çok bilgi düzeyi ölçülmektedir. Hem bilgiyi hem de davranışları ölçen değerlendirme çeşitlerine yer verilmelidir.

8- DKAB dersinde bir çok konu (namaz, abdest vb.) uygulamaya dayalıdır. Bu konuların daha kolay, etkili ve sağlam bir şekilde öğrenilebilmesi için yaparak yaşayarak, yani uygulamalı olarak öğretilme imkanı sağlanmalı ve bunun için de bu derse ait özel bir oda düzenlenmesi yoluna gidilmelidir.

9- Program geliştirme ilkeleri açısından mükemmel bir program yapılsa bile, bir programın etkinliği uygulamadaki başarısı ile ölçülebilir. Programı uygulamaya geçirecek olan kişiler öğretmenlerdir. Bu nedenle DKAB dersinin amaçlarına ulaşmasında öğretmenlerin rolü çok fazladır.

DKAB dersini okutan öğretmenler; hem yüksek öğrenim kurumlarında hem de görev başında sürekli yetiştirilmelidir. Yüksek öğrenim kurumlarında yeterli formasyon, bilgi, kültür ve karaktere sahip bir insan olarak yetiştirilmelidir. Alanıyla ilgili bilgiye, pedagojik formasyona ve genel kültüre sahip olmayanların öğretmen olmalarına müsaade edilmemelidir. Diğer taraftan görev başında, gelişen ve değişen şartlara göre öğretmenlere yeni bilgi ve beceriler kazandırmak için hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenerek eksiklikler en aza indirilmelidir. DKAB öğretmeni sürekli kendini yenileme gayreti içerisinde olmalıdır. Meslektaşlarıyla iletişim içinde bulunmalıdır. Mesleğinde kendini hiç bir zaman yeterli görmemelidir.

10- Öğretmenler derse ve öğrenciye karşı tutum ve davranışlarına dikkat etmelidir. DKAB dersinin sevilmesinde, derse ilgi duyulmasında öğretmen kilit adamdır. Öğretmenini seven öğrenci otomatik olarak o dersi de sevmekte, ilgi duymaktadır. Aynı zamanda bunun tersi de söz konusu olmaktadır. DKAB dersi öğretmeni, derse ve öğrencilere karşı olumlu tutum ve davranış içinde olmalıdır. Öğrencileriyle sürekli diyalog halinde bulunmalıdır. Hem ders esnasında hem de

ders dışında söz ve davranışlarıyla öğrencilerin gözünde sevilen, sayılan bir kişiliğe sahip olmalıdır.

11- Öğretmen, öğrencilerin gelişim durumlarını çok iyi bilmelidir. Bu gelişim çağındaki çocuklarda meydana gelen değişme ve gelişmelere göre, onlara yaklaşmalıdır. Öğretmen, öğrencisini ne kadar iyi tanırsa, ona o ölçüde rehberlik yapabilir, istek ve sorularına yeterli cevap verebilir. Tutum ve davranışlarını ona göre ayarlayabilir. Bu nedenle DKAB öğretmeni öğrencilerini her yönüyle (gelişim, ekonomik, sosyal vb.) çok iyi tanımalıdır.

12- Veli-Öğretmen görüşmelerinde velilerin istek ve beklentileri sorulmalı, onların zihinlerinden geçen ihtiyaçlara cevap vermeye çalışılmalıdır. Bazı veliler sure ve duaların düzgün okunmasını; bazıları bülûğ ve gençlik sorunları üzerinde durulmasını; bazıları da çocuğunun daha ahlaklı ve saygılı olmasını arzu etmektedir. Veli-Öğretmen dostluğuna önem verilmeli, bunu sağlayıcı imkanlar hazırlanmalı, imkanlar ölçüsünde aileler ziyaret edilmelidir.

13- DKAB öğretmeni, öğretmenlerle-velilerle ve çevre ile iyi bir diyalog içersinde olmalıdır. Bu durum öğrenciler üzerinde etkili olmaktadır. Çevresiyle ve velilerle uyum içersinde olan öğretmenler, öğrencinin gözünde daha farklı bir yere sahiptir.

14- DKAB dersinin amaçları öğretmen, öğrenci ve velinin beklentilerine göre belirlenmelidir. Bu gün öğretmenin, öğrencinin ve velinin DKAB dersinden beklentileri farklı şeylerdir. Aralarında bir amaç birlikteliğinin olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu farklılığı en aza indirmek için, dersin amaçları belirlenirken veli-öğretmen-öğrencinin görüşlerine de yer verilmelidir.

15- DKAB dersinde sadece öğretim değil eğitim de yapılmalıdır. Bu nedenle sınıf ortamında anlatılanların sınıf dışına taşınması gerekir. İlgi sadece sınıfla sınırlı kalmamalı, dışarıya taşınmalı, hayata aksetmelidir. Bu bağlamda konular işlenmelidir.

ÖZET

Bu araştırmada ilköğretim ikinci kademedede okutulan DKAB Dersinin amaçlarının gerçekteşme düzeyini etkileyebileceği düşünölen bazı bağımsız değişkenlerin, dersin amaçlarına ulaşmasını etkileyip etkilemediği incelenmiştir.

Araştırma, Giresun Merkez İmam-Hatip Lisesi'nde Hizmet İçi Eğitim Seminerine katılan 65 DKAB Dersi öğretmeni ile Samsun il merkezinde görev yapan DKAB Dersi öğretmenleri, ve 1997-98 eğitim-öğretim yılında Samsun il merkezinde bulunan Namık Kemal Lisesi, Mithat Paşa Lisesi, Ladik ilçesinde bulunan Akpınar Anadolu Öğretmen Lisesi ve Ladik Çok Programlı Lise'den lise birinci sınıfa devam eden öğrencilerden tesadüfi olarak seçilen 304 öğrenci üzerinde yapılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan "İlköğretim İkinci Kademedede Okutulan DKAB Dersinin Amaçlarının Gerçekteşme Düzeyi" geliştirilen "Amaçların Gerçekteşme Düzeyini Ölçen Envanter" ile ölçölmüştür. Geliştirilen envanterin güvenilirliği ve geçerliği sağlanmışır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise, hazırlanan "Kişisel Bilgi Anketi" ile tespit edilmiştir .

Anket ve amaçların gerçekteşme düzeyini ölçen envanter ile toplanan verilerin analizinde; varyans analizi, t-testi kullanılmışır. Sonuçların önemlilik düzeyleri ve amaçların gerçekteşme düzeyi puan ortalamaları arasındaki farkın öneminde en çok 0.05 hata payı kabul edilmiştir.

Araştırma bulgularında, bazı bağımsız değişkenler bakımından amaçların gerçekteşme düzeyleri farklılıklar göstermektedir.

Öğrencilerin cinsiyeti, annenin öğrenimi, okul dışından edinilen bilgiler, velilerin ve çevredekilerin DKAB Dersiyle ilgili görüşleri, iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrenme, DKAB Dersinde öğrenilen bilgilerin ve kazanılan alışkanlıkların faydalı olacağını bilme durumu, öğrencilere göre dersin gerekliliği, öğrencilerin dersin amaçlarını bilme durumu, öğrencilere göre DKAB Ders kitaplarının öğrencilerin soru ve ihtiyaçlarını karşılama durumu, öğretmenlerin kullandıkları yöntemler, DKAB Dersinin değerlendirilmesinde ünite sınavı yapma, öğrencilere göre DKAB Dersinin öğretiminde kullanılan yöntemler, haftalık ders saati,

öğrencilere göre, öğretmenlerin DKAB Dersine ve öğrencilere karşı tutum ve davranışları, öğrencilere göre, öğretmenlerin DKAB Dersini yeterli düzeyde okutabilmeleri, öğrencilerin DKAB Dersini severek ve isteyerek okuma durumu ile DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi arasında önemli bir ilişki görülmüştür. Sayılan bu bağımsız değişkenlerin, DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşmesinde etkili olduğu anlaşılmıştır.

Öğretmenlerin cinsiyeti, mezun olunan yüksek öğretim kurumu, kıdem durumu, DKAB Dersinin amaçlarının müfredat programında açık ve anlaşılır biçimde ifade edilmesi, sözel ve görsel yöntemleri kullanma, öğretmenlerin DKAB Dersinin özel öğretim yöntemlerini bilmesi, DKAB dersinin öğretiminde araç-gereç kullanma, anne-babanın mesleği, babanın öğrenim durumu, ekonomik durum, DKAB Dersinin değerlendirilmesinde uygulanan sınav çeşitleri, öğretmenlerin öğrencilere ve derse karşı tutum ve davranışları, öğretmenlere göre, öğretmenlerin DKAB Dersini yeterli düzeyde okutabilmeleri, öğrencilerin derste başarıları ve derse ilgileri, öğrenci velilerinin dini inanç ve yaşayış durumu ile DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşme düzeyi arasında önemli bir ilişki görülmemiştir. Sayılan bu bağımsız değişkenlerin, DKAB Dersinin amaçlarının gerçekleşmesinde etkili olmadığı veya önemli düzeyde etkili olmadığı anlaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- ACUNER H. Yusuf , Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Lise I- II- III Müfredatının Öğretmen ve Öğrenciler Açısından Amaç ve Metod Bakımından İncelenmesi.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van : Y.Y.Ü. SBE,1996.*
- Ahlak Bilgisi Dersi Programı, Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi, Sayı:1853, Tarih: 8 Eylül 1975.*
- AKYÜZ Yahya, Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1982'ye), A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No : 114, Ankara :1982.*
- Anayasa Maddesi 24 .*
- ARMANER Neda , "Din Eğitiminde Psikolojinin Önemi" ,A. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 23, Ankara: 1978.*
- AYDIN M. Emin , "Programların Uygulanmasında Öğretmenin Rolü", Din Öğretimi Dergisi, Sayı : 38, Ankara : Milli Eğitim Yayınları, 1993.*
- AYDIN M. Şevki, Din Dersi Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonları, E. Ü. Yayınları No: 95 , Kayseri : 1996.*
- BAYRAKTAR Mehmet , "Türkiye'de Yaygın ve Örgün Dinî Eğitimin Meseleleri", Din Öğretimi Dergisi, Sayı:11 , Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları , 1993.*
- BAYRAKTAR M. Faruk , İslam Eğitiminde Öğretmen - Öğrenci Münasebetleri, M. Ü. İ. F. Vakfı Yayınları, İstanbul : 1984.*
- BİLGİN Beyza, Türkiye'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri, Ankara: Emel Matbaası, 1980.*
- BİLGİN Beyza- SELÇUK Mualla , Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri , Ankara: Gün Yayıncılık, 1995.*
- ÇİLENTİ Kamuran , Eğitim Teknolojisi Ve Öğretim , Ankara : 1994.*
- DAM Hasan ,İlköğretim I. Kademe(4-5) Öğrencilerinin Din Hakkında Sordukları Sorular Ve Bu Sorular Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Samsun: O.M.Ü. SBE, 1996.*

- DEMİREL Özcan , *Genel Öğretim Yöntemleri* , Ankara :USEM Yayınları, 1994 .
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Sayı: 2109, Tarih: 29.3.1982.
- Din Dersi Programı*, Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi, Sayı:951, Tarih:17 Eylül 1956.
- Din Bilgisi Dersi Programı*, Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi, Sayı: 197, Tarih: 14 Ekim 1976.
- ERTÜRK Selahattin, *Eğitimde Program Geliştirme* , Ankara: 1982.
- ERYILMAZ Recep , *Ortaöğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul : M.Ü. SBE, 1995.
- EV Halit , *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Dinî Gelişimi ve DKAB Dersleri* ,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir : D. E. Ü. SBE , 1993.
- Gazali , *İhya'u Ulûmid-Dîn* , trc: Ali Arslan, İstanbul : 1971.
- İlköğretim ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı* , Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Sayı:2356 , 13 Nisan 1992.
- İmam-Hatip Liseleri Öğretim Programı* , Ankara : M. E. B. , 1985.
- KAYA Mevlüt , "Eğitimde Program Geliştirme Sürecinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Geliştirilmesi İhtiyacı" *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim ve Öğretiminin Problemleri Sempozyumu* (1-2 Mayıs 1997), Kayseri.
- — , *Din Eğitiminde İletişim ve Dinî Tutum*, Samsun : Etüt Yayınları,1998.
- KOÇER Hasan Ali , *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi* , İstanbul : M. E. B. , 1991.
- Kur'an-ı Kerim*, Rum Suresi 30.
- KURAK İbrahim , *Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Değerlendirilmesine İlişkin Ankara İl Merkezinde Bulunan Alan Öğretmenleri ve Öğrencilerinin Görüşleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: A.Ü.SBE, 1987.
- MAVIŞ Hakkı , *Almanya, Avusturya ve Türkiye'de Din Eğitimi* , İstanbul : 1970
- Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi* , Sayı : 2109 , 1982.

- Müslim , Ebul Hüseyin Müslim b. Haccac El-Kuşeyrî, Sahih , Cilt :4, Beyrut, 1956.*
- OKUTAN Ömer , “Din Eğitimi” , Cumhuriyet Döneminde Eğitim , İstanbul : M. E. B. , 1983.*
- ÖCAL Mustafa , Din Eğitim ve Öğretiminde Metodlar , Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Vakfı Yayınları , 1990.*
- _____ , “ DKAB Derslerinin Dünyü, Bugünü ve Geleceği ” , Zaman Gazetesi , 4 Haziran 1992.*
- PEKER Hüseyin, Din ve Ahlak Eğitiminin Psikolojik ve Metodik Esasları , Samsun: Eser Matbaası , 1991.*
- _____ , Din Psikolojisi , Samsun : Sönmez Matbaası , 1993.*
- _____ , “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Daha Verimli Olmasını Engellenen Faktörler” , D. Ö. D. , Sayı: 16 , Ankara: M. E. B. 1988.*
- TAVUKÇUOĞLU Mustafa , “İlköğretimde Din Eğitimi ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler” , D. Ö. D. , Sayı: 43 , Ankara : M. E. B. , 1993.*
- TEKİN Halil , Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Ankara : 1984.*
- TEKİN Nursen , Ortaokullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programlarının Değerlendirilmesi ,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , Ankara: A. Ü. SBE , 1986.*
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu , 3 Mart 1924, Resmi Gazete , No: 793.*
- TURAN Osman , Türkiye’de Manevi Buhran , Din ve Laiklik , Ankara: 1964.*
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası , Kanun No :2709 , Kabul Tarihi : 7.11.1982.*
- VARIŞ Fatma , Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikleri” , Ankara:A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayını , 3. Baskı, 1978.*
- YAVUZ Kerim,Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişimi (7-12) , İstanbul:1992.*

EK- 1 : 1956 Din Dersi Müfredat Programı

17 Eylül 1956 tarih ve 951 sayılı Tebliğler Dergisinde Din Dersinin Müfredat Programı şu şekilde düzenlenmiştir.

AMAÇLAR:

- 1- Resmi ortaokullarla bunlara muadil diğer okullarda Türk öğrencilerine verilecek din derslerinde, İslamlığın iman, ibadet ve ahlaka müteallik esaslarının öğretilmesi.
- 2- Din dersleri program ve müfredatının bu bahisler dahilinde Maarif Vekaletince hazırlanması.
- 3-Bu programa ve müfredata göre öğrenci ve öğretmenlere mahsus örnek kitapların Maarif Vekaleti tarafından yazdırılması.
- 4- Din öğretiminin ortaokullarda mevcut öğretmenlerden istifade edilerek temini ve müteahhasıs öğretmenleri yetiştirmek üzere Maarif Vekaletince gerekli tedbirlerin alınması.
- 5- Çocuklarına bu dersin verilmesini istemeyen veliler tepkilerini ders yılı başında okul idarelerine yazı ile bildirdikleri halde bu öğrencilerin din dersinden muaf tutulması.

Bu dersin öğretiminde aşağıdaki esaslara göre hareket edilecektir:

- 1- Yeni din dersi kitapları yazılincaya kadar, ilkokul din dersleri kitaplarından faydalanılacak ve bahisler öğretmen tarafından okul seviyesine göre genişletilecektir. Ayrıca Vekalet tarafından yayımlanan “Kur’an-ı Kerim’den Ayetler” adlı eser yardımcı kitap olarak öğrencilerin elinde bulundurulacaktı. Öğretmenler derslerini hazırlamak için Hamdi Aksekili’nin “İslam Dini(İtikat, İbadet ve Ahlak)” adlı eserinden faydalanabilir.
- 2- Resmi ortaokulların birinci ve ikinci sınıflarında haftalık ders programlarındaki çalışma saatlerinden birer tanesi din derslerine tahsis olunacaktır. Muadil meslek okullarında din derslerine ayrılacak saatler hakkında ayrıca bilgi verilecektir.

- 3- Din derslerinde ortaokul öğretmenlerinin mevzuatla alakalı duyanlarından yahut öğretmen okullarında veya imam-hatip okullarında çalışan İlahiyat Fakültesi mezunlarından yahut da ilkokullarda fiilen bu dersi okutmakta olan öğretmenlerden faydalanılacak; öğretmenlere bu ders için ayrıca ücret ödenecektir. Öğretmenler, okul idareleri tarafından usulüne göre inha olunacaktır.
- 4- Din dersleri, bu derslere devam eden öğrenciler için mecburi ve sınıf geçmede bir ders olarak müessirdir. Din derslerinin öğretiminde terimler ve ifade mümkün olduğu kadar Türkçe olacaktır. Bahisler, her türlü batıl fikirlerden uzak ve sade bir şekilde, esası kaybedecek teferruata gidilmeden işlenecek; derslerde bilhassa Kur'an-ı Kerim'in sağlığını, ahlak ve irademizi takviye edici telkinlerinden faydalanılacaktır.

Ortaokullar Ve Bunlara Muadil Diğer Okullar İçin Din Dersi

Müfredatı

I. SINIF (Haftada 1 saat)

- a) Allah sevgisi, Peygamberimiz: (Allah'ın bize lütufları nelerdir? Bunların karşısında vazifelerimiz nelerdir? İbadet ne demektir? Sadece ibadet kafi gelir mi? Peygamberimizin bizim hakkımızdaki düşünceleri ve dilekleri nelerdir? Bunların karşısında vazifelerimiz nelerdir? Birkaç tane kolay ilahi metni.)
- b) Peygamberimizin hayatı ve Müslümanlığın doğuşu: (Bahis olarak derli toplu anlatılacak, diğer konular işlenirken de Peygamberimizin sözlerinden misaller alınarak, hayatıyla ilgili vakalar anlatılıp genişletilecektir.)
- c) İslam'ın şartları: 1-Şahadet kelimesi.
- d) İslam'ın şartları: 2-Namaz: (Abdest ve çeşitleri. Ezan, namaz ve çeşitleri. Namazın şartları. Namazın bölümleri. Namazı bozan şeyler. Geçmiş namazlar.)

- e) İslam'ın şartları: 3-Oruç : (Oruç nedir? Faydaları nelerdir? Nasıl tutulur? Çeşitleri nelerdir? Orucu bozan şeyler. Orucun kazası.)
- f) İslam'ın şartları: 4-Zekat : (Zekat nedir? Niçin verilir? Kimlere ve nelerden verilir? Fıtır sadakası nedir?)
- g) İslam'ın şartları : 5-Hac: (Hac nedir? Kimlere farzdır?)
- h) İslam dininde bilgiye verilen yer ve yenilikler karşısında İslam dini:
- i) İslam ahlakı : Aile : (Aile ne demektir? Ailede büyüklerin küçüklere karşı vazifeleri nelerdir? Küçüklerin büyüklere karşı vazifeleri nelerdir? Müslümanlıkta ana-babaya gösterilen saygı. Kardeşlerin birbirlerine karşı vazifeleri nelerdir? Hısımlarımıza, evimizde bulunan başka insanlara, komşularımıza karşı vazifelerimiz nelerdir?)
- i) İslam ahlakı:Vatan sevgisi ve vatan müdafaası: (Vatan sevgisi nedir?
Devlete ve kanuna karşı vazifelerimiz nelerdir? Vatan müdafaası ne demektir? Şehitlik ve gazilik nedir?)
- j) İslam ahlakı : Başkalarının haklarına saygı göstermek:(Yaşayışımız , cemiyetimizin yaşayışına bağlıdır. Başkalarının haklarını tanımak ne demektir? Müslümanlıkta kul hakkı nedir? Başkalarının şerefine, haysiyetine saygı göstermek ne demektir? Müsamahalı olmak nedir?
- k) İslam ahlakı: İyilik ve yardım: (İyilik ve yardım nedir? İyiliğin ve yardımın başlıca çeşitleri nelerdir? Hayvanlara karşı nasıl davranmalıyız?)
- l) İslam ahlakı: Muşeret : (Edep ve terbiye ne demektir? Meclislerde,topluluklarda nasıl hareket etmeliyiz? Misafirlerimize karşı vazifelerimiz nelerdir? Muhtaçlara, yetimlere, kadınlara, büyüklere ve küçüklere karşı nasıl davranmalıyız? Müslümanlıkta bayramlar, mübarek günler ve geceler hangileridir? Bayramlarda neler yapılır?)

II. SINIF (Haftada 1 saat)

- a) Müslümanlıkta Allah inancı, Peygamberimiz: (Allah'ın sıfatları. Peygamberlik nedir? İnsanların peygambere ihtiyacı. İslam'dan önceki dinleri tebliğ eden peygamberler. Son peygamber. Mevlitten bir kaç kolay parça.)
- b) Kur'an ve Hadis: (Diğer mukaddes kitaplar ve Kur'an. Kur'an'ın tesbiti . Sure ve ayet. Tefsir. Hadis. Birkaç surenin Türkçesi. Hadislerden örnekler.)
- c) Müslümanlıkta ahiret inancı: (Müslümanlıkta insanın sorumluluğu nedir? Ahiret veya hesap günü ne demektir? Böyle bir güne inanmanın yaşayışımızdaki tesirleri neler olabilir?)
- d) Bazı terimler:(Farz, vacip, sünnet, haram, mekruh, müfsit, mübah ve müstehap ne demektir?)
- e) Türklerin tarih boyunca İslam dinine hizmetleri:(İslam dininin Orta Asya , Afrika, İspanya, Anadolu, Hindistan, Çin ve Avrupa'ya yılmasında Türklerin rolleri. İslam dininin korunmasında Türkler: İranlılarla, Bizanslılarla, Haçlılarla, yakın çağlarda batılılarla yaptıkları mücadeleler. İslam dininin inkişafına yardım eden Türk din bilginlerinden bazı isimler: İmam-ı Azam, Zemahşeri, ... İslam memleketlerinde müsbet bilgilerin gelişmesi bakımından Türklerin hizmetleri.)
- f) Din mimarisinde Türklerin hizmetleri: (İslam'da mabet nedir? Bir caminin başlıca bölümleri. En büyük mimarlarımız ve yaptıkları büyük camiler. Çevrede tarih değeri olan bir cami varsa tetkik edilecektir.)
- g) Türklerin meydana getirdikleri hayır müesseseleri: (Medreseler, hastaneler, çeşmeler, köprüler, yollar, kervansaraylar, kütüphaneler ve benzeri müesseseler nelerdir? Vakıf ne demektir? Çevrede bunların örnekleri varsa görülecektir.)

- h) Zamanımızda yeryüzündeki dinler ve İslamlığın bunlar arasındaki yeri: (Yeryüzündeki büyük dinler hangileridir? Müslümanlık hangi sahalara yayılmıştır? Müslümanlığın üstün vasıfları nelerdir?)
- i) İslam ahlakı: Sağlığımızı ve hayatımızı korumak: (Müslümanlıkta temizlik. Vücudumuzu korumak. Yatıp kalkmada, yiyip içmede sağlık kuralları...)
- j) İslam ahlakı: İş hayatında nasıl olmalıyız? (Gördüğümüz işlerin başkalarıyla ilgisi. İşimize nasıl sarılmalıyız? Meşru ve helal kazanç ne demektir?)
- k) İslam ahlakı: Konuşmada nelere dikkat etmeliyiz? (Konuşmada başkalarına saygı; terbiye nezaket; doğruyu ve hakkı müdafaa. Konuşmalarımızda kaçınacağımız şeyler; yalancılık, gıybet, koğuculuk,iftira.)
- l) Müslümanlıkta ahlak temelleri: (İzzetinefis ve iffet, nefse hakimlik, sebat, kahramanlık, tevazu ve ağırbaşlılık, yumuşak huyluluk, özü sözü doğru olmak, emanete hıyanet etmemek, sabır,cömertlik, çalışkanlık vb.)

EK- 2 : 1975 Ahlak Bilgisi Dersi Müfredat Programı

8 Eylül 1975 tarih ve 1853 sayılı Tebliğler Dergisinde Ortaokullarda okutulacak Ahlak Bilgisi Dersinin Müfredat Programı şu şekilde düzenlenmiştir:

AMAÇLAR:

Öğrencilerin;

- 1) Tarih boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış Türk milletinin bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde, milli şuur ve ülküler etrafında, milli birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi, Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmayı ve Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmayı öngören inancı paylaşımları için gerekli ortamı hazırlamak.
- 2) Asıl teminatı vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı teşkil eden, hürriyete, adalete ve fazilete aşık evlatlarının uyanık bekçiliğine emanet edilmiş anayasamızı, insan hak ve hürriyetlerini, milli dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmaları ve korumaları için gerekli anlayışı kazanmalarını sağlamak.
- 3) Töre ve geleneklerimiz ile milli hasletlerimize uygun ahlak kurallarını öğrenmelerine yardımcı olmak.
- 4) Türk toplumunun ahlakî ve manevî değerlerini kazanmaları için gerekli ortamı hazırlamak.
- 5) Toplum yaşayışını dikkatle inceleme alışkanlığı kazanmalarına ve böylece toplumun değerlerini tanımalarına ve insan ilişkilerini anlamalarına yardımcı olmak.

- 6) Hür ve demokratik ilkelere dayalı sosyal yaşayışımızda yeri olan düşünce ve inanç hürriyetini kavramaları için imkan ve zemin hazırlamak.
- 7) Günümüze kadar gelen ve her zaman tartışma konusu yapılan dünya ve ahlak görüşlerini tanımaları hususunda yardımcı olmak.
- 8) Türk toplumunda mutlu bir evliliğe ve ana-babalığa önem veren ahlak anlayışını kazanmalarını sağlamak.
- 9) Aile hayatında huzurun temelini teşkil eden uyanıklığın değerini kavramalarına imkan hazırlamak.
- 10) Ailenin daha başarılı ve mutlu olması için kişiler arasında olumlu ilişkilerin pekiştirilmesine yardımcı olacak anlayışı geliştirmeleri için zemin hazırlamak.
- 11) Aile ve toplumun etkili birer üyesi olmaları için, gerekli tutumları ve değerleri anlamalarına ve geliştirmelerine yardımcı olmak.
- 12) Hareketlerinde veya karar verme sürecinde temel olarak kullanılabilecek bilgi ve davranışları kazanmalarını sağlamak ve liderlik kabiliyetlerini geliştirmek.
- 13) Davranışlarının ve olaylar karşısında takınmaları muhtemel tavırların sonuçlarını değerlendirmeleri için imkan ve zemin hazırlamak.
- 14) Kendilerini tamamlamalarına ve toplumun ilerlemesine götüren katkıda bulunan kendine ve çevresine ait yetkinlikleri geliştirmelerine yardımcı olmak.
- 15) Kendilerinin itibarını yükseltecek ve davranışlarına rehberlik edecek ahlakî ve manevî değerlerle ilgili kuralları geliştirmelerine yardımcı olmak.
- 16) Geçerli ahlak yargılarında bulunabilmek için gerekli ortamı hazırlamaktır.

KONULAR:**1. SINIF (Haftada 1 saat)****İNSANIN KENDİ MUTLULUĞUNU HAZIRLAMASI****1-AHLAK DERSİNE BAŞLANGIÇ BİLGİLERİ****A. Ahlak dersinin tanıtılması:**

- 1.Ahlak dersinin anlamı ve ders konularına toplu bakış;
- 2.Milli değerlerin kazandırılmasında ahlak dersinin rolü ve önemi;
- 3.Ahlak dersinin işlenişinde uyulacak yol;
  - a. Sınıfta grup çalışması yapılması;
  - b. Toplu çalışma metotlarında işbirliğinin gerçekleştirilmesi;

II.HAYATTAN NE BEKLİYORUZ?**A. Mutluluğu nasıl anlıyoruz?**

1. Beden sağlığı bakımından;
2. Ruh sağlığı bakımından;
  - a. Ahenk içinde yaşamak;
  - aa. İnsanın kendi kendisiyle uyuşması
  - ab. İnsanın başkalarıyla uyuşması
- b. Tabiata ve nesnelere değer vermek;
3. Maddi bakımdan;
  - a. İnsanın gerçek ihtiyaçları;
  - b. İnsanın sonradan öğrenip şartlandığı ihtiyaçlar;
4. Meslek bakımından:
  - a. Topluma yararı yönünden meslekler arasında fark gözetilmemesi;
  - b. İsteğe ve kabiliyete göre meslek seçebilme;
  - c. Türk geleneğinde meslek ahlakı;

III.MUTLULUĞA NASIL ULAŞIRIZ?**A. Kişi olarak:**

1. Mutluluğu (şans, tesadüf, kader deyip) beklemek gerekli mi, yoksa onu hazırlayacak şartlara göre mi hareket etmeli?
2. Mutluluğa ulaşmada başlıca faktörler;(Sabır, cesaret vb.);

3. Zorluklar karşısında niçin ümitsizliğe kapılmamalıyız, iyimser olmalıyız?

B. Bir grubun üyesi olarak:

1. Aile (ana-baba ile ahenk içinde yaşamak);

a. Ana-baba ve çocuklar yönünden:

aa. Ana-babanın çalışma hayatında karşılaştığı güçlükleri anlamak için çaba gösterme;

ab. Ana-baba tarafından anlaşılmağa ve onların güvenini elde etmeğe çaba gösterme;

ac. Ana-babaya maddeten ve manen destek olma.

b. Erkek ve kız kardeşler yönünden:

ba. İşbirliği yapmak, birbirlerine yardım etmek, birbirlerine yük olmamak, birbirlerine zorla bir şey kabul ettirmemek;

bb. Kardeşler arasında kıskançlık, çekememezlik, hırçın tutumlar.

c. Kimsesiz çocukların korunması;

d. Sonuç :

da. Çocukların geleceğe hazırlanmasında ailenin görevi;

db. Çocukların geleceğe hazırlanmasında Türk toplumunun değerleri.

2. Okul:

a. Okul ne sağlar?

aa. Okul , eğitir ve öğretir;

ab. Okul , eğitir ve öğretirken ahlaki davranışları da etkiler;

ac. Okul, hayata hazırlar;

ad. Okul, kişinin istismarını önler;

ae. Okul, davranışlarımızda milli değerlerin yansımalarına imkan hazırlar.

b. Okulun koruduğu düzen karşısındaki tutumumuz.

3. Okul-dışı çevre;

a. Başka insanları tanımak için çaba gösterme;

b. Başkalarının haklarına saygı göstermek;

c. Yardımlaşma ve dayanışma işbirliği;

d. Türklerin hayır kurumlarına verdikleri önem;

4. Sonuç:

- a. Üyesi bulunduğumuz grubu gereğince temsil edebiliyor muyuz?
- b. Bir grup üyesi olarak sorumluluklarımız nelerdir?
- c. Bir grup üyesi olarak kişi mutluluğa ulaşmada sosyal değerleri nasıl yansıtır?

İNSANIN İŞBİRLİĞİ YAPMASI GEREĞİ

IV. GRUPLARA NİÇİN BAĞLIYIZ VE BU BAĞLILIK NASIL OLMALIDIR?

A. Çağımızın özelliği;

1. Doğuştan itibaren bağlı olduğumuz gruplar;

- a. Aile
- b. Yaşadığımız çevre;

c. Memleketimiz;

d. Dünyadaki yerimiz;

2. Katılacağımız gruplar;

- a. Dost- arkadaş grupları;
- b. Grupların amaçları, kişilerin grup içindeki rolleri;
- c. Kişilerin grup içinde boş zamanlarını değerlendirilmesi;

3. Çağımızın özelliği karşısında Türk insanının sosyal gruplara bağlılığı.

V. KİŞİ KENDİNİ NASIL TANITIR?

A. Kişinin kendini belli etmesinde bazı yollar;

- a. Kişinin kendini bilmesi ;
- b. Kişinin kendini gerekli bilgilerle donatması;
- c. Kişinin çeşitli faaliyetlere katılması;
- d. Kişinin ahlakî, sosyal, meslekî, siyasî bakımlardan mücadele etmesi;
- e. Kişinin milli değerler uğrunda kendini feda etmeyi göze alması;

VI.SORUMLULUĞUMUZU ORTAYAKOYAN BAZI ROBLEMLER

A. Hayata saygı;

- a. Dünyada ve gelişme yolundaki ülkelerde açlık;
- b. Nüfusun hızla artışı;
- c. Savaş ve barış;

- ca. Ekonomik sebepler;
- cb. Siyasi sebepler;
- d. Ölüm karşısında tutumumuz;
- da. Adam öldürme;
- db. Meşru savunma;
- dc. Vatan savunmasında şehitlik ve gazilik;
- B. İnsan varlığına saygı;
- I. Haklar ve ödevler;
- a. İnsanın hürriyetleri ;
- b. İnsanın hakları ve ödevleri;
- c. Anayasamızda temel hak ve hürriyetler;
- d. İnsan hakları evrensel beyannamesi;
- e. Tarihte Türklerin insan haklarına verdiği önem;
- ea. Kadın-erkek eşitliği;
- eb. Tarihte Türk kadınının eşitliği,
- C. Çalışana ve çalışanın emeğine saygı;
- I. Çalışanlar ve emeğin değerlendirilmesi;
- a. Çalışanların durumu;
- b. Sosyal güvenlik;
- 2. Yeni tekniklere uyabilme ve sürekli yetişme gerekliliği;
- D. Adalet ve hak:
- a. Kanunları ihtiyaçlara, gelişen ve değişen hayata uygun hale getirmek;
- b. Örf ve adetler;
- c. Töre, hukuk ve ahlak;
- d. Tarihte Türk töresi.

II. SINIF (Haftada 1 saat)

İNSANIN SORUMLULUĞU ÜSTÜNE ALMASI

I. SORUMLU SOSYAL GRUP: ÖĞRENCİ TOPLULUĞU

- A. Öğrencilerin sorumluluğu;
- a. Öğrencileri sorumluluğa hazırlayan şartlar;
- b. Okul ve sınıf içinde öğrencilerin durumu,

- c. Öğrencilerin milli değerlerle beslenmesine olan ihtiyaç;
- B. Yeni durumlara alışma ve alıştırma :
  - a. Yeni durumlara alışma ve alıştırma ile ilgili bazı tanıtımlar, teknikler,ve araçlar;
  - b. Otomatik hale gelecek hareketlerin kazanılması suretiyle alıştırma;
  - c. Alışma ve alıştırmayla ilgili kitle haberleşme araçları;
  - ca. Afişler; cb. Basın; cc. Radyo; cd. Televizyon; ce. Sinema;

II. AİLE AHLAKI

A. Ailenin önemi:

- a. Ana-baba için;
- b. Çocuklar için;
- c. Türk toplumunda ailenin önemi;

B. Uyumlu bir ailenin şartları;

1. Karakterlerin uyuşması yönünden bir anlaşma gerekliliği: Sosyal ve ahlakî olgunluk;
2. Düşünce ve kanaatların uyuşması yönünden bir anlaşma gerekliliği;
  - a. Karı-kocanın hakları ve ödevleri;
  - b. Evliliğin kaldırılması: Boşanma;
3. Eğitim bakımından bir anlaşma gerekliliği;
  - a. Çocukların hakları ve ödevleri;
  - b. Çocukların birbirlerine ve ana-babaya karşı görevleri;
  - c. Evde işlerin bölüşülmesi;
4. Mali dengenin gerekliliği;
  - a. Ailenin gelirine göre evin yönetilmesi;
  - b. Aile dirlik ve düzenliliğinin sağlanmasında çeşitli kaynakların maksatlı kullanılması;
5. Sağlıklı olmanın gerekliliği;
  - a. Sosyal hastalıklar;
  - b. Keyif verici maddelere alışkanlık ve zararları;

DÜNYA VE HAYAT KARŞISINDA KİŞİNİN TAVRI

III. BUGÜNKÜ DÜNYANIN GENEL GÖRÜNÜŞÜ

**EC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

A. Gelişmiş ülkeler- gelişmekte olan ülkeler:

1. Değişik yaşayış tarzlarının (köy ve şehir topluluklarına göre) aşağıdaki yönlerden somut olarak incelenmesi:

- a. Hayat seviyesi;
  - b. Çalışma şartları;
  - c. Haklar ve ödevler,
2. Sosyal refah kavramı:
3. Sosyal refahı sağlayıcı tedbirler:
- a. Eğitim, öğretim, ekonomi vb. alanlarda işbirliği suretiyle sosyal dayanışmayı gerçekleştirme;
  - b. Milletler arası kuruluşların katkısı.
4. Barışçı bir dünyanın hazırlanmasında gençliğin rolü.

IV. İNSANIN EMELLERİ

A. Sosyal refaha ulaşma isteği:

1. Sosyal refah kavramı üzerinde örnekler;
  2. Kişilerin payları;
  3. Toplumun payı;
  4. Tekniğin payı;
  5. Tabiatla güzellik ve insan tarafından yaratılmış güzellik: Sanat;
  6. Günlük yaşayışa “güzel” olan şeyin girişi;
- a. Giyim;
  - b. Ev eşyası estetiği;
  - c. Şehircilik;
  - d. Süsleme sanatları;
  - e. Milli değerlerin günlük yaşayışta yansımaları.

B. Gerçeğe ulaşma isteği:

1. Araçlar;
- a. Hür araştırma;
- b. Bilim metodunun uygulanması;
- ba. Gözlem, deney ve akıl yürütme;
- bb. Özel bir alanda (tıp vb. gibi) ard arda elde edilen başarıların

incelenmesine dayandırılan sonuçlar;

c. Gerçek sevgisi ve ahlak.

C. Adalete ulaşma isteği:

1. Hukuk ve gelenekler (örf ve adetler);

2. Hukukun evrimi;

3. Cezalandırma kavramının, şeklinin ve hedefinin evrimi.

a. Sosyal intibaksızlığın giderilmesinde yeni yollar.

3. Suçluluğun önlenmesinde ahlakî ve manevî değerler.

III. SINIF (Haftada 1 saat)

YARGIDA BULUNMASINI BİLMEK

1. İNSANİ DEĞERLER

A. İnsan, öteki canlı varlıklardan aşağıdaki yönlerden farklıdır:

1. Düşüncesi;

2. Eylemlerinde serbest olma;

3. Bunlardan ileri gelen hürriyeti(hür bir varlık olarak insan);

4. Ahlakça kendi başına buyruk olması;

5. Tarihi bir varlık olması.

B. İnsanın öteki canlı varlıklardan farklılığının sonuçları:

1. İnsanın haysiyetine saygı;

a. Başlıca örnekler: Her türlü şekilleriyle kötüyü teşvik etme.

2. Aşağıdaki alanlarda mükemmelliğin araştırılması:

a. Doğru yönünden;

aa. Bilimsel düşüncenin belli başlı basamakları;

ab. Objektifliğin anlamı;

ac. Bilim ve ahlak arasındaki ilişkiler.

b. Güzel yönünden: Estetik değerler;

ba. Olumlu ve olumsuz değerler bakımından güzellik kavramı;

bb. Tabiatта güzellik ve insan tarafından yaratılmış güzellik: Sanat;

bc. Günlük yaşamımızın her alanında(evde, çalışmada, dinlenmede)güzel

bd. Ahlakî yaşamış üzerinde estetik değerlerin etkisi.

c. İyi yönünden:

1. (Şuurla karşılaştırılarak) vicdan;

2. Zeka ve vicdan;

a. Zekanın vicdan üzerindeki etkisi;

b. Eleştiriye dayanan inceleme;

Menfaat yönünden iyi;ödev yönünden iyi;sevgi yönünden iyi;iyi için iyi;

3. İyi ve kötü kavramlarının karşılaştırılması:

a. Birçok ahlak görüş ve tutumlarının varoluşu;

b. Kabul edilebilir birçok davranışların var oluşu;

c. Hoşgörü;

d. İyi ve kötü hakkında değişmez değerler.

II. YAPTIRICI KUVVETLER

A. Tabii olan yaptırıcı kuvvetler:

1. İnsanın kendisinin biricik hakimi olduğunun biyolojik yönden değerlendirilmesi;

2. İnsanın kendisinin biricik hakimi olduğunun ahlak yönünden değerlendirilmesi: Tatmin, pişmanlık, vicdan azabı vb.

B. Kamuoyunun yaptırıcı kuvvetleri: Kamuoyunun yaptırıcı kuvvet olarak görünüşü ile ilgili örnekler.

C. Adaletin yaptırıcı kuvvetleri:

1. Kanun;

2. Çeşitli cezalandırma yolları.

İNSANIN KENDİNİ DEĞERLENDİRMESİ

III. İNSANIN YARATIŞLARI

A. İnsanla ilgili bilim dalları ve ahlak:

1. Bilginin genişlemesinin insan üzerindeki etkileri:

a. Bilen bir varlık olarak insan;

b. İnsanlığın hizmetinde bilim;

c. Bilim, insanları mutlu kılmaya yeter mi?

2. Bilimsel araştırma ve bilim ahlakı;

3. Bilim ve teknik ile çevrenin değiştirilmesi;

4. Bilimdeki ilerlemelerin sonuçları: Makine medeniyeti ve ahlak.

B. İnsanın büyüklüğü:

1. Sürekli gelişme:
  - a. İnsanı nesne olarak ele alan görüşlerin eleştirilmesi;
  - b. İnsanın amaçlarını ve ülkülerini gerçekleştirme çabaları.
2. Ahlak bakımından insanın geleceği;
3. Türk geleneğinde insanın değeri.

IV. İNSANIN İÇİNDE YAŞADIĞI SOSYAL KURUMLAR: DİN VE AHLAK

A. Din olayının açıklanmasında :

1. Psikolojik;
2. Ahlakî;
3. Sosyal;
4. Teolojik sebepler.

B. İnanç problemi:

1. Körü körüne mi, yoksa bilerek mi yapar ve uyarız?
2. İnanç ve din arasındaki ilişkiler;
3. İnanç ve ahlak arasındaki ilişkiler;
4. inanan bir varlık olarak insan.

C. Ahlaklılığın:

1. İçten görünüşleri:
  - a. Vicdan;
  - b. Ödev duygusu;
  - c. Sorumluluk duygusu;
  - d. İnsanın haysiyetine saygı;
  - e. Ahlaki ilgisizlik;
  - f. Hürriyete inanma;
2. Dış görünüşleri:
  - a. Medeniyet;
  - b. Sosyal düzen;
  - c. Kural ve kanun;
3. Milli değerlerle ilişkisi ve Türk töresi.

Ortaokul ahlak dersi programı, bu dönemdeki öğrencilerin ergenlik çağının başlangıcında olmaları ve ayrıca içinde buldukları kültürün etkileri dikkate alınarak, uygulamada esnekliğe imkan verecek şekilde düzenlenmiştir. Öğretmen, çevre şartlarını, çocukların psikolojik ve sosyal gelişme durumlarını, olgunluk seviyelerini, ihtiyaçlarını dikkate alarak yukarıda gösterilen konulardan bazılarını seçebileceği gibi bazı konulara ağırlık verebilir veya hiç yer vermeyebilir.

EK- 3 : 1976 Din Bilgisi Dersi Müfredat Programı

14 Ekim 1976 tarih ve 197 sayılı Tebliğler Dergisinde Din Bilgisi dersinin müfredat programı şu şekilde düzenlenmiştir:

AMAÇLAR:

Öğrencilere;

1. İslam dininin iman, ibadet ve ahlak esaslarını(ilmihali) öğretmek ve onların bu esaslarını hissedip yaşamalarına imkan ve zemin hazırlamak
2. Vatan savunmasında ve milli konularda Türk-İslam ruhunun tarih boyunca geliştirip, kıvamlastırıldığı hamaset duygusunun ve özlenen milli kişiliği vermek.
3. Kendi iç dünyalarını düzenlemelerine, toplumda ilim ve medeniyet alemi ile ilişkilerini ayarlamalarında dini yönden yardımcı olmak.
4. Dini konularda ailelerinden, çevrelerinden ve okul dışındaki çeşitli kaynaklardan alınması muhtemel ilkel inanç ve fikirlerden uzak, dini konularda ilme uygun, saygılı bir görüş ve tutum kazandırmak.
5. Örnek bir insan olarak Hz. Muhammet'in güzel ahlakını, yaşayışını, çeşitli alanlardaki öğüt, görüş ve düşüncelerini öğretmek.
6. Milli benliğimize dayalı din ve millet şuuru vermektir.

İLKELER:

1. Konular, sınıf seviyelerine göre, öğrencilerin genel kültür ve psikolojik gelişmeleri göz önünde bulundurulmak suretiyle, onların kültür seviyelerini aşmadan sevdirelerek, düşündürücü ve ikna edici bir şekilde işlenmelidir.
2. Yeri geldikçe her konuya iyi bir şekilde seçilmiş, uygun ayet ve hadis mealleri, okuma parçaları ve hikayelerle açıklık ve kavrayış kolaylığı getirilmelidir.

3. Her türlü ibadet ve dış temizlik kadar, kalbi arıtıp ruhu yükselten güzel ahlakın da insan için vazgeçilmez bir unsur olduğu gerçeği öğrencilere benimsetilmelidir.
4. İbadet ile ilgili konular uygulamalı olarak öğretilmeli, ibadetin insan tabiatına uygun ve lüzumlu olduğu ikna edici yollarla öğrencilere benimsetilmelidir.
5. Hz. Muhammet'in hayatı ile ilgili konular işlenirken daima onun örnek üstün şahsiyeti esas olarak ele alınmalı bunu belgeleyen olaylardan müşahhas örnekler verilmelidir.
6. Öğrencilerin okul dışından getirdiği yanlış bilgi ve telkinler onları kırmadan, kazanarak, sağlam bilgilerle düzeltilmelidir.
7. İbadetlerin Allah'a karşı saygı, sevgi, şükran duygularının ifadesi yanında, kişinin sağlığına, toplum fertlerinin birbirine sevgi ve saygıbağları ile bağlanmalarına, yardımlaşmalarına, dayanışmalarına, fert ve toplum ilişkilerinin iyi ve düzenli bir şekilde yürütülmesine yarayan ve insanı fazilete sevk eden davranış ve hareketler de kazandırdığı özellikle belirtilmelidir.
8. Konular işlenirken yeri geldikçe öğrencilerin genel kültürleri ile işlenen konular arasında bağlantı kurulacaktır.
9. Ev ödevleri daha çok öğrencilerin bu ders ile ilgili ana kaynakları (Kur'an-ı Kerim Meali, Hadis tercümeleri, ilmihal) tanımalarına ve yaşanan dini hayatı (ibadet, ölüm, dini bayram, bebeğe isim koyma vb.) görüp idrak etmelerine imkan verecek şekilde olmalıdır.

KONULAR:

I . SINIF (Haftada 1 saat)

A. Din

1. Din nedir?
  - a. Dinin tarifi
  - b. Dinin doğuşu
2. Dini bize gönderen yüce varlık kimdir?
  - a. Allah'ın bilinmesi

- b. Allah'ın sevilmesi
- 3. Allah'ın din elçileri: Peygamberler
  - a. Peygamber niçin gönderilir?
  - b. Peygamberlerin görevleri
- 4. En büyük ilahi dinler
  - a. Yahudilik
  - b. Hıristiyanlık
  - c. Müslümanlık
- B. İslam Dini
  - 1. İslam dini nasıl doğmuştur?
    - a. İslam dininin doğduğu yer
    - b. İslam dini gelmeden önceki inançlar
  - 2. Hazreti Muhammet'in peygamber oluşu
  - 3. Peygamberimizin hayatı
    - a. Çocukluk ve gençlik devirleri
    - b. Mekke devri
    - c. Medine devri
- C. İslam Dininin Temel Prensipleri
  - 1. İslam dini hangi prensiplerden oluşur?
    - a. İman
    - b. İbadet
    - c. Ahlak
  - 2. Prensiplerin temel kaynağı
    - a. Kur'an-ı Kerim
    - b. Peygamberimizin hadisleri
- D. İslam Dininin Temel Prensipleri: İMAN
  - 1. İman esasları çıkarılacak: Amentü ve Türkçe anlamı
  - 2. Allah'a iman
  - 3. Meleklerle iman
  - 4. Kitaplara iman
  - 5. Peygamberlere iman

6. Ahirete iman

7. Kadere iman

II. SINIF (Haftada 1 saat)

A. İslam Dininin Temel Prensipleri: İBADET

1. İbadet ne demektir?

a. Bedeni ibadetler

b. Mali ibadetler

2. Kime ibadet edilir?

3. İbadetin amacı

a. Allah'a kulluk

b. Dünya hayatı için fayda

c. Ahiret hayatı için sevap

4. Müslümanın görevleri nelerdir?

a. Farz b. Vacip c. Sünnet d. Müstehap e. Mübah f. Haram g. Mekruh

B. İbadetin Temeli: TEMİZLİK

1. Temizlik ne demektir? Çeşitleri ;

a. Beden temizliği: Abdest, boy abdesti, teyemmüm

b. Ruh temizliği: Kalp temizliği, ihlas (samimiyet)

C. İbadetin Çeşitleri (İslam'ın Şartları)

1. İslam'ın şartları nelerdir?

2. Birinci şart: ŞEHADET

a. Şehadet ne demektir? (Kalp ile tasdik dil ile ikrar)

b. Allah'tan başka tanrı olmadığına şahadet

c. Hz. Muhammet'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna şahadet

3. İkinci şart: NAMAZ

a. Namaz ne demektir?

b. Namazın çeşitleri: Farz, vacip, sünnet, nafil

c. Namaz vakitleri ve ezan

d. Namazın şartları

e. Namazı bozan şeyler

f. Kaza namazları

- g. Namaz nasıl kılınır?
- h. Namazın faydaları
- 4. Üçüncü şart: ORUÇ
  - a. Oruç nedir?
  - b. Orucun çeşitleri: Farz, vacip, sünnet
  - c. Orucun şartları
  - d. Oruç nasıl ve hangi vakitte tutulur?
  - e. Orucu bozan şeyler
  - f. Orucun kazası
  - g. Orucun faydaları
- 5. Dördüncü şart: ZEKAT
  - a. Zekat ne demektir?
  - b. Zekatı kimler verir?
  - c. Zekat kimlere verilir?
  - d. Fıtır sadakası nedir?
  - e. Zekatın ve fıtır sadakasının faydaları
- 6. Beşinci şart: HAC
  - a. Hac ne demektir?
  - b. Hac yeri ve hac ibadetinin vakti
  - c. Kurban ne demektir?
  - d. Hac ve kurban kimlere farzdır?
  - e. Hac ve kurbanın faydaları
- D. İbadetlerde Kolaylık
  - 1. Abdest almada kolaylık
  - 2. Namazda kolaylık
  - 3. Oruçta kolaylık
- III. SINIF (Haftada 1 saat)
  - A. İslam Dininin Temel Prensipleri: AHLAK
    - 1. Ahlak ne demektir?
    - 2. Ahlak-vicdan ilişkisi
    - 3. İslam dininde ahlakın temel kaynakları

- a. Kur'an-ı Kerim
- b. Peygamberimizin hadisleri
4. İyi ve kötü ahlakın farz ve haram yönünden değerlendirilmesi
5. Farz olan davranışlar
  - a. Aile içinde ana ve babaya düşen görevler:
Sihhat, çocuk bakımı, eğitim-öğretim, çalışıp kazanmak
  - b. Çocuğa düşen görevler:
Ana-babaya saygı ve sevgi, öğrenim
  - c. Toplum içinde ferde düşen görevler: Doğruluk dürüstlük, adalet, hakka saygı, iyilik ve yardım, vatan sevgisi, askerlik, vatan uğrunda savaşmak, iş hayatında doğruluk.
6. Farzlar, fertleri ve toplumu yücelten davranışlardır
7. Haram olan davranışlar
  - a. Farz olan davranışların terki
  - b. İçki c. Kumar d. Riba-tefecilik e. Yalancılık f. Hırsızlık g. Fuhuş
8. Haram kılınan davranışlar, fertleri ve toplumu yıkıcı, yok edici davranışlardır.
9. Diğer ahlak prensipleri
  - a. İzzeti nefis ve iffet
  - b. Nefse hakim olmak
  - c. Sebat
  - d. Kahramanlık
  - e. Tevazu ve ağırbaşlılık
  - f. Yumuşak huyluluk
  - g. Özü sözü doğru olmak
  - h. Emanete hıyanet etmemek
  - i. Sabır
  - j. Cömertlik
  - k. Çalışkanlık
- B. İlahi Dinler Arasında İslamiyet
  1. İlahi din ne demektir?

2. İlahi dinler hangileridir?

- a. Yahudilik
- b. Hıristiyanlık
- c. Müslümanlık

3. İslam dininin bazı özellikleri:

- a. İslam dininde ruhanilik yoktur.
- b. İslam dininde herkes eşittir.
- c. İslam dini sınıf ayrılığı tanımaz.

C. İslam Dini ve İlim

- 1. İslam dini akıl dinidir
- 2. İslam dini ilme ve ilim adamlarına büyük değer verir
- 3. İslam ülkelerinde bazı ilim merkezleri ve ilim kurumları
- 4. İslam dinine hizmet eden bazı ilim adamları

D. İslam Dini ve Türkler

- 1. İslam dininin yayılmasında ve korunmasında Türklerin hizmetleri
- 2. Din mimarisinde Türklerin hizmetleri
- 3. Türkler tarafından meydana getirilen bazı hayır kurumları: Vakıflar
- 4. Başlıca vakıflar nelerdir?

- a. Kervansaraylar   b. Çeşmeler   c. Köprüler   d. Sebiller
- e. İmaretler   f. Darüşşifalar   g. Medreseler   h. Kütüphaneler

EK- 4 : 1982 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredat Programı

29 Mart 1982 tarih ve 2109 sayılı Tebliğler Dergisinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Müfredat Programı şu şekilde düzenlenmiştir:

AMAÇLAR:

1. Din ve İslam dinine ilişkin temel kavramları bilmek.
2. Müslümanlığın en son ve en gelişmiş din olduğunu bilmek.
3. İslam dinin inanç ve ibadetlerini bilmek.
4. Namazda okunan sure ve duaları ezberlemek ve bunları anlamak.
5. Kendi iç dünyasında, içinde yaşadığı aile ve toplumda, inanç ve ibadet yönünden dengeli ve uyumlu bir kişilik kazanmak.
6. İslam dininin yalnız ahiret için değil, aynı zamanda hiç ölmeyecekmiş gibi dünya hayatında birlik ve beraberlik içinde mutlu yaşamayı telkin eden bir din olduğunu bilmek.
7. Başkasının inancına, düşüncesine, canına , malına ve diğer haklarına saygı gösteren bir hoşgörü kazanmak.
8. Dinî konularda aileden, çevreden ve okul dışındaki çeşitli kaynaklardan alınması muhtemel, batıl inanç ve fikirden uzak, ilme uygun ve saygılı, laik, Atatürk ilkeleriyle bütünleşmiş bir görüş ve tutum kazanmak.
9. Dinî inanç ve duyguları şahsî çıkarlar için kullanmamak.
10. Temizlik, iyilik, doğruluk fikirlerinin, insanları sevmenin, anaya, babaya, büyüklere saygı, küçüklere şefkat göstermenin, zayıflara, muhtaçlara yardım etmenin , çalışkanlığın, bilim, sanat ve gerçek sevgisinin İslam dininin emir ve esaslarından olduğunu kavramak ve İslam dininin ahlak ilkelerini bilmek.
11. Her türlü ibadet ve dış temizlik gibi güzel ahlakın da insan için vazgeçilmez bir unsur olduğu gerçeğini bilmek.

12. Tarih boyunca Türklerin İslam'a hizmetlerini bilmek, vatan savunmasında ve milli konularda Türklerin tarih boyunca geliştirip olgunlaştırdığı hamaset duygusunu benimsemek.
13. Milli benliğimize ve dinimizin ana kaynaklarına dayalı din ve millet şuurunu kavramak, vatandaşlarına, din kardeşlerine, insanlığa ve bütün varlıklara karşı saygı, sevgi ve şefkat duymak.
14. Bazı dini törenlerle ilgili bilgileri kazanmak.

İLKELER:

29 Mart 1982 yılında yayınlanan bu ilkeler 1986 yılında okulların bazı sınıflarında Müslüman olmayan, başka dinlere mensup öğrencilerin de bulunabileceği göz önüne alınarak aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

1. Devletimizin laiklik ilkesi daima göz önünde bulundurulacak, bu ilke her zaman titizlikle korunacaktır. Hiçbir zaman vicdan ve düşünce özgürlüğü zedelenmeyecektir. Kimse dini uygulamalara zorlanmayacaktır.
2. Mutlaka dini aynı olan milletlerle her zaman iyi ilişkiler içerisinde bulunulmayacağı, buna rağmen dini ayrı olan milletlerle de iyi niyet ve dostluk ilişkileri içinde bulunabileceği zihniyeti kazandırılacaktır.
3. İyi vatandaş yetiştirmek ve öğrencilerin ileride toplumumuza daha rahat uyum sağlamalarına yardımcı olmak için milli ahlakımızla ilgili konuların öğretiminde din ayrımı gözetilmeyecektir.
4. Azınlık okulları dışındaki okullarımızda öğrenim gören T.C. uyruklu Hıristiyan ve Musevilik dinlerine mensup öğrencilere kelime-i şahadet, kelime-i tevhid, besmele, amentü, ayet, sure ve namaz duaları ezberletilmeyecek; namaz, oruç, zekat ve hacca ait uygulamaya yönelik bilgiler öğretilmeyecektir. Dolayısıyla söz konusu öğrenciler aynı konulardan ölçme ve değerlendirme açısından sorumlu tutulmayacaklardır.
5. Dinî bilgiler yanında millî birlik ve beraberliği kazandırıcı, sevgi, saygı, kardeşlik, arkadaşlık ve dostluk bağlarını güçlendirici vatan,

- millet, bayrak, sancak, şehit, gazi gibi milli değerler kazandırıcı yüce kavramların öğrencilerin zihinlerinde yer etmesine özen gösterilecektir.
6. Örf , adet ve geleneklerimizle milli değerlerimiz daima göz önünde tutulacak ve dinin milleti oluşturan önemli unsurlardan biri olduğu benimsetilecektir.
  7. Ders konuları daima Atatürk ilkeleri ile bütünleştirilecektir.
  8. Bu ders özel öğretim ilkelerine uygun olarak ve sevdirilerek işlenecektir.
  9. Konular işlenirken, yeri geldikçe, işlenen konular ile öğrencilerin diğer derslerde kazandıkları bilgiler arasında bağlantı kurulacaktır.
  10. Konular, sınıf seviyesine göre, öğrencilerin genel kültür ve pedagojik gelişmeleri göz önünde bulundurulmak suretiyle, onların kültür düzeylerini aşmadan sevdirilerek, düşündürücü ve ikna edici bir şekilde işlenecektir.
  11. Yeri geldikçe öğretmenin, çalışıp ilerlemenin, bilmenin de bir ibadet olduğu öğrencilere aşılacaktır.
  12. Haksızlık, yalancılık,riyakarlık,sahtekarlık, bencillik, tembellik ve bunun gibi davranışları İslam dininin reddettiği ve günah saydığı, her Müslüman'ın faziletli olması gerektiği belirtilecektir.
  13. İbadetlerin Allah'a karşı saygı, sevgi şükran duygularının ifadesi olmasının yanında, kişinin sağlığına, toplum fertlerinin birbirlerine sevgi ve saygı ile bağlanmalarına, yardımlaşmalarına, fert ve toplum ilişkilerinin iyi ve düzenli bir şekilde yürütmesine yarayan, insani fazilete ve mutluluğa sevk eden davranışlarla kazandırdığı özellikle belirtilecektir.
  - 14.İslam'da insan için her türlü ibadet ve dış temizlik gibi, kalbi arıtıp ruhu yücelten ahlakın vazgeçilmez bir unsur olduğu gerçeği benimsetilecektir.
  - 15.İnanç ve davranış bütünlüğünün önemi üzerinde durulacaktır.

16. İbadetin insan tabiatına uygun ve gerekli olduğu duygusu öğrencilere kavratılacaktır.
17. Hz. Muhammet'in hayatı ile ilgili konular işlenirken, daima Onun örnek ve üstün şahsiyeti esas olarak ele alınacak, bunu belgeleyen olaylardan örnekler verilecektir .
18. Her konuda mümkün olduğu ölçüde öğrencinin günlük hayatı ve gözlemleri ile ilişki kurulacak, hatta, günlük hayattan ve gözlemlerden hareket edilerek konuların öğretilmesine gidilecektir.
19. Konular yeri geldikçe ayet ve hadislere dayalı olarak ele alınacaktır.
20. Öğrencilerin okul dışından getirdiği yanlış bilgi ve telkinler, onları kırmadan, bilimsel bir yaklaşımla düzeltilecektir.
21. Müslümanlığın hurafelerden uzak, akılcı ve çağdaş bir din olduğu çeşitli örneklerle kavratılacaktır.
22. Her konuya, iyi bir şekilde seçilmiş, uygun ayet, hadis mealleri, okuma parçaları ve hikayelerle açıklık ve kavrayış kolaylığı getirilecektir.
23. Konular sınıf ve yaş düzeyine göre düzenlenmiş, hikaye, fıkra, kıssa, hatıra vb. metinler ve resimler yoluyla beslenecek, hatta konulara, günlük hayata ait gözlemlerin yanı sıra bu metinlerden, resimlerden hareket ederek uygun bir yaklaşım sağlanacaktır.
24. Konuların işlenmesinde Müslümanlığın kuru bilgilerden ibaret belli kalıplar ve davranışlar olmadığı açıklanacak, sürekli canlılık ve ilerleme isteyen bir din olduğu gerçeği hiçbir zaman gözden uzak tutulmayacaktır.
25. Namaz sure ve duaları eski harflerle okutulmayacak ve yazdırılmayacaktır.
26. Verilecek ödevler, daha çok, öğrencilerin bu ders ile ilgili bakanlığımızca tavsiye edilmiş Kur'an-ı Kerim Meali, Hadis Tercümesi, İlmihal gibi ana kaynakları tanımalarına ve yaşanan dini hayatı (ibadet, ölüm, dini bayram, isim koyma) görüp idrak etmelerine imkan verecek şekilde olacaktır.

KONULAR:**6. SINIF (Haftada 2 saat)****I. DİN KAVRAMI**

1. Din
2. Dinler hakkında genel bilgi
3. Musevilik
4. Hıristiyanlık
5. İslamlık
6. Din güzel ahlaktır
  - a. Kendimize karşı görevlerimiz
  - b. Anne, baba ve öğretmenlerimize karşı görevlerimiz
  - c. Kardeşlerimize ve yakınlarımıza karşı görevlerimiz

II. İSLAM'DA İMAN , İBADET ESASLARI VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. İman
2. Niçin inanıyoruz?
3. İmanın şartları
4. Ahlaki görevlerimizden bazıları:
  - a. Allah'a karşı görevlerimiz
  - b. Peygambere karşı görevlerimiz
  - c. Kur'an-ı Kerim'e karşı görevlerimiz
5. İbadet nedir?
6. Niçin ibadet ediyoruz?
7. İbadetin bize kazandırdıkları
8. Kelime-i Şehadet ve anlamı
9. Mutluluk
  - a. Mutluluğu nasıl anlıyoruz?
  - b. Beden sağlığının verdiği mutluluk
  - c. Ruh sağlığının verdiği mutluluk
10. Mükellef (Yükümlü) kime denir?
11. Davranışların değerlendirilmesi (efal-i mükellefin)
  - a. Farz b. Vacip c. Sünnet d. Müstehap e. Haram ve Helal

g. Mekruh h. Müfsit

12. Kişiyeye ve topluma zararlı olan bazı davranışlar:

- a. İftira ve kötüleme
- b. Kusur arama
- c. Kavga ve geçimsizlik
- d. Toplum ve ülke düzenine uymamak

13. Ünite süresince Kureyş suresi ve anlamı

III. İSLAMDA TEMİZLİK VE DOĞRULUK

1. Temizlik

- a. İnsan manevi yönden nasıl temiz olur?
- b. İnsanın beden temizliği nasıl olmalıdır?
- c. Çevremizi niçin temiz tutmalıyız?

2. Doğruluk ve yararları

- a. Doğruluk nedir?
- b. Doğru insan kime denir?
- c. Doğruluğun yararları nelerdir?

3. Boy abdesti ve namaz abdesti

IV. NAMAZ

1. Namazın farzları

- a. Namazın dışındaki farzları
- b. Namazın içindeki farzları

2. Namaz nasıl kılınır?

3. Namaz hangi hallerde bozulur?

4. Namazın yaşayışımız üzerine etkileri

5. Namaz duaları ve anlamları

6. Cemaatle namaz kılmanın önemi

7. Namazlar:

- a. Vakit namazları
- b. Cuma namazı
- c. Teravih namazı
- d. Bayram namazı

e. Cenaze namazı

f. Nafile namazları

8. Ünite süresince Felak ve Nas sureleri ve anlamları

V. ORUÇ

1. Oruç ibadeti

2. Orucun şartları

3. Oruç hangi hallerde bozulur?

4. Orucun kazandırdığı iyi alışkanlıklar

a. Nefse hakim olma(iradenin güç kazanması)

b. Zorluklara karşı dayanma gücü kazanma

c. Çevremiz ile iyi ilişkiler kurma

d. Yardımlaşma

5. Orucun yararları

a. Bedensel yönden

b. Ruhsal yönden

VI. ZEKAT

1. Zekat ibadeti

2. Kimler zekat verir?

3. Zekat kimlere verilir?

4. Zekat nelerden verilir?

5. Zekatın toplumsal yararları

6. Fıtır sadakası (fitre)

7. Başkalarının haklarına saygı:

a. Kul hakkı

b. Komşu hakkı

c. Yoksul ve yetim hakkı

8. Ünite süresince Kafirun suresi ve anlamı

VII. HAC

1. Hac ibadeti

2. Hac kimlere farzdır?

3. Haccın farzları

4. Kurban

5. Adak kurbanı

VIII. KİŞİYE VE TOPLUMA KARŞI DAVRANIŞLAR

1. Sevgi-Saygı

a. Ailemize sevgi

b. Büyüklerimize sevgi ve saygı

c. Bayrağa ve sancağa sevgi ve saygı

d. İnsan sevgisi

e. Doğa sevgisi

Hayvan sevgisi

Ağaç ve orman sevgisi

Doğa güzelliklerini sevmek ve korumak

2. Kötü huylar

a. Çekiştirme ve kıskançlık

b. Bencillik ve nifak

c. Kin ve düşmanlık

d. Ülke ve millete zarar veren davranışlar

IX. İSLAMDA ÇALIŞMAYA VERİLEN ÖNEM

1. Çalışmanın yararları

2. Yapıcı ve üretici olmanın yararları

3. Hz. Muhammet'in çalışmayla ilgili sözleri

4. Ünite süresince Tebbet suresi ve anlamı

X. SAVURGANLIK

1. Savurganlık nedir?

2. Savurganlığın zararları nelerdir?

3. Savurgan olmamak için nelere dikkat etmeliyiz?

4. İslam'da tutumluluk

7. SINIF (Haftada 2 saat)

I. ALLAH'A İMAN

1. İnanma ihtiyacı ve Allah'a iman

2. Allah sevgisi

3. Güzel huylardan bazıları:

- a. Dostluk, kardeşlik ve arkadaşlık
- b. Vefa ve doğruluk
- c. Edep ve haya
- d. Şefkat ve merhamet
- e. Yumuşak huylu olmak

II. MELEKLERE İMAN

- 1. Meleklerin özellikleri
- 2. Kur'an-ı Kerim'de adı geçen melekler ve özellikleri
- 3. Kabahat ve aflar
- 4. Güzel huylardan bazıları
  - a. Hayırseverlik ve cömertlik
  - b. Cesaret ve şecaat
  - c. Sabır ve şükür

III. KİTAPLARA İMAN

- 1. Kitaplara niçin inanmalıyız?
- 2. Kitaplar a. Suhuf b. Kitaplar
- 3. Kitaplar arasında Kur'an-ı Kerim'in yeri
- 4. Kur'an-ı Kerim
  - a. Vahiy, ayet, sure
  - b. Kur'an'ın yazılışı ve kitap haline getirilişi
  - c. Kur'an'ın anlaşılmasının gerekliliği
  - d. Tefsir, tercüme , meal(anlam)
- 5. Güzel huylardan bazıları:
  - a. Alçak gönüllülük ve hoşgörü
  - b. Çalışkanlık ve dürüstlük
  - c. Görev ve hizmetlerin gereğini yapmak
  - d. Lüksten ve savurganlıktan kaçınmak

IV. PEYGAMBERLERE İMAN

- 1. Peygamber kavramı (Nebi-Resul) ve Peygamberlere inanmak
- 2. İnsanların peygamberlere olan ihtiyacı

3. Peygamberlerin sıfatları
4. Güzel huylardan bazıları:
  - a. Doğruluk
  - b. Hak ve adalet
  - c. Yasalara, örf ve adetlere uyma
  - d. Ağırbaşlılık
  - e. İnsanın yüceliği

V. AHİRET GÜNÜNE İMAN

1. Ahiret nedir?
2. Ahiret gününe niçin inanırız?
3. Cennet-Cehennem
4. İslam'da dayanışmanın önemi
  - a. Aile sevgisi (Yardımlaşma ve hediye alıp verme)
  - b. Komşu ve dostlar arasında hediye alıp verme
  - c. Toplumsal yardımlaşma ve yardım kurumları

VI. KAZA VE KADERE İMAN

1. Kaza ve kader
2. Hayır ve şer
3. Allah'ın iradesi
4. İnsanın iradesi
5. İyiye ve doğruya yönelme
6. Tevekkül

VII. TÜRKLER VE MÜSLÜMANLIK

1. Türklerin Müslüman olması
2. Türklerin İslam dininin yayılmasında hizmetleri
3. Türklerin İslam'ın korunmasında hizmetleri
4. Büyük Müslüman Türk bilginleri

VIII. TEMİZLİK

1. İslam'ın temizliğe verdiği önem
2. İç temizliği (manevi temizlik)
3. Dış temizliği (maddi temizlik)
  - a. Vücut temizliği
  - b. Evlerin temizliği
  - c. Okul ve çevre temizliği

IX. LAİKLİK VE İSLAMLİK

1. Laik nedir?
2. Atatürk ve laiklik
3. Atatürk'ün İslam dini hakkındaki görüşleri
4. Atatürk'ten dinle ilgili seçme sözler

8. SINIF (Haftada 2 saat)

I. KUR'AN VE HZ. MUHAMMET

1. Kutsal kitabımızı tanıyalım(Konuları yönünden)
2. Kur'an'da peygamber kıssaları
  - a. Adem Peygamber b. Nuh Peygamber c. Salih Peygamber
  - d. Yakup ve Yusuf Peygamberler e. Davut ve Süleyman Peygamber
  - f. Musa Peygamber g. İsa Peygamber
3. Son Peygamber Hz. Muhammet
  - a. Ailesi, çocukluğu ve gençliği b. Peygamber oluşu
  - c. Hicreti d. Savaşları e. Veda Haccı f. Vefatı

II. İSLAM DİNİNDE KOLAYLIK

1. İslam kolaylık dinidir
  - a. Abdestte kolaylık b. Namazda kolaylık
  - c. Oruçta kolaylık d. Hacda kolaylık
2. Kişiyeye ve topluma zararlı olan bazı davranışlar
  - a. Zulüm ve haksızlık b. Yalan ve hile c. Görevi kötüye kullanma

III. LAİKLİK VE İSLAM

1. Laiklik anlayışında dinin yeri
2. İslam anlayışına göre laiklik nedir?
3. Laiklik bakımından Müslümanlık
4. Vicdan özgürlüğü
5. Devlete saygı ve yasalara saygı (Ulül emre itaat)

IV. BAZI TÖREN VE GELENEKLERİMİZ

1. Ad koyma 2. Sünnet olma 3. Selamlaşma 4. Bayramlaşma
5. Yakın akraba ve arkadaşları ziyaret 6. Hasta ziyareti
7. Cenaze töreni 8. Kabir ziyareti

9. Manevi değerlere saygı:

- a. Cenaze, mezarlık ve türbelere saygı
- b. Tören ve geleneklere saygı

10. Mevlit 11. Evlenme

V. DİNİ GÜNLER, AYLAR VE GECELER

- 1. Cuma günü 2. Ramazan ayı 3. Ramazan bayramı
- 4. Kurban bayramı 5. Kandil geceleri 6. Üç aylar 7. Aşure günü

VI. VATAN VE MİLLET SEVGİSİ

- 1. Vatanımızı ve milletimizi niçin sevmeliyiz?
- 2. Vatanın korunması ve savunması
- 3. Şehitlik ve gazilik
- 4. Mustafa Kemal Atatürk'e Gazi ünvanının verilmesi
- 5. Atatürk'ün manevi değerlere ilişkin görüşleri
- 6. Uğrunda savaşılan kutsal değerlere saygı
  - a. Bayrağa ve İstiklal Marşına saygı
  - b. Orduya ve sancağa saygı
  - c. Milli kahramanlara ve devlet büyüklerine saygı
  - d. Askerlik görevinin kutsallığı
  - e. Askere uğurlama ve asker dönüşü karşılama

VII. BAZI GÖRGÜ KURALLARI

- 1. Konuklukta 2. Sofrada 3. Yolculukta 4. Kılık-kıyafette 5. Konuşmalarda
- 6. Telefon görüşmelerinde 7. Kutlamalarda 8. Diğer bazı görgü kuralları

VIII. TÜRKLER VE MÜSLÜMANLIK

- 1. Türkler, nasıl ve niçin Müslüman olmuştur?
- 2. Türklerin Müslümanlığa katkıları
  - a. Müslümanlığın yayılmasında
  - b. İslam sanat ve kültüründe
- 3. Müslümanlığın Türklere kazandırdığı
- 4. Türklerin, başka dinden olanlara karşı tutumu

IX. AHLAKİ GÖREVLERİMİZ

- 1. Düzenli yaşamak

2. Başkalarıyla iyi ilişkiler kurmak
3. İyilik yapmak ve yardımsever olmak

X. DAYANIŞMANIN ÖNEMİ

1. Aile bireyleri arasında yardımlaşma
2. Komşular arasında yardımlaşma
3. Toplumsal yardımlaşma ve yardım kurumları
4. Diğer önemli bazı ahlak kuralları

EK - 5

ANKET FORMU- A
(Öğretmenler İçin)

Sayın Meslektaşım;

Bu anket formu, İlköğretim II. Kademedeki okutulan DKAB dersinin amaçlarına ne derecede ulaşıldığını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Anket yoluyla toplanan bilgiler amacı dışında kullanılmayacaktır. Sonuçlar grup olarak değerlendirilecektir. Bu nedenle ankete isim ve tanıtıcı bilgi yazmanıza gerek yoktur.

Anketteki her soruyu okuyarak, size uygun seçeneği (x) işareti ile belirtiniz. Yardım ve ilginize teşekkür ederim.

Kamuran ÇELİK
O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz.
( )1. Bay ( )2. Bayan
2. Mezun olduğunuz yüksek öğretim kurumu.
( )1. İlahiyat Fakültesi ( )2. Yüksek İslam Enstitüsü ( )3. Başka(Yazınız).....
3. Meslekî kıdeminiz.
( )1. 0-5 yıl ( )2. 6-15 yıl ( )3. 16-25 yıl ( )4. 25 yılın üzerinde
4. DKAB dersinin amaçları sizce Tebliğler Dergisinde açık ve anlaşılır ifade edilmiş midir?
( )1. Evet ( )2. Hayır ( )3. Kısmen ( )4. Fikrim yok
5. DKAB dersinin muhtevası bu amaçlara ulaştıracak nitelikte midir?
( )1. Evet ( )2. Hayır ( )3. Kısmen ( )4. Fikrim yok
6. DKAB dersinde en çok hangi yöntemleri uygulamakta sınırsınız?
( )1. Öğretmenin Anlatımı ( )3. Soru-cevap ( )5. Örnek olay incelemesi
( )2. Öğrencinin Anlatımı ( )4. Tartışma yön. ( )6. Başka (Yazınız).....
7. Ders anlatmada kullandığınız öğretim yöntemleri amaçların gerçekleşmesi için uygun mudur?
( )1. Evet ( )2. Hayır ( )3. Kısmen ( )4. Fikrim yok
8. Ders işlenişinde hangi yardımcı araç-gereçleri kullanmaktasınız?
( )1. Yardımcı kitaplar ( )2. Sesli araçlar(radyo vb.)
( )3. Görüntü veren yansıtıcılar ( )4. Kullanmıyorum
9. Ders işlenişinde kullandığınız yardımcı araç-gereçler amaçların gerçekleşmesi için uygun mudur?
( )1. Evet ( )2. Hayır ( )3. Kısmen ( )4. Fikrim yok

10. Konuların anlatılmasında ders saati yeterli midir?
1. Evet 2. Hayır 3. Kısmen 4. Fikrim yok
11. DKAB dersinde hangi değerlendirme yöntemlerini kullanıyorsunuz?
1.Sözlü 2. Az sorulu-Uzun cevaplı 3. Çoktan seçmeli test
4. Çok sorulu-kısa cevaplı 5. Başka (Yazınız).....
12. Uyguladığınız sınav çeşitleriyle amaçlara ulaşıp-ulaşılmadığını tam olarak ölçebiliyor musunuz?
1. Evet 2. Hayır 3. Kısmen 4. Fikrim yok
13. DKAB dersinde ünite sınavı yapıyor musunuz?
1 Evet 2. Hayır 3. Kısmen 4. Fikrim yok
14. Cevabınız evetse dersin amaçlarına ulaşmasına etkisi nedir?
1. Çok etkili 2. Biraz etkili 3. Kısmen 4. Etkisiz
15. Görsel yöntemler mi yoksa sözel yöntemler mi amaçlara ulaşmada daha etkili oluyor?
1.Görsel yöntemler daha etkili 2.Sözel yöntemler daha etkili
3. Her ikisi aynı oranda etkili 4. Fikrim yok
16. DKAB dersinin özel öğretim yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip misiniz?
1. Evet 2. Hayır 3. Kısmen 4. Fikrim yok
17. Öğrenci ailelerinin dini inanç ve yaşayışlarının dersin amaçlarının gerçekleşmesine etkisi var mıdır?
1. Evet 2. Hayır 3. Kısmen 4. Başka (Yazınız).....
- 18.Öğretmenlerin derse ve öğrencilere karşı tutumlarının, dersin amaçlarının gerçekleşmesine etkisi var mıdır?
1. Evet 2. Hayır 3. Kısmen 4. Başka(Yazınız).....
19. DKAB dersi öğretmenleri bu dersi en iyi şekilde okutabilecek düzeyde yetiştirilmekte midir?
1. Yeterli düzeyde yetiştirilmektedir 2. Yeterli düzeyde yetişmemektedir
3. Okuldan okula değişmektedir 4. Başka (Yazınız).....
20. Öğrencilerin DKAB dersine ilgileri nasıldır?
1. Çok yüksek 2. Orta derecededir 3. Pek azdır
21. Öğrencilerin dersteki başarı durumu nedir?
1. Çok iyidir 2. İyidir 3. Ortadır 4.Düşüktür
- 22.DKAB dersinin amaçlarının gerçekleşme durumu nedir?
1. Tamamen gerçekleşiyor 2. Büyük ölçüde gerçekleşiyor
3. Kısmen gerçekleşiyor 4. Çok az gerçekleşiyor 5. Hiç gerçekleşmiyor

23. Kısmen, çok az, hiç gerçekleşmiyorsa; DKAB dersinin belirtilen amaçlara ulaşmasını engelleyen nedenler nelerdir?

- ( )1. Ders saatinin yetersizliği
- ( )2. Muhtevanın amaçlara ulaşmaya yeterince dönük olmaması
- ( )3. Eğitim araç-gereçlerinin yetersizliği
- ( )4. Dersin çevre ve diğer derslerle bütünleşememesi
- ( )5. Özel öğretim yöntemlerinin uygulanamayışı
- ( )6. Başka (Yazınız).....

24. Dersin amaçlarına ulaşabilmesi için neler yapılmalıdır,düşüncelerinizi yazınız.

.....
.....
.....
.....

EK - 6

ANKET FORMU-B
(Öğrenciler İçin)

Sevgili Öğrenci;

Bu anket formu, İlköğretim II. Kademedede okutulan DKAB dersinin amaçlarının ne derece gerçekleştiğini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Bu anketteki soruları cevaplariken İlköğretim 6,7 ve 8. sınıflarda okuduğunuz DKAB dersini düşünerek cevaplandırınız. Anket yoluyla toplanan bilgiler amacı dışında kullanılmayacaktır. Sonuçlar grup olarak değerlendirilecektir. Bu nedenle ankete isim ve tanıtıcı bilgi yazmanıza gerek yoktur.

Anketteki her soruyu dikkatlice okuyarak, size uygun seçeneği (x) işareti ile belirtiniz. Yardım ve ilginize teşekkür ederim.

Kamuran ÇELİK
O.M.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Okulunuzun adı :

2. Cinsiyetiniz.

( )1. Erkek   ( )2. Kız

3. Anne-babanızın mesleği nedir?

Anne-Baba	Anne -Baba
( ) ( )1. Zanaatkar	( ) ( )5. Çiftçi
( ) ( )2. Memur	( ) ( )6. Tüccar
( ) ( )3. İşçi	( ) ( )7. Başka (yazınız).....
( ) ( )4. Ev kadını, İşsiz	

4. Anne- Babanızın öğrenim durumu nedir?

Anne- Baba	Anne-Baba
( ) ( )1. Okur-yazar	( ) ( )4. Ortaokul mezunu
( ) ( )2. Okur-yazar	( ) ( )5. Lise mezunu
( ) ( )3. İlkokul mezunu	( ) ( )6. Üniversite mezunu

5. Sizce ailenizin ekonomik durumu nasıldır?

( )1. Düşük   ( )2. Orta   ( )3. Yüksek

6. DKAB dersi dışında din eğitimini nereden aldınız?

( )1. Hiç din eğitimi almadım   ( )3. Yazları Kur'an Kursuna gittim
( )2. Ailem bazı duaları öğretti   ( )4. Başka (yazınız).....

7. Çevrenizdekilerin ve ailenizin DKAB dersi konusundaki düşünceleri nelerdir?

( )1. Faydalı bir ders olduğuna inanırlar ( )2. Bir faydasının olduğuna inanmazlar
( )3. Başka (yazınız).....

8. DKAB dersinde İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını yeterince öğrendiniz mi?

- ( )1. Evet ( )2. Hayır ( )3. Kısmen ( )4. Hiç öğrenemedim

9. DKAB dersinde öğrendiğiniz bilgiler ve kazandığınız alışkanlıkların hayatta işinize yaradığına inanıyor musunuz?

- ( )1. Kesinlikle inanıyorum ( )3. İşe yarayacağını zannetmiyorum
( )2. Belki yarayabilir ( )4. Kararsızım

10. DKAB dersinin okunmasını gerekli görüyor musunuz?

- ( )1. Evet, muhakkak okunmalı ( )3. Ders gerekli ancak konular değiştirilmeli
( )2. Ayrıca böyle bir derse gerek yok ( )4. Başka(yazınız).....

11. Anne-Babanız dinî ibadetleri (namaz, oruç vb.) yapıyor mu?

- ( )1. Evet ( )2. Hayır ( )3. Kısmen ( )4. Ara sıra
( )5. Hiç İbadet yapmıyor ( )6. Başka

12. DKAB dersinin amaçlarını biliyor musunuz?

- ( )1. Öğretmenimiz ders yılı başında bize okumuştur ( )3. Merak edip kendim okudum
( )2. Her ders işlenen konunun amaçlarını okur ve tartışırız ( )4. Bilmiyorum

13. DKAB dersini severek ve isteyerek mi okumaktasınız?

- ( )1. Severek ve isteyerek okuyorum ( )3. Seçme imkanım olsa okumazdım
( )2. Mecburî olduğum için okuyorum ( )4. Kararsızım

14. DKAB ders kitapları bu dersle ilgili soru ve ihtiyaçlarınızı karşılama açısından yeterli midir?

- ( )1. Yeterli ( )2. Yeterli değil ( )3. Kısmen yeterli ( )4. Kararsızım

15. Konuları iyi öğrenebilmemiz açısından ders saati yeterli midir?

- ( )1. Yeterli ( )2. Yeterli değil ( )3. Kısmen yeterli ( )4. Fikrim yok

16. DKAB dersinin işlenişinde öğretmeniniz daha çok hangi öğretim yöntemini kullanmaktadır?

- ( )1. Anlatım ( )2. Soru-cevap ( )3. Tartışma ( )4. Grup çalışması
( )5. Örnek olay incelemesi

17. DKAB dersinde hangi sınav çeşidiyle imtihan olmaktadır.

- ( )1. Sözlü ( )2. Çoktan seçmeli test ( )3. Az sorulu- Uzun cevaplı
( )4. Çok sorulu-kısa cevaplı ( )4. Başka(yazınız).....

18. Sizce öğretmenleriniz DKAB dersini okutabilecek yeterliliğe (bilgi,kültür,kişilik ve formasyon bilgisine) sahip midir?

- ( )1. Evet ( )2. Hayır ( )3. Kısmen ( )4. Fikrim yok

19. Sizce öğretmenleriniz derse ve öğrencilere karşı tutum ve davranışları nasıldır?

- ( )1. Olumlu ( )2. Olumsuz ( )3. Kısmen olumlu

20. DKAB dersi amaçlarına ulaşabilmekte midir?

1. Tamamen ulaşmaktadır 2. Büyük ölçüde ulaşmaktadır
 3. Kısmen ulaşmaktadır 4. Çok az ulaşmaktadır 5. Hiç ulaşmamaktadır

21. Cevabınız kısmen, çok az, hiç ise; amaçlara ulaşmayı engelleyen sebepler nelerdir?

1. Ders saatinin yetersizliği
 2. Muhtevanın(içeriğin) amaçlara ulaşmaya yeterince dönük olmaması
 3. Eğitim araç-gereçlerinin yetersizliği
 4. Dersin çevre ve diğer derslerle bütünleşememesi
 5. Özel öğretim yöntemlerinin uygulanamayışı
 6. Başka(yazınız).....

22. Dersin amaçlarına ulaşabilmesi için neler yapılmalıdır, düşüncelerinizi yazınız.

.....
.....
.....
.....

EK - 7

Amaçların Gerçekleşme Düzeyini Ölçen Envanter
(Öğretmen ve Öğrenciler İçin)

Açıklama: Aşağıda İlköğretim 6-7 ve 8. sınıflarda okutulan DKAB dersinin amaçları verilmiştir. Her amaç ifadesini okuyarak, amacın gerçekleşme düzeyinin ne ölçüde olduğuna karar verdikten sonra size uygun olan seçeneği (x) işareti ile işaretleyiniz.

DKAB Dersinin Amaçları	Tam	B.Ölçüde	Kısmen	Çokaz	Hiç
1.Din ve İslam dinine ilişkin temel kavramları bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
2.İslamiyetin en son ve en gelişmiş din olduğunu bilmek	( )	( )	( )	( )	( )
3.İslam dininin inanç ve ibadet esaslarını bilmek	( )	( )	( )	( )	( )
4.Namazın kılınışını öğrenmek ve uygulamak.	( )	( )	( )	( )	( )
5.Namazda okunan sure ve duaları ezberlemek ve bunları anlamak.	( )	( )	( )	( )	( )
6.Başkasının inancına,düşüncesine,canına,malına ve diğer hakkına saygı gösteren bir hoşgörü kazanmak.	( )	( )	( )	( )	( )
7.Kendimize,ana-babaya,öğretmenlere,kardeşimize, Kur'an'a,peygamberlere karşı görevlerimizi bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
8.İmanın şartlarını bilmek	( )	( )	( )	( )	( )
9.Kelime-i Şehadeti ve anlamını bilmek	( )	( )	( )	( )	( )
10.Kişiyeye ve topluma zararlı olan(iftira,bencillik, düşmanlık,dedikodu vb.) davranışları bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
11.İslam dininin temizliğe verdiği önemi kavramak	( )	( )	( )	( )	( )
12.Boy abdesti ve namaz abdestinin alınışını öğrenmek	( )	( )	( )	( )	( )
13.İslamın şartlarını (namaz,oruç,hac vb.) bilmek	( )	( )	( )	( )	( )
14.Allah'ın varlığını ve birliğini kavramak.	( )	( )	( )	( )	( )
15.Allah'ın zatî ve sübûfî sıfatlarını bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
16.Meleklerin özelliklerini ve dört büyük meleğin görevlerini bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
17.Kutsal Kitapları ve K.Kerim'in özelliklerini bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
18.Peygamberlik kavramı ve pey. özelliklerini bilmek	( )	( )	( )	( )	( )
19.Kaza ve kaderi öğrenmek.	( )	( )	( )	( )	( )
20.Ahirete ve ahiret gününe inanmanın önemini kavra	( )	( )	( )	( )	( )
21.Türklerin müslüman oluşunu ve tarih boyunca islamiyete hizmetlerini bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
22.Son peygamber Hz. Muhammd'in hayatını bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
23.İslam dinindeki(abdestte,namazda,oruçta,hacda) kolaylıkları bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
24.Bazı tören ve geleneklerimizi(ad koyma,sünnet, selamlaşma,bayramlaşma) bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
25.Dinî aylar ve geceleri (Cuma, ramazan ayı, bayramları, kandil gecelerini vb.) bilmek.	( )	( )	( )	( )	( )
26.Uğruna savaşılan kutsal değerleri(vatan,millet, bayrak,sancak,ordu,istiklal marşı) öğrenmek.	( )	( )	( )	( )	( )
27.Bazı görgü kuralları(konuklukta,sofrada,yolculukta konuşmalarda vb.) öğrenmek ve uygulamak.	( )	( )	( )	( )	( )
28.Her türlü ibadet ve dış temizlik gibi güzel ahlakın da insan için vazgeçilmez unsur olduğunu benimsemek	( )	( )	( )	( )	( )
29.Güzel huyları(dostluk,arkadaşlık,doğruluk,sabır, şükür,hayırseverlik vb.) öğrenmek.	( )	( )	( )	( )	( )
30.Dinî inanç ve duyguları şahsî çıkarlar için kullanmamak.	( )	( )	( )	( )	( )